30 Temmuz 2026 Perşembe
BİRİNCİ OTURUM
Açılma Saati: 14.03
BAŞKAN: Yusuf BEYAZIT (TOKAT)
BAŞKAN VEKİLİ: Lütfiye Selva ÇAM (ANKARA)
SÖZCÜ: İsa Mesih ŞAHİN (İSTANBUL)
KÂTİP: İbrahim ÖZYAVUZ (ŞANLIURFA)
----- 0 -----

BAŞKAN YUSUF BEYAZIT - Komisyonumuzun değerli üyeleri, kıymetli milletvekillerimiz, değerli uzmanlarımız, bugün sunum yapacak sevgili öğrencilerimiz, kıymetli öğretmenlerimiz, muhterem velilerimiz, değerli hocalarım ve kıymetli basın mensupları; hepiniz hoş geldiniz.

Şanlıurfa ve Kahramanmaraş'ta Okullarda Meydana Gelen Olaylar İle Çocukların Dijital Ortamlarda Karşılaştıkları Riskler ve Olumsuz Etkilerin Tüm Yönleriyle Ele Alınarak Araştırılması, Çözüm Önerileri Geliştirilmesi ve Benzer Olayların Önlenmesi İçin Alınması Gereken Tedbirlerin Belirlenmesi Amacıyla Kurulan Meclis Araştırma Komisyonumuzun 15'inci Toplantısı için bir aradayız.

Toplantı yeter sayımız vardır, toplantımızı açıyorum.

Gündemimize geçmeden önce, yeni kurulan Yeni Partiye hayırlı olsun dileklerimi iletiyorum.

Komisyonumuzdan ayrılan Muğla Milletvekili Sayın Gizem Özcan'a bu zamana kadar vermiş olduğu verimli katkılardan dolayı teşekkür ediyorum.

Komisyon üyelerimizden İstanbul Milletvekili Sayın Suat Özçağdaş, Şanlıurfa Milletvekili Mahmut Tanal ve Isparta Milletvekili Sayın Hikmet Yalım Halıcı Yeni Parti Grubu olarak Komisyonumuza devam edeceklerdir.

Değerli milletvekilleri, bir önceki toplantımızda Radyo ve Televizyon Üst Kurulu, dijital yayın platformu ve film, dizi şirketlerinin temsilcilerini dinlemiştik. Bugünkü toplantımızda öğrencilerimizi, öğretmenlerimizi, velilerimizi ve Dijital Yaşam Enstitüsü Başkanı Profesör Doktor, Tuncay Dilci'yi, Şiddetle Mücadele Vakfı Başkanı Sayın Adem Solak'ı dinleyeceğiz.

Değerli milletvekilleri, Komisyonumuz bugüne kadarki çalışmalarında okullarda yaşanan menfur olayları tüm yönleriyle ele alırken geleceğimizin teminatı olan çocuklarımızın güvenliğini tehdit eden dijital riskleri de aynı hassasiyetle ele almıştır. Geride bıraktığımız toplantılarda akademisyenlerimizi, uzmanlarımızı, sendikalarımızı, sivil toplum kuruluşlarımızın temsilcilerini, dijital ve sosyal platform temsilcilerini, dizi ve film yapımcılarını dinledik, her öneriyi not ettik. Çocukların korunmasına yönelik mevcut uygulamaları, okul güvenliği politikalarını, psikososyal destek mekanizmalarını ve dijital dünyanın çocuklar üzerindeki etkilerini kapsamlı şekilde ele aldık. Bu süreçte, sadece yaşanan elim olaylara odaklanmadık, olayların ortaya çıkmasına neden olan sosyal, psikolojik, eğitimsel, teknolojik ve dijital unsurları da bütüncül bir bakış açısıyla ele aldık çünkü çocuklarımızın güvenliği aileden okula, sosyal çevreden dijital platformlara uzanan çok boyutlu bir koruma anlayışı içerisinde yer almaktadır. Özellikle dijital riskler konusunda gördük ki sosyal medya, çevrim içi oyunlar ve dijital platformlar çocuklarımız için ciddi tehditler oluşturmaktadır. Bu nedenle, çocuklarımızın güvenli, bilinçli ve sorumlu birer birey olarak yetişmesini sağlayacak güçlü bir koruma sistemini devreye sokmamız gerekmektedir. Hiçbir çocuğumuz kendisini okulda güvensiz hissetmemeli, hiçbir aile evladını okula endişeyle göndermemelidir. Aynı şekilde, hiçbir çocuğumuz dijital dünyanın görünmeyen tehditleri karşısında yalnız bırakılmamalıdır. Biliyoruz ki okul kadar ekranlar da çocuklarımızın hayatının birer parçasıdır. Bu nedenle, güvenli dijital ortam oluşturmak da hepimizin ortak sorumluluğudur. İnanıyorum ki çalışmalarımız kapsamında Meclisimizin de ortaya koyacağı güçlü irade sayesinde ve kurumlarımız arasındaki güçlü iş birliği sayesinde çocuklarımız için daha güçlü bir gelecek inşa edeceğiz.

Ben bu aşamada, değerli arkadaşlar, şimdi sözü öğrencilerimize vereceğim. Öğrencilerimiz konuştuktan sonra onlara soru sormayacağız, onları velileriyle beraber dışarı alacağız, ondan sonra öğretmenlerimizi ve hocalarımızı dinlemeye devam edeceğiz.

Bu arada, görsel basınımızı müsaadeleriyle dışarıya alıyoruz, yazılı basın kalabilir değerli arkadaşlar.

Evet, şimdi ilk sözü İstanbul Büyükşehir Belediyesi Şehit Polis Mustafa Erdoğan Ortaokulu 7'nci sınıf öğrencisi Yüsra Beyazıt'a veriyorum.

Buyurunuz Yüsra.

YÜSRA BEYAZIT - Değerli Başkanım ve kıymetli büyüklerim, İBB Şehit Polis Mustafa Erdoğan Ortaokulu 7'nci sınıf öğrencisiyim.

Öncelikle, Kahramanmaraş'taki okul saldırısında şehit olan Ayla Öğretmenime ve arkadaşlarıma Allah'tan rahmet, ailelerine de sabırlar diliyorum. Yaralı olan arkadaşlarımın da bir an önce iyileşmeleri için dua ediyorum. Böyle olayların tekrar olmamasını umut ediyorum.

Şimdi, müsaadenizle, size biz çocukları kötü etkilediğini düşündüğüm birkaç konudan bahsedeceğim. Biz çocukları en çok etkileyen şeyin akran zorbalığı olduğunu düşünüyorum çünkü akran zorbalığı zamanının çoğu okulda geçen bir çocuk için hiç de kolay bir durum değil. Örneğin, dış görünüşüyle veya maddi durumuyla alay edilmesi, fiziksel şiddet uygulanması, hakkında sosyal medya hesaplarından utanç verici paylaşımlar yapılması gibi zorbalıklar mağdur olan çocukları çok derinden etkilemektedir. Bu sorunu çözmek için öğretmenlerimizin, öğrenci arkadaşlarımızın şikâyetlerini ciddiye alması, takip etmesi ve yardım etmesi gerekir.

Akran zorbalığı yapan birinin ceza alması başkalarının da yapmasını engelleyebilir. Aynı zamanda, ailelerin de çocuklarını dinleyip onları destekleyip anlayış göstermeleri gerekir.

Çocuklar ve öğrenciler için diğer önemli bir konuda telefon, sosyal medya, oyun bağımlılığıdır. Örneğin, bazen geç saatlere kadar telefonla, bilgisayarla oynayan öğrencilerin derste uyduğunu bile gelebilirsiniz. Artık çocukların ellerinden telefon düşmemekte ve İnstgram'da, TikTok'ta, Youtube'da kanallar ve sayfalar açıp paylaşımlar yapmaktadırlar. Bunlar eğlenceli olsa da sağlıkları, eğitimleri ve güvenlikleri açısından çok zararlıdır. Peki, bunun için neler yapılabilir? Öncelikle telefon ve internet kullanım sürelerine kısıtlama getirilebilir. Bu benim de hoşuna gitmez ama herkesin ailesi bu kısıtlamayı takip etmeyeceği için telefonlara veya internet erişimine genel bir süre kısıtlaması konulabilir. Öğretmenlerimiz ve özellikle rehber öğretmenlerimiz, çocuklar ve gençler için daha faydalı içerikler, uygulamalar, oyunlar geliştirmeli, böylece biz de zararlı içerikleri kullanmak zorunda kalmamış oluruz. Ayrıca, okullarda akıllı telefon kullanılmaması gerekir. Belli yaş altı öğrencilerin akıllı telefon alması yasaklanabilir. Tuşlu telefonlarla arama, mesajlaşma zaten yapılabilir, ailelerimiz bize ulaşabilir, hem de bu sayede telefon modelinden dolayı akran zorbalığı biraz daha azalabilir.

Paylaşmak istediğim bir diğer konu da öğretmenlere karşı saygısızlık yapılması. Öğretmenlere karşı saygısızlık yapılmaması, ailelerin de buna dikkat etmesi ve çocuklarını da böyle yetiştirmesi gerekir. Öğretmenlerin öğrencilerle alakalı düşüncelerine ve söylediklerine dikkat edilmesi gerekir. Böyle yapılırsa öğretmenler okulda olumsuz bir durum gördüklerinde daha kolay çözebilirler.

Böyle önemli bir konuda biz çocukları dinlediğiniz için ve bana burada konuşma fırsatı verdiğiniz için hepinize çok teşekkür ediyorum. Okullarda böyle saldırıların bir daha olmaması için dua ediyor, çalışmalarınızda başarılar diliyorum.

BAŞKAN YUSUF BEYAZIT - Peki, teşekkür ediyorum Sayın Yüsra Beyazıt.

Şimdi, sözü Altındağ Süleymanşah Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi 10'uncu sınıf öğrencisi Batuhan Er'e veriyorum.

Batuhan, buyur.

BATUHAN ER - Akran zorbalığının önüne geçmek için öncelikle sosyal medya kısıtlaması yapılması gerekir. Öncelikle ebeveynlerin bununla alakalı bir kısıtlama yapması gerekir. Ortaokuldan gelen arkadaşımızın dediği gibi, tuşlu telefon kullanılması gerekir, normal telefonların yasaklanması gerekir, Android telefonların. Mesela bizim okulda arada bir oluyor ama çoğunlukla olmuyor, olsa dahi hem rehberlik odamız var hem de disiplin kurulumuz var.

BAŞKAN YUSUF BEYAZIT - Batuhan rahat ol, burada hep beraberiz.

BATUHAN ER - Bunların önüne geçmek için bu durumlarda zorba yapan öğrencinin okuldan uzaklaştırma veya başka bir okula geçiş yapmasını isteriz.

BAŞKAN YUSUF BEYAZIT - Hangi konularda akran zorbalığı oluyor Batuhan?

BATUHAN ER - Genellikle sosyal medya üzerinden, İnstgram, TikTok, vesaire.

BAŞKAN YUSUF BEYAZIT - Burada paylaşım yaparak mı yapılıyor?

BATUHAN ER - Paylaşım yaparak hem de onun görseli üzerinden...

BAŞKAN YUSUF BEYAZIT - Fiziksel görseli üzerinden...

BATUHAN ER - Aynen, fiziksel görseli üzerinden işlem yapmak...

BAŞKAN YUSUF BEYAZIT - Evet. Sonra sınıfta yalnızlaştırıyorlar mı o çocuğu?

BATUHAN ER - Evet, yalnızlaştırıyorlar. Bunun önüne geçmek için en temel olarak ilkokullarda bunun eğitimini vermek gerekir zorbalıkla alakalı.

BAŞKAN YUSUF BEYAZIT - Aileler ne yapabilir o konuda?

BATUHAN ER - Aileler bu konuda destekleyebilir ve yardım edebilir.

BAŞKAN YUSUF BEYAZIT - Sınıf arkadaşları, iyi niyetli olan arkadaşları o konuda destek çıkamazlar mı?

BATUHAN ER - Çıkabilirler.

BAŞKAN YUSUF BEYAZIT - Ne yapmaları lazım?

BATUHAN ER - Zorbalık gören kişiye yardım edebilirler, zorbalık yapan kişiyi de şikâyet edebilirler yani öğretmen veya müdür yardımcılarına.

BAŞKAN YUSUF BEYAZIT - Başka ne tür olaylar var? "Dijital mecralar, sosyal medya kullanma" dedin, "akran zorbalığı" dedin. Başka ne eksiklikler görüyorsun Batuhan?

BATUHAN ER - Okullarda belli bir düzen getirilmesi gerekir.

BAŞKAN YUSUF BEYAZIT - Mesela?

BATUHAN ER - "Android" telefonların yasaklanması, normal tuşlu telefonlara geçiş.

BAŞKAN YUSUF BEYAZIT - Öğrenciler o zaman bize çok kızmazlar mı yani?

BATUHAN ER - Kızabilirler ama bence bu, bağımlılıktan daha çok yarar olur.

BAŞKAN YUSUF BEYAZIT - Oyunlarla ilgili ne düşünüyorsun?

BATUHAN ER - Oyunlarla ilgili yani çoğunlukla silah veya savaş oyunları oynanıyor ülkemizde. Bunların kaldırılıp yerine eğitici oyunların getirilmesi...

BAŞKAN YUSUF BEYAZIT - Evet, siz o oyunlara giriyor musunuz? Özel bir soru. Buna cevap vermek durumunda değilsin.

BATUHAN ER - Oynuyorum.
BAŞKAN YUSUF BEYAZIT - Ama seçici oynuyorsun tabii.
BATUHAN ER - Evet.
BAŞKAN YUSUF BEYAZIT - Aferin.
Peki, Sayın Batuhan Er'e teşekkür ediyorum.
BATUHAN ER - Rica ederim.
BAŞKAN YUSUF BEYAZIT - Şimdi, ben sözü Altındağ Süleymanşah Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi 11'inci sınıf öğrencisi Sude Çil'e vereceğim.
Sude, buyurun.
SUDENAZ ÇİL - Sayın Başkanım ve Komisyon üyelerim; ben Sudenaz Çil.
Öncelikle, bu yaşanan olaylar sizleri etkilediği kadar öğrencileri de çok büyük boyutta etkiledi ve ben bunların düşündüğüm sebeplerini size açıklayacağım. İlk olarak okuldaki zorbalıklar ama bu zorbalıklar sadece öğrenciler değil, öğretmenler tarafından da bazen yaşanabiliyor. Çünkü bir öğrenci sınıfta bir hata yaptığı zaman, öğretmen mesela onu aşağılayarak cevap verdiğinde, uyarırken konuşmasında, hani, birazcık da olsa aşağılama olduğu zaman öğrenciler de öğretmenlerden tabii ki de bir destek alıyorlar.
Aynı şekilde, zorbalık yapan öğrencilerin yanına kimse yaklaşmak istemediği için ya onlara destek oluyorlar ya da onlara karşı susuyorlar. Bunlardan dolayı, ilk olarak bence ailelerle görüşülmesi gerekir özel olarak. Çünkü çoğu aile, çocukları sadece okula gittiği zaman, geldiği zaman onlar da her şey yolunda olduğunu düşünüyorlar. Okullarda ailelerle de görüşülmeli. Öğretmenler öğrencinin ailesiyle özel olarak görüşmeliler. Aynı şekilde öğrencilerle ayrı ayrı görüşülmeli. Mesele rehber öğretmenler ile öğrenciler arasında bence farklı bir bağ olmalı. Öğrenciler rehber öğretmenleriyle daha yakın hissedebilmeli, kendilerini daha iyi anlatabilmeliler. Bu şekilde olursa zorbalık yapan öğrenci geri adım atar, aynı şekilde, zorbalık yapan öğrenciye de kimse destek vermez.
Aynı şekilde, internetteki bu oyunlardan bahsedeceğim. Bu oyunların da zararları bir tek oyuna özenmek olarak değil, okulda da etkileri tabi ki de sürüyor. Öğrenciler derslerde uyuyabiliyorlar veya akılları oyunlarında kalabiliyor, derslerden uzaklaştırılıyor. Bunlar da tamamen aileyle konuşularak çözülecek sorunlar. Telefona kısıtlama getirilmesiyle çözülmez çünkü öğrencin aklının orada olmasıyla alakalı bir durum bu. Bu yüzden konuşulması gerekir.
Çocuklara, mesela empatinin, birini düşünmenin, anlamanın ilkokuldan itibaren aşılanması gerekir çünkü liseye giden bir öğrencinin bunu anlaması ilkokula göre daha zordur. Bu yüzden bence bunun önceden ayrı bir ders olarak verilmesi gereklidir.
Aynı şekilde, sosyal medya uygulamalarında da bir kişiyle tamamen dalga geçilmese de dalgasına anlatılan bazı konular oluyor. Çünkü çok, dediğim gibi, sosyalleşti bu durum. Direkt paylaşım, gönderi, fotoğraf olarak değil ama bir konuyu anlatım olarak çok fazla var. Dış görünüş olarak güzellik algısı var zaten, görüyorsunuzdur. Onlara uymayan öğrencileri aşağılama var. Tamamen öğrenciyle değil; öğretmenlerle, velilerle, bu sorunu çözmek için herkesten bir şey gerekir.
Benim düşüncelerim bunlar, beni dinlediğiniz için teşekkür ederim.
BAŞKAN YUSUF BEYAZIT - Çok teşekkür ediyorum Sude.
Soru sormayacağız. Daha başka ne tür eksikler görüyorsunuz çünkü çok önemli bir konuya temas ettiniz, bu tür şeyler de öğretmenlere düşen olaylar da var diyerek değerlendirdiniz.
SUDENAZ ÇİL - Evet, öğretmenlerin de bir destek veya bir konuşma olarak eğitim alması gereklidir çünkü çoğu öğretmen bir öğrenciyi nasıl uyaracağını bilmiyor. Hani bunu aşağılayarak yapıyorlar anlatarak değil, bunu yapmaması gerektiğini başka bir şekilde öğretebilir. Bununla alakalı öğretmen de eğitim almalıdır çünkü uyarmak gerçekten önemli, mesela bir öğretmen beni güzelce bir şekilde uyarırsa ben onu bir daha yapmam ama bir öğretmen aşağılayarak yaparsa bunu, arkadaşlarımda beni bundan dolayı zorbalarsa, beni aşağı çekerse bu benim yaşlarımdaki öğrenciler için sinir olduğu için o hareketi yapmaya devam ettirir çünkü bizim yaşlarımız daha küçük, olgun değiliz çok fazla; bu yüzden inada biner. Bu yüzden öğretmenlerin de buradan bir destek alması gerekir. Bu zorbalığı yapan öğrenciler için de okullarda kesin bir ceza gereklidir çünkü okullardaki bütün tartışmaların, kavgaların en baştaki sebebinin zorbalık olduğunu düşünüyorum. Bu yüzden bunun bir cezası olmalı, bütün öğrenciler de öğretmenler de bu cezayı bilmeli ve dikkat etmeliler kendilerine.
BAŞKAN YUSUF BEYAZIT - Evet, Sayın Sude Çil; sevgili öğrencimize teşekkür ediyorum.
Şimdi ise Çankaya Özel Harekat Şehitleri Anadolu İmam Hatip Lisesi 12'nci sınıf öğrencisi Muhammed Emrecan Öztürk'e sözü veriyorum.
Emrecan, buyurun.
MUHAMMED EMRECAN ÖZTÜRK - Sayın Başkanım, değerli Komisyon üyeleri; bugün burada eğitim sisteminin kalbinden, sıralardan gelen bir öğrenci olarak okullarımızda yaşanan şiddet ve bu gibi olaylarda dijital dünyanın biz gençler üzerindeki etkisini anlatmaya çalışacağım. İlk olarak, okullarımızdaki psikolojik destek ve rehberlik ihtiyacının altını çizmek isterim. Bir öğrenci akranlarıyla, ailesiyle ya da kendi içinde derslerle olur, sonunu getiremediği düşüncelerle olur psikolojik bir baskıya maruz kalıyor. Bunun için okulda danışabileceği rehber öğretmenlerin sayısı şu anda Türkiye'deki okullarda her 500 öğrenciye 1 rehber öğretmen düşüyor; bunun da çok yeterli bir sayı olduğunu sanmıyorum şahsen.
Güvenlik meselesi ise kâğıt üzerinde güvenlikle alakalı bazı adımlar yapılmış olsa da son derece yetersiz çünkü bizim okulumuz en azından merkezi bir bölgede, asayiş sıkıntısı yok ama güvenlik olmayan bir kapıda her tehlike içeri girebiliyor.

Okul içi şiddetin veya akran zorbalığının büyümesindeki bir diğer kritik faktör, velilerin olaylara doğrudan müdahale etmesidir. Bir velinin çocuğunun arkasında durması, onu koruması elbette en doğal hakkıdır ancak öğrenciler arasındaki meselelerde velinin okul idaresini bağımsız bırakarak doğrudan karşı tarafa müdahale etmesi olayları daha da içinden çıkılamaz bir hâle getirmektedir. Bu tür durumlarda velilerin de idare ve rehberlik servisleri tarafından doğru bir yaklaşımla yönlendirilmesi, sürecin kurum içi mekanizmalarla yönetilmesi şarttır.

Dijital zorbalık boyutuna baktığımızda ise çok büyük bir sessizlik sarmalıyla karşılaşıyoruz. Bir öğrenci sanal mecralarda başkasıyla sorun yaşadığında, tehdit veya şantaja maruz kaldığında bunu gerekli makamlara iletmekten çekiniyor çünkü gerekli makamlara bu şikâyetleri gerçekleştirdiğinde açık kimliği ortaya çıkıyor ve zorbalığa daha çok maruz kalacak bunun sonucunda. Bu yüzden, bu gibi durumlar için en azından gençler için anonim bir çözüm kanalının da kurulması gerekiyor.

BAŞKAN YUSUF BEYAZIT - Nasıl, onu anlamadım Muhammed?

MUHAMMED EMRECAN ÖZTÜRK - Anonim bir çözüm kanalı. Yani şu an ben bir şikâyette bulunsam büyük ihtimalle karşı taraf da benim adımı soyadımı öğrenebilecek ya, bunun en azından sadece şikâyet ettiğim kurulunda kalacak şekilde.

BAŞKAN YUSUF BEYAZIT - Gizlilik.

MUHAMMED EMRECAN ÖZTÜRK - Yaşadığımız bu vahim olayların kökeninde yatan ideolojik tehlikelere de dikkat çekmek istiyorum. Kahramanmaraş'taki saldırıyı gerçekleştiren failinin 2014 yılında Kaliforniya'da bir üniversite yerleşkesine saldırıp 6 kişinin ölümüne sebep olan Elliot Rodger'e özenerek onun fotoğrafını Whatsapp profilinde kullandığı ortaya çıkmıştır. Bu basit bir özenme vakası değildir. "Incel"lik, medyanın yorumlarına göre, kendi içsel sorunlarının ve başarısızlıklarının faturasını haksız bir şekilde topluma kesen, İngilizce anlamı da "istemsiz bekar" olarak çevriliyor Türkçeye. Bugün, tamamen asılsız ve haksız bir mağduriyet algısının arkasına sığınarak hareket eden bu akım, bu ülkelerde kadın düşmanlığını merkeze alıyor gibi görünse de farklı bölgelerde ve farklı coğrafyalarda çok daha farklı hedef kitleleri olabilir. Gençlerimizin internetin karanlık köşelerinde bu zehirli ve şiddet yanlısı akımların hedefi hâline geldiği gerçeğiyle yüzleşmek zorundayız.

Son olarak belirtmek isterim ki bu üzücü olayların faturasını sadece dijital oyunlara kesmek resmin tamamını görmemizi engelleyebilir. Elbette devletimizin alacağı idari ve hukuki tedbirler son derece kıymetlidir ancak sadece kısıtlamalara dayanmanın sahadaki karşılığı sınırlı kalabilmektedir. Bugün öyle sosyal medya uygulamaları, öyle platformlar var ki gizli sohbet özelliklerini, algoritmalarını veya işleyişlerini bilmezsek ne anne babalar ne de okul idaresi bunlarla ilgili bir denetim yapabilir. Biz gençler dijital yerlileri olarak teknolojinin tam içinde doğduk, yetişkinler ise bu dünyaya sonradan dahil olan dijital göçmenleridir. Bu yüzden kısıtlayıcı adımların gençlere güçlü bir dijital okuryazarlık kazandıracak ve ailelerin denetim kabiliyetini arttıracak kalıcı politikalarla desteklenmesi şarttır. Sözlerimi bitirmeden önce şu somut gerçeği de hatırlatmak isterim: Ben, burada huzurunuzda konuşmaya başladığımdan beri geçen süre içerisinde dünya genelinde 2 milyon 500 bin Twitter gönderisi paylaşıldı, 175 milyon TikTok videosu izlendi ve Youtube'da 3,5 milyon saatlik video tüketildi. Böylesine devasa ve kontrolsüz bir akışın içinde alınacak önlemlerin de bu muazzam hıza ve dijitalin doğasına ayak uydurması zorunludur.

Beni dinlediği için teşekkür ederim. Bu Komisyon çalışmalarının hepimiz için güvenli bir eğitim ortamı inşasına vesile olmasını diliyorum.

BAŞKAN YUSUF BEYAZIT - Çok teşekkür ederiz.

Gerçekten güzel bir bakış açısı getirdin Muhammed, bize de faydalı olan bir değerlendirme yaptın.

LÜTFİYE SELVA ÇAM (Ankara) - "Dijital göçmen" olarak tanımladı.

BAŞKAN YUSUF BEYAZIT - O kadar olacak.

Muhammed Emrecan sen oyun oynuyor musun?

MUHAMMED EMRECAN ÖZTÜRK - Oyun oynuyorum yeri geldiğinde.

BAŞKAN YUSUF BEYAZIT - Nasıl oyunları tercih ediyorsun?

MUHAMMED EMRECAN ÖZTÜRK - Yine çoğunluğuna uyarak daha savaşcıl oyunlar da oynuyorum, yeri geldiğinde bulmaca tarzı oyunlar da oynuyorum.

BAŞKAN YUSUF BEYAZIT - Algoritma tehlikesinden nasıl kurtarıyorsun kendini Muhammed?

MUHAMMED EMRECAN ÖZTÜRK - Kendime bir limit koymaya çalışıyorum olabildiğince.

BAŞKAN YUSUF BEYAZIT - Çalışıyorsun değil mi?

MUHAMMED EMRECAN ÖZTÜRK - Evet.

BAŞKAN YUSUF BEYAZIT - Mücadele ediyorsun kendinle?

MUHAMMED EMRECAN ÖZTÜRK - Evet.

BAŞKAN YUSUF BEYAZIT - Teşekkür ederim.

Şimdi sözü Çankaya Özel Hareket Şehitler Anadolu İmam Hatip Lisesi 12'nci sınıf öğrencisi Elif Berra Kuyumcu'ya veriyorum.

ELİF BERRA KUYUMCU - Sayın Başkanım, değerli Komisyon üyeleri; özellikle biz gençleri doğrudan ilgilendiren bu kadar hayati bir konuda Meclis çatısı altında sesimizi duymak istediğiniz ve bana bu fırsatı verdiğiniz için hepinize şahsım ve akranlarım adına teşekkür ediyorum.

Ben Elif Berra Kuyumcu, 17 yaşında ve lise son sınıf öğrencisiyim. Bugün buraya Maraş'ta yaşanan acı olay gibi durumlardan sonra biz gençlerin okulda, sokaklarla ve ekran başında ne hissettiğimizi bir öğrenci gözünden anlatmak için geldim. Bu tarz olaylar yaşandığında bizler, okulumuza giderken artık ne yazık ki eski huzurumuzla gidemiyoruz. Sınıfa girdiğimizde veya sıraya oturduğumuzda hepimizin aklına aynı kaygı geliyor: Acaba bugün benim ya da bir arkadaşımın başına bir şey gelir mi? En güvenli hissetmemiz gereken yer alan okulumuzda ne yazık ki bu tarz endişelerle ders dinlemek zorunda kalıyoruz. Bizim okulumuzda bu tarz olaylar yaşanmasa bile sosyal medyadan bunu görmekte ve maruz kalmaktayız. Bunun yanında bir arkadaşımız zorbalığa, şantaja ve siber zorbalığa uğradığında ne yapacağını bilemiyor. Gençler çoğu zaman ispiyoncu durumuna düşmekten korktukları ya da aile baskısından kaçtıkları için bunları çekiyor ve içine atıyor. Bu çaresizlikte insanı iyice yalnızlaştırıyor. Sosyal medyaya baktığımızda ise bu durum daha da karmaşık. Gençler arasında şiddeti havalı gösteren "hangimizin arkadaşı daha belalı" gibi tehlikeli akımlar dolaşıyor. Yaş engelleri olsa bile VPN tarzı uygulamalar üzerinden bu ortamlara çok kolay bir şekilde erişilebiliyor. Dijitaldeki bu baskı ve özenme hâli ne yazık ki bir süre sonra okullara ve sokaklara kadar taşınabilmekte. Biz gençler, bu korku ve endişe ortamında yaşamak istemiyoruz. Bizim tek istediğimiz okulumuza giderken korkmamak, bir sorun yaşadığımızda arkamızda bize güven veren bir muhatap bulabilmek ve dijital dünyanın o karanlık tarafından korunabilmektir. Biz gençlerin sesine, hislerine ve yaşadıklarına kulak verdiğiniz için teşekkür eder, saygılarımı sunarım.

BAŞKAN YUSUF BEYAZIT - Gerçekten Elif Berra çok güzel, bu zamana kadar 15 toplantı yaptık, belki onlarca konuşma dinledik, ispiyonculuk meselesi okullarda hiç dikkatimizi çekmemişti. Bize düşüncemizde, zihnimizde bir açılım yaptırdınız, bunun için özellikle teşekkür ediyorum. Keşke sunumları biraz daha devam edebilseydi, biraz daha zenginleşebilseydi ama sizden şunu özellikle rica ediyorum: Daha sonra aklınıza gelen şeyler de varsa -anlatabildim mi- bunları da bize olumlu, olumsuz yazıp gönderebilirsiniz. Arkadaşınıza da sorun, arkadaşlarınızla da bir görüşün, değerlendirin, bize onları da yazılı olarak gönderebilirsiniz. Yani maksadımız bunları önlemeye çalışıyoruz, bir şeyi yargılamak için falan değil. Hedefimiz okullarda buna benzer olaylar olmasın, ailesinde, çevresinde, okulunda çocuklarımızı muhafaza edelim, okullar güvenli ortamlar olsun, bunlarla ilgili şey yapıyoruz. Özellikle hepinizden istirham ediyorum, bu şekilde bir çalışma yapmakta fayda vardır diye düşünüyorum.

Evet, şimdi, velilerimize geçeceğiz. O zaman ne yapalım? Öğrencilerimize teşekkür ediyoruz. Siz dışarı çıkabilirsiniz, emeklerinize sağlık.

LÜTFİYE SELVA ÇAM (Ankara) - Başkanım, öğrencilerimize şeyi sorabilir miyiz...

BAŞKAN YUSUF BEYAZIT - Bir saniye, Başkan Vekilimizin bir değerlendirmesi var.

LÜTFİYE SELVA ÇAM (Ankara) - Bir öğrenci, kendilerinin gördüğü arkadaşlarına neden böyle yapar? Kendilerine göre bunun cevabı nedir?

BAŞKAN YUSUF BEYAZIT - Bir öğrenci, yine, kendisi gibi öğrenci olan bir arkadaşına niye zorbalık yapma ihtiyacı hissediyor? Çünkü hepiniz akran zorbalığından ve zorbalıktan bahsettiniz, en fazla da buna dikkat çektiniz. Size göre niye bir öğrenci zorbalık yapma ihtiyacı hissediyor? Aileden mi etkileniyor, çevresinden mi etkileniyor? Ben hepinize söz vereceğim, herkes baştan başlayarak cevap verebilir. Baştan başlayarak cevap verebilirsiniz.

ELİF BERRA KUYUMCU - Bence bu konuda birçok şey etkili oluyor çünkü bazı gençler bu tarz şeyleri içine attığı için bu tarz zorbalıklar bence daha çok ortaya çıkabiliyor. Çünkü gençler ailelerine kendi yaşadıklarını bazen anlatamıyor, öğretmenlerine olsun, rehberlik hocalarına olsun anlatamıyor ve bu yüzden kendini gösterme ihtiyacı duyuyor ve bunu da yanlış yollarla yapabiliyor çünkü karşısında ona örnek olan ya da bu şekilde nasıl konuşacağını öğretebilen bir birey, öğretmen tarzı bir şey olmadığı için kendisini göstermek ya da yetebilme hissini karşı tarafa vermek için bunu bu tarz zorbalık yolları olsun, dijital mecralar olsun, bu tarz yollara başvurabiliyor. Ben bu yüzden olduğunu düşünüyorum.

BAŞKAN YUSUF BEYAZIT - Evet, sizin görüşünüzü alayım.

SUDE ÇİL - Bence çoğu zorbalık yapan çocuk toplumda... Şu şekilde söyleyeyim: Mesela ailesi olabilir ezilen çocukların çünkü ezilen çocuklar genelde onların içlerinden daha vahşi bir şey çıkıyor, ezildiği için başkalarını ezerek, hırsını bundan çıkarmaya çalışıyor. Az önce de bahsettiğim gibi, öğretmenler, öğrenciler, aileler, her şey bunda etkilidir. Hani bir çocuğu güvende hissettirmek gerekir zaten bir çocuğun içinden başkasına zarar verme isteği veya başkasına küçük düşürme isteği geliyorsa kendi yaşadığı en çok da psikolojik sorunlarla alakalı olduğunu düşünüyorum. Beni dinlediğiniz için teşekkür ederim.

BAŞKAN YUSUF BEYAZIT - Estağfurullah.

Yüsra, senin var mı?

YÜSRA BEYAZIT - Ben zorbalığın üstünlük taslamak ve kendi duygularını örtmek için yapıldığını düşünüyorum. Hani, "Ben en iyisiyim, ben insanları ezebilirim." duygusunu insanlara vermeye çalışıyorlar. Ben böyle düşünüyorum.

BAŞKAN YUSUF BEYAZIT - Peki, evet, Batuhan senin var mı, sana göre niye yapıyorlar?

BATUHAN ER - Ben zorbalığı yapan kişinin arkadaşını hedef tahtası olarak gördüğünü düşünüyorum ve bunu yaparak da zevk aldığını düşünüyorum.

BAŞKAN YUSUF BEYAZIT - Emrecan...

MUHAMMED EMRECAN ÖZTÜRK - Okullardaki zorbalığın daha çok -geçen ki toplantınızda da büyük ihtimal konuşmuşsunuzdur- televizyondaki ve medyadaki şiddet içerikli en azından dizilerden, filmlerden de beslendiğini düşünüyorum çünkü şu an bunun sayısı belki şu an sayamayacağım kadar fazla televizyondaki içerikler.

BAŞKAN YUSUF BEYAZIT - Gündüz programlarının da olumsuz etkileri var mı?

MUHAMMED EMRECAN ÖZTÜRK - Gündüz programlarının da var normal saatlerdeki dizilerin de, bunların tamamının da var.

BAŞKAN YUSUF BEYAZIT - Yani dizilerdeki şiddet görüntüleri midir, nedir?

MUHAMMED EMRECAN ÖZTÜRK - Evet. Bu şiddet görüntüleri, mafyatik diziler.

BAŞKAN YUSUF BEYAZIT - Arkadaşlar, gerçekten çok faydalı bir sunum yaptınız bize. Hepinize ayrı ayrı gerçekten teşekkür ediyorum. Yani son derece güzel.

Emrecan konuştu. Başka konuşmayan var mı? Yok.

Direkt oraya değil de bana sormak kaydıyla başka sorunuz var mı? Çünkü soru sormayacağız dedik. Çocuklara sormuyoruz, onun için bana sorun. Gene kayıtlara geçiyor.

Buyurun.

YILMAZ HUN (Iğdır) - Tamam.

Hepinize merhaba.

Başta şeyi söyleyeceğim Başkan, bizim Komisyon üyesi Ali Öztunç burada değil, onun dün halası vefat etti, bilginiz olsun. Allah rahmet etsin diyorum.

BAŞKAN YUSUF BEYAZIT - Evet, cenazesi vardı. Allah rahmet eylesin.

YILMAZ HUN (Iğdır) - Şimdi, bir aforizma anlatmak istiyorum Başkanım, müsaadenizle. Şimdi, okullarda kapılara bakınca kapı girişleri hiç yıpranmaz ama kapı çıkışları tahminen deforme olur. Yani öğrenciler okula girerken mutsuz bir şekilde, biraz zorlanarak girerler fakat çıkarken koşarak çıkıyorlar. Bu hep vardır, her okulda vardır, dikkat edebilirsiniz. Çocuklar niye okulda kalmak istemiyor ya da bittiği gibi hemen koşmak istiyorlar, o ortamdan kaçmak istiyorlar; bu çok önemli bir aforizmadır, her okulda vardır yani. Bir aralar çocuk dostu okul projeleri vardı, onun üzerinde biraz çalışmalar yapmıştık. Okulları nasıl güzelleştirebiliriz, o matlığı nasıl giderebiliriz, sosyal donatıları nasıl zenginleştirebiliriz diye güzel bir çalışma olmuştu. Umarım ona yönelik şeyler devam eder. Şimdi, burada arkadaşa sormak istediğim bir anket var. Diyor ki "Kendinizi okul ortamında genellikle gergin, mutsuz mu hissediyorsunuz?" Oran 79, bu çok büyük bir orandır.

BAŞKAN YUSUF BEYAZIT - Öğrencileri gönderelim, ondan sonra şey yapalım.

YILMAZ HUN (Iğdır) - Hayır, şimdi şöyle, şunu sormak istiyorum öğrencilere, öğrencilerin de fikirlerini almak istiyorum: Mesela, ne yapmamız gerekiyor? Örneğin, sizce okullarda teorik derslerin dışında okulu daha sevilecek hâle getirmemiz için orada ekstradan neler yapılabilir? Spor faaliyetleri mi... Bir kere, yeterli buluyor musunuz okul ortamlarındaki sosyal donatıları? Ve ayrıca sosyal ve kültürel, tiyatrolardır, müziktir, bu noktada öneriniz nedir? Bunu merak ediyorum.

Teşekkür ediyorum sizlere.

BAŞKAN YUSUF BEYAZIT - Şimdi, Yılmaz Bey başlangıçta olmadığı için oradaki aldığımız prensip kararı... Tabii, bu zamana kadar Komisyonumuz hep böyle çalışıyordu, milletvekillerimiz sorular soruyordu ama öğrencilere mahsusen bugün soru sormayalım diye bir prensip kararı aldık ama ben yine de bu soruyu... Çünkü değerli bir milletvekilimizin sorusunu da açıkta bırakmayalım, öğrencilerimiz de bırakmaz zaten. Yani öğrencilerin okullarda mutlu olması için neler yapılmalı daha fazla yani yapılanlar var da daha fazla neler olabilir? Bu konuda görüşü olan varsa söz vereyim.

Buyurun.

ELİF BERRA KUYUMCU - İlk başta, milletvekilimizin dediği şeye değinmek istiyorum. Bence okula girişimizde çok isteyerek girmemizin nedeni sabah saatlerinde olması çünkü birçok öğrenci yine bahsettiğimiz oyunlardan dolayı uykusuz oluyor. Çıkışlarla da genelde arkadaşlarla buluşmak ya da otobüse bir an önce yetişip eve gitmek için genelde ben erken çıkıldığını yani o heyecanla çıkıldığını düşünüyorum. Okulda derslerde de bence görsel hafızası olanlar daha çok oluyor ya da sözel olarak dinleyip anlayan öğrenciler çok fazla oluyor. Bence bunun yüzde 50-yüzde 50 paylaşılıp her iki yöne de anlatılması için hem görsel olarak hem etkinlik olarak... Mesela, bir kutu hazırlanabilir, o kutunun içinde sorular olur, çekerek o soruları cevaplarız. Bunun yanı sıra, bu şekilde yaptığımızda da bence o öğrencinin derse katılımını hem sağlamış oluruz hem de sınıf içindeki o öğrenciyi de derse katma, çekinme durumu da ortadan kalkacağını düşünüyorum. Yine, bizim okulumuzda da bu çok sıklıkla oluyor, beden eğitimi derslerinde eğlenmemiz vesaire yine okulumuza dediğim gibi olmakta ve bunun yanı sıra belki bazı ekipmanların alınıp onlarla bir hafta basketbol, bir hafta voleybol gibi sınıfta kaynaşma ortamı sağlayabilecek oyunlar oynanması gerektiğini de aynı zamanda düşünüyorum.

Beni dinlediğiniz için teşekkür ediyorum.

BAŞKAN YUSUF BEYAZIT - Elif, teşekkür ediyorum.

Sude senin katkı yapacağın bir şey var mı?

SUDE ÇİL - Yok, hayır.

BAŞKAN YUSUF BEYAZIT - Teşekkür ediyorum.

Yüsra, senin var mı?

YÜSRA BEYAZIT - Yok.

BAŞKAN YUSUF BEYAZIT - Batuhan?

BATUHAN ER - Benim de yok.

BAŞKAN YUSUF BEYAZIT - Muhammed?

MUHAMMED EMRECAN ÖZTÜRK - Bir cümleyle söyleyeyim lütfen.

BAŞKAN YUSUF BEYAZIT - Buyurun.

MUHAMMED EMRECAN ÖZTÜRK - Şimdi, bizim okulumuz tabii, proje okulu -bunu normal Anadolu liseleri ya da meslek liseleri için söylüyorum- Vekilimizin en son dediği işte "Okula giderken mutsuz gidip çıkarken mutlu çıkması." cümlesi için söylüyorum, okula giderken daha mutlu gitmesi için normal okullarda sosyal faaliyet sayısı biraz daha az oluyor, belki bazılarında hiçbir sosyal faaliyet yapılmıyor, bir gezi olsun ya da okulun içinde derslerde teşvik edici -arkadaşımızın söylediği gibi- anlatım biçimleri yapılmıyor. Şu an maarif sistemden önceki kişiler için tamamen dümdüz bir eğitim var, tek tip bir anlatım var.

BAŞKAN YUSUF BEYAZIT - Peki, teşekkür ediyorum.

Sevgili öğrencilerimiz, sizi artık teşekkürlerimizle dışarıya alıyoruz, çok büyük katkı sağladınız.

Şimdi, evet değerli arkadaşlar, Çankaya Özel Harekat Şehitleri Anadolu İmam Hatip Lisesi 12'nci sınıf öğrencisi Elif Berra Kuyumcu'nun velisi Aydın Kuyumcu Bey'e söz veriyorum.

Buyurun Aydın Bey.

AYDIN KUYUMCU - Sayın Başkanım, sayın Komisyon üyeleri, çok kıymetli katılımcılar; böylesi elim bir konuda da olsa böyle bir fırsatı ve ortamı bizlere sağladığınız için, veli gözüyle olayın değerlendirmesine ışık tutmak adına bizlere bu sözü ve imkânı verdiğiniz için her birinize ayrı ayrı şükranlarımızı arz ediyoruz.

Kimi tespitleri veli gözüyle ifade etmek istiyorum. Kahramanmaraş ve Şanlıurfa'da meydana gelen bu elim olay yalnızca yaşandığı okulun veya ilin değil Türkiye genelinde öğrencilerin, velilerin, öğretmenlerin ve eğitim yöneticilerinin ortak acısı oldu. Yaşananlar eğitim kurumlarında güvenliğin yalnızca fiziki tedbirlerle değil, psikolojik, sosyal ve dijital boyutlarıyla birlikte ele alınması gerektiğini bir kez daha ortaya koydu. Bir veli açısından okul çocuğun yalnızca eğitim aldığı bir kurum değil, gününün önemli bir bölümünü geçirdiği, ailesinin güvenerek emanet ettiği ve kendisini güvende hissetmesi gereken bir yaşam alanı. Bu nedenle temel soru yalnızca "Ne oldu?" değil "Benzer olayların tekrar yaşanmaması için birlikte ne yapabiliriz?" olmalı. Bu değerlendirmeler herhangi bir kurum, yönetici, öğretmen ve aileyi suçlama amacı taşımıyor. Esas amaç mevcut yapının güçlü yönlerini koruyarak risklerin erken fark edildiği, okul ile ailenin birbirini tamamladığı ve çocukların iyilik hâlinin merkeze alındığı daha güçlü bir sistem oluşturma. Veli perspektifinden okul güvenliğine değinmek gerekirse velilerin en temel beklentisi çocuklarını okula gönderirken onların güvende olduğunu bilmektir ancak güvenlik yalnızca okul girişinin kontrolü, kamera sistemi veya güvenlik görevlileri değildir. Güvenli okul çocuğun kendisinin değerli hissettiği, sesini duyurabildiği, öğretmeni tarafından fark edildiği, sorunlarının büyümeden anlaşılabildiği ve ihtiyaç duyduğunda rehberlik ve psikososyal desteğe ulaşabildiği okuldur. Bu nedenle öğrencilerdeki davranış değişikliklerinin erken fark edilmesi, akran zorbalığı ve dijital risklerle mücadele, rehberlik hizmetlerinin erişilebilirliği, kriz anlarında açık görev dağılımı ve velilerin doğru ve hızlı bilgilendirilebilmesi okul güvenliğinin ayrılmaz birer parçası. Okul-aile ilişkilerinde bazı hususların zayıfladığı kanaatindeyim. Dolayısıyla, bugün okul ile aile arasında iletişim kanalları hiç olmadığı kadar fazla ancak birbirimizi gerçekten tanıdığımız, dinlediğimiz ve birlikte sorumluluk aldığımız alanların aynı ölçüde güçlü olmadığı görülüyor.

Bir veli olarak okul-aile ilişkisindeki öne çıkan bazı kopuklukları maddeler hâlinde ifade etmek isterim. Veli ile öğretmen arasındaki sıkıntılar -bunları detaylandırmak mümkün ama buradaki ortamda çok uzatmamak adına üst başlıklarla geçmek istiyorum- veli toplantılarının akademik gündemle sıkışıp kalması, sadece not bazlı bilgilendirmelerin yapılması, okul aile birliğinde yaşanan kimi konular, bağış, fiziki ihtiyaç odaklı yaklaşımların öne çıkması, akademik takip ile sosyopsikolojik takip arasındaki boşlukların olması, velilerin rolünün bu anlamda net olarak ortaya konulmamış olması, öğretmen ve veli arasındaki karşılıklı güvenin zedelenmesi... Biraz önce bir öğrencimiz öğretmenlerin yaklaşım biçiminden bahsettiler. Zaman zaman kimi okullarda öğretmen bazlı, öğrenci bazlı buna benzer konularla sık karşılaşıldığı da görülüyor. Buradaki bu konunun eksikliğin giderilmesinin sorunun çözümünde çok önemli bir yer tutacağı kanaatindeyim.

Rehberlik servisi ve aile bağlantısının yetersizliği de bir başka sorun ve problem olarak karşımıza çıkıyor. Burada okulda az önce öğrencilerimizden birisi değindi, 500 öğrenciye 1 rehber öğretmenden bahsedildi. Bu rakamın güncellenmesi, tabii ki öğretmen atamalarıyla ilgili yanı da var ama bu sayının güncellenerek daha az sayıda öğrenciye daha çok sayıda rehber öğretmenin görevlendirilmesi hususunu dikkatinize sunmak isteriz.

Yine, dijital iletişimde pek çok öğrencimiz aslında bütün sunumlarında onu ortaya çok koydular. Her birisi az da olsa çok da olsa mutlaka oyunlar oynadığından bahsettiler ama ne kadar kontrol edebilirler, kaç yaşlarında bunlar, 15-16-17 yaşlarında, ortaokuldan gelen öğrenci kardeşimiz de çok güzel ifade ettiler, ne olursa olsun dijital bağımlılıkla ilgili bir sorun var. Bu konu sizin önceki toplantılarınızda da gündeme gelmiş, bunların düzenlenmesi, sınırlamaların getirilmesi, ulaşıma engellerin değişik yollarla halledilmesi de işimizi kolaylaştıracak etkenler gibi görünüyor.

Bir başka değinmek istediğim husus, ailenin sorumluluğu ve ortak sorumluluk anlayışıyla ilgili. Okul güvenliğinin yalnızca devletin veya eğitim kurumlarının sorumluluğu olarak görülmesi doğru değil. Çocuk, okula yalnızca çantasını değil ailesinden, sosyal çevresinden ve dijital dünyadan taşıdığı duyguları da değerleri de davranışları da sorunlarını da beraber götürüyor. Veliler olarak yalnızca çocuklarımızın ders notlarının değil mutlu olup olmadıklarını, arkadaş ilişkilerini, dijital davranışlarını, öfkelerini, yalnızlıklarını ve davranış değişikliklerini de takip etmek zorundayız. Öğretmenin dile getirdiği bir sorunu savunmaya geçilerek bir eleştiri olarak değil, birlikte değerlendirilmesi gereken bir erken uyarı olarak kabul ederek öyle bakmalı, öyle değerlendirmeliyiz. Aile, öğretmen,

okul yönetimi, rehberlik hizmetleri ve ilgili kamu kurumları aynı zincirin birer halkalarıyız. Çocuklarımızın güvenliği hepimizin ortak sorumluluğu.

Okul-aile birliği konusunun bu konuda ayrı bir başlıkta ele alınıp dikkat çekilmesi gereken bir yanı var diye düşünüyorum. Okul-aile birliğinin, yalnızca okulun maddi ihtiyaçlarına destekler sağlayan bir yapı olarak değil de veli, öğretmen, okul yönetimi ve rehberlik servisi arasında düzenli iletişim sağlayan, veli eğitimlerini destekleyen, okul iklimini değerlendiren ve öğrencilerin sosyal ihtiyaçlarını gündeme taşıyan aktif bir iş birliği mekanizması olarak güçlendirilmesi gerekiyor. Bu kapsamda her okulda yılda en az iki kez okul, aile, güven ve iyilik hâli buluşması yapılabilir. Bu buluşmalarda akademik başarıdan bağımsız olarak akran zorbalığı, dijital riskler, ergenlik, okul güvenliği, aile içi iletişim, öğrencilerin psikososyal ihtiyaçları ve okul iklimi ele alınabilir. Amaç, veliyi okul yönetimine dâhil etmek değil, çocuğun gelişimini ilgilendiren konularda veliyi bilinçli, sorumlu ve düzenli bir paydaş hâline getirmektir. Bir veli olarak öncelikle okul-aile birliğinden beklentimin böyle bir durum olduğunu ifade etmek isterim.

Kimi bazı önerilerle bu konuşmayı tamamlamak istiyorum: Fiziki, psikolojik, sosyal ve dijital boyutları kapsayan ortak okul güvenliği standartlarının, belirlenen standartların geliştirilerek, güncellenerek yeniden gözden geçirilmesi. Öğrenciliği etiketlemeyen, davranış değişikliklerini ve destek ihtiyacını erken fark etmeye yönelik risk değerlendirme ve yönlendirme mekanizmalarının geliştirilmesi. Rehberlik ve psikolojik danışmanlık kapasitesinin okul ve öğrenci ihtiyaçları doğrultusunda güçlendirilmesi, gerektiğinde sağlık ve sosyal hizmetlere hızlı yönlendirmeler yapılması. Okul-aile iletişiminin yalnızca akademik başarı veya sorun anlarıyla sınırlı kalmaması, öğrencinin sosyal ve duygusal gelişimini de kapsayan düzenli iletişim modellerinin aktif hâle getirilmesi. Velilere ergenlik, çocukla iletişim, dijital güvenlik, akran zorbalığı, davranış değişiklikleri ve risklerin erken ifade edilebilmesi konularında kısa ve erişilebilir eğitimlerin sunulması. Empati, merhamet, çatışma çözümü, öfke yönetimi ve sağlıklı iletişim becerilerini geliştiren öğrenci programlarının yaygınlaştırılması. Sosyal medya, dijital zorbalık, ekran içi çevrim ve tehditler, şiddet, şiddeti normalleştiren yaklaşımların ve içeriklerin okul güvenliği politikalarında açık bir biçimde ele alınması, bunların değerlendirilerek risklerin azaltılması.

Zorunlu eğitim konusu zannediyorum devletimizin de dikkatinde olan bir konu. 4+4+4 modelinde, son 4 meselesi özellikle değerlendirilerek, son 4'ün bir yönlendirme, bir mesleki yönlendirme konusuna dönüştürülerek zorunlu olmaktan çıkarıp ya da zorunluluğu başka bir şekilde tamamlamak modeli üzerinde bir değerlendirme yapılması. Böylece hem mesleki eğitimin güçlendirilmesi sağlanacak hem işletmelerdeki insan eksikliğinden özellikle giderilmesi yolunda bir yol izlenecek. Okullarda çocuklara sürekli son dört yılda tutup bunların kimisini açık okullara gönderip ya da... Ya, buna benzer konular çok gündeme geliyor. Sonuçta bir yanıyla bir eğitim işinin de içindeyiz. Bu anlamda bu konunun 4+4+4 modelinin özellikle son 4'ünün yeniden gözden geçirilmesi hususunu da dikkatlerinize sunmak isterim.

Yine, öğretmen ve öğrencilerimizin kılık kıyafetleri onların mesleki saygınlıklarına uygun olması. Zaman zaman okula gittiğimizde öğretmen arkadaşlarımızın kılık kıyafetlerinin okul ortamına, okulun saygınlığına çok daha uygun olmayabildiğini... Tamam, bir Kılık Kıyafet Yönetmeliği var. Bu anlamda bu yönetmelik hükümleri bazı konulara indirgenerek yaklaşıldığını da müşahede edebiliyoruz. Ya, bu saygınlığı esas alan bir giyim kuşamın da göz önünde bulundurulmasını bir başka istek olarak ifade edebilirim.

Her okulda kriz ve acil durum protokollerinin görev, sorumluluk, yetkiyi, iletişim ve yönlendirme adımlarının açık biçimde tanımlanması ve düzenli olarak gözden geçirmesi de bir başka husus. Kriz dönemlerinde velilerin bilgi kirliliğine maruz kalmadan tek ve güvenilir kanaldan hızlı biçimde bilgilendirilmesini sağlayacak mekanizmalar da bir başka öneri olarak ifade edilebilir. Alınan tedbirlerin düzenli izlenmesi, öğrenci, öğretmen ve veli geri bildirimlerinin değerlendirme ve iyileştirme süreçlerinin dikkatlice yapılması gerekiyor. Okul aile birliklerinin iletişim, veli katılımı, öğrenci iyilik hâli ve okul iklimi konularında daha aktif rol üstlenmelerini sağlayacak uygulama çerçevelerinin de geliştirilmesi gerekiyor.

Yine, öğrencilerimiz değindiler, dizi-filmler, yapımların öğrencileri aslında kimi uygunsuz yaklaşımlara yönlendirmek, onlara meyil ettirmek yerine eğitim-öğretim ortamlarını daha güzelleştirici, öğrencileri çalışmaya daha teşvik edici noktalarda olması bir başka temennim.

Bu konular, önerilerin yanında aslında temel mesaj şu: Bugün okul ile aile arasındaki iletişim kanunları hiç olmadığı kadar fazla fakat birbirimizi gerçekten tanıdığımız, dinlediğimiz ve birlikte sorumluluk aldığımız alanlar giderek azalıyor. Bir veli olarak yalnızca daha fazla güvenlik tedbiri değil, çocuğu erken fark eden, aileyi sürece katan, öğretmeni yalnız bırakmayan ve okul ile aile arasındaki güven bağını güçlendiren bir modelin, bir sistemin ortaya konmasını istiyoruz. Dileriz Maarif Modeli bu anlamda istenilen amaca uygun olarak, bu amacı gerçekleştirecek bir adım olur.

Sonuç olarak bugün amacımız bir kurum veya bir kişiyi suçlamak değil, yaşanan acının tekrar etmemesi ve hep birlikte ne yapabileceğimizi konuşmak. Devletimizin, Meclisimizin, Millî Eğitim Bakanlığımızın, öğretmenlerimizin ve okul yöneticilerimizin yürüttüğü çalışmaların farkındayız ve bu çalışmaların daha da güçlendirmesini destekliyoruz.

Bir anne evladını okula gönderirken korku değil, güven duymalı. Bir baba okul kapısından ayrılırken "Çocuğum emin ellerde." diyebilmeli. Bir öğretmen sınıfa girerken yalnız olmadığını bilmeli. Her çocuk okul kapısından içeri girdiğinde kendisini değerli ve güvende hissetmeli.

Kahramanmaraş'ta ve Urfa'da yaşanan acıların bir daha hiçbir ilimizde, hiçbir okulumuzda ve hiçbir ailemizin yüreğinde tekrarlanmaması en büyük temennimiz. Çocuklarımız hepimizin ortak emaneti. Bu emaneti korumanın yolu güçlü aile, güvenli okul,

desteklenen öğretmen ve güçlü devlet iş birliği içerisinden geçtiğine inanıyorum. Bu anlamda her birinizi kelamıhürmetle selamlıyor, saygılar sunuyorum.

BAŞKAN YUSUF BEYAZIT - Biz de teşekkür ediyoruz.

Aydın Bey, mesleğinizi de söyler misiniz?

AYDIN KUYUMCU - Öğretmenim.

BAŞKAN YUSUF BEYAZIT - Siz de öğretmensiniz. Başkan Vekilimiz bunu anlamıştı, öğretmen olduğunuzu.

Tabii, burada siz veliler adına konuştunuz ve değerlendirdiniz.

AYDIN KUYUMCU - O anlamda bakmak istedim...

BAŞKAN YUSUF BEYAZIT - Velilerle ilgili olarak velilerin sorumluluğunu daha fazla ön plana çıkaracak şekilde değerlendirmeleriniz olursa onu daha sonra yazılı olarak bekleriz.

Şimdi sözü Çankaya Anadolu Lisesi Almanca öğretmeni Sayın Yankı Üstün'e veriyorum.

Buyurunuz Hocam.

ALMANCA ÖĞRETMENİ YANKI ÜSTÜN - Sayın Komisyon Başkanım, sayın milletvekillerimiz, değerli katılımcılar; hepinizi saygıyla selamlıyorum.

Ben devlet okulunda yirmi altı yıldır çalışan bir öğretmenim, Almanca öğretmeniyim evet ama branşıma atandığımda ilk ilkokul öğretmeni olarak başladım. Hemen hemen her kademede çalıştım diyebilir miyim? Evet, biraz diyebilirim. İlkokulda çalıştım, 1'den 5'e kadar alıp sınıf öğretmenliği yaptım, branşıma geçene kadar Türkçe öğretmenliği yaptım, branşıma geçtim, ders olmadığı için Almanca bazında din kültürü öğretmenliği de yaptım. "Nasıl yaptın?" diye sorarsanız tabii ki gecemi gündüzüme katarak çünkü sonuçta bir öğrenci yetiştiriyoruz, bir anneyim aynı zamanda da hep onu düşünerek yetiştirmeye çalıştım. Türkçe öğretmenliğinde gece sabaha kadar ne kadar bilsem de çalışarak, işte dil bilgisi, edilgen fiil gibi konularla kendimi hep böyle yetersiz görüp devamlı çalışmaya çalıştım. Onun için, burada, bu yüce Türkiye Büyük Millet Meclisinin çatısı altında biz öğretmenlerin sahadan edindiği gözlem ve deneyimleri sizlerle paylaşma imkânı tanıdığınız için gerçekten sizlere çok teşekkür ediyorum. Heyecanımı da mazur görün çünkü gerçekten velilerle birlikte, öğrencilerle birlikte sorunları dinleyince bizler de aynı şeyleri yaşıyoruz ve bunları sizlere sunduğum için gerçekten size teşekkür ediyorum.

Şimdi, eğitim değişen ihtiyaçlara göre sürekli gelişen canlı bir yapıdır. Bu gelişim sürecinde sahada görev yapan öğretmenlerin gözlem ve deneyimlerinin de karar alma süreçlerine katkı sağlayacağına inanıyorum. Bugün burada herhangi bir kurumu eleştirmek ya da yalnızca sorunları sıralamak amacıyla bulunmuyoruz, amacımız eğitim ortamlarında karşılaştığımız bazı hususları, bunların öğretmenler ve öğrenciler üzerindeki yansımalarını, çözümüne katkı sağlayabileceğine inandığımız bazı değerlendirmeleri sizlerle paylaşmaktır. Bu nedenle, sahada görev yapan öğretmenlerin gözlemlerinin eğitim politikalarının geliştirilmesine katkı sağlayacak önemli bir veri kaynağı olduğunu düşünüyorum.

Evet, öğretmenlik her zaman büyük sorumluluk taşıyan bir meslek olmuştur ancak günümüzde bu sorumluluk alanı geçmişe kıyasla çok daha geniş bir çerçeveye ulaşmıştır. Bugün öğretmenler yalnızca ders anlatan kişiler değillerdir, akademik gelişimin yanında öğrencilerin sosyal gelişimlerini desteklemekte, rehberlik etmekte, yeri geldiğinde anne, babaları da oluyoruz. Ailelerle sürekli iletişim hâlindeyiz, dijital çağın getirdiği yeni riskler karşısında da öğrencileri bilinçlendirmeye çalışıyoruz. Bütün bunlar öğretmenlik mesleğinin değerini artırırken öğretmenlerin çalışma ortamlarının ve mesleki destek mekanizmalarının da aynı ölçüde güçlendirilmesini gerekli kılıyor. Eğitimde niteliği belirleyen en önemli unsurlardan biri öğretmenin görevini güven ve huzur içinde yerine getirebilmesidir. Öğretmen sınıfa girdiğinde dikkatini yalnızca öğrencilerine ve eğitim sürecine verebilmelidir ancak zaman zaman öğretmenler de sözlü hakaret, sosyal medya üzerinden hedef gösterilme, tehdit, fiziksel şiddete varan olumsuz durumlarla karşılaşabilmektedir. Elbette, eğitim süreci öğretmen, öğrenci ve veli iş birliğiyle yürütülen ortak bir süreçtir. Bu iş birliğinin karşılıklı güven ve saygı temelinde sürdürülmesi hem eğitim ortamının niteliğini hem de okul iklimini güçlendirecektir. Bu noktada, öğretmenlerin görevlerini yerine getirirken kendilerini hukuki ve idari açıdan güvende hissetmeleri büyük önem taşımakta. Mesleki itibarın korunması yalnızca öğretmenler açısından değil eğitim sisteminin sağlıklı işleyişi açısından da önemlidir. Öğretmene duyulan güven arttıkça sınıf içindeki iletişim güçlenmekte, öğrencilerin öğrenme süreçleri de bundan olumlu yönde etkilenmekte. Bu nedenle, öğretmenlerin mesleki saygınlığını destekleyen uygulamaların sürdürülmesi, güvenli çalışma ortamlarını güçlendirecek düzenlemelerin devam ettirilmesi eğitim ortamlarına önemli katkılar sağlayacaktır.

Değinmek istediğim bir diğer konu öğretmenlerimizin ekonomik koşullarıdır. Günümüz ekonomik şartlarında birçok öğretmen artan yaşam maliyetleri karşısında bütçesini planlamakta zorlanmaktadır. Geçim kaygısı yalnızca ekonomik bir konu olarak değerlendirilmemelidir, aynı zamanda öğretmenin mesleğine ayırabileceği zamanı, enerjiyi ve motivasyonu da doğrudan etkileyen bir unsurdur. Bu doğrultuda, öğretmenlerin ekonomik ve özlük haklarını güçlendirecek iyileştirmelerin sürdürülmesi yalnızca öğretmenlerin refahına değil, eğitim hizmetinin niteliğine de katkı sağlayacaktır.

Eğitim kurumlarında başarıyı belirleyen unsurlardan biri de sağlıklı bir çalışma ortamının oluşturulmasıdır. Öğretmenlerin kendilerini huzurlu, değerli ve desteklenmiş hissettikleri kurumlarda iş birliğinin, üretkenliğin ve eğitim kalitesinin de güçlendiği görülmektedir. Ancak zaman zaman çalışma hayatında yaşanan iletişim sorunları, uzun süreli baskı hissi ve mesleki motivasyonu olumsuz etkileyen uygulamalar öğretmenleri psikolojik açıdan zorlamakta. Bu tür durumların yalnızca bireysel bir mesele olarak değil, eğitim ortamının niteliğini etkileyen kurumsal bir konu olarak değerlendirilmesi önem taşımaktadır. Bu nedenle, eğitim kurumlarında

açık iletişimi güçlendiren yöneticiler, öğrenciler ve veliler ile öğretmenler arasındaki iş birliğini destekleyen ve yaşanabilecek sorunların erken aşamada çözüme kavuşturulmasını sağlayan mekanizmaların yaygınlaştırılması faydalı olacaktır.

Eğitimde başarıyı belirleyen unsurlardan biri de uzun vadeli ve öngörülebilir planlamadır. Yapılan her düzenleme yalnızca ders programlarını değil, öğretmenleri, öğrencileri ve aileleri de doğrudan etkilemektedir. Bu noktada birazcık müsaadenizle kendi branşından kısa bir örnek paylaşmak isterim. Son yıllarda liselerde ders çizelgelerinde yapılan değişikliklerle Almanca dersinin ortak ders kapsamından çıkarılarak seçmeli dersler arasında yer alması sahada önemli sonuçlar doğurmuştur. Bu değişiklik sonrasında birçok Almanca öğretmeni norm fazlası durumuna düşmüş, görev yaptığı okuldan ayrılmak zorunda kalmış ya da birden fazla okulda ders vermeye başlamıştır. Bazı öğretmenlerse alanlarında yeterli ders saati bulamadıkları için farklı branşlarda görevlendirilmiş veya ilçe değişikliği yapmak zorunda kalmıştır. Burada dikkat çekmek istediğim husus yalnızca Almanca dersi değildir. Almanca öğretmenlerinin yaşadığı bu süreç eğitim planlamasında yapılan değişikliklerin sahaya nasıl yansıdığını gösteren somut örneklerden biridir. Bu nedenle, bu örneği tüm branşlarda planlama süreçlerinin eğitim sistemi üzerindeki etkisini göstermek amacıyla paylaşmak istedim. Öğrencilerin ve velilerin okuldan beklentilerinin sadece sınavda başarı olması nedeniyle matematik, fizik, kimya, biyoloji ve diğer derslerin ön plana çıkmasına, sanat, spor ve yabancı dil derslerinin geri planda kalmasına da neden oluyor. Bu da doğal olarak öğrencilerin motivasyonunu düşürdüğü gibi, öğretmenlerin de sınıfta disiplin sağlamasını zorlaştırıyor. Branş bazlı öğretmen ihtiyacının uzun vadeli projeksiyonlarla planlanması hem yetişmiş insan kaynağının daha verimli kullanılmasına katkı sağlayacak hem de öğretmenlerin mesleki geleceklerini daha öngörülebilir hâle getirecektir.

Eğitim sistemimizin temel hedeflerinden biri her öğrencinin bulunduğu şehir, ilçe ya da okuldan bağımsız olarak nitelikli eğitime erişebilmesidir. Sahada görev yapan öğretmenler olarak öğrencilerimizin öğrenme isteği ve potansiyelinin oldukça yüksek olduğunu görüyoruz ancak bu potansiyelin gelişebilmesi, okulların sahip olduğu fiziki ve teknolojik imkânlarla daha yakından ilişkilidir. Bugün birçok okulumuzda önemli yatırımlar yapılmış olmakla birlikte, okullar arasında imkân farklılıklarının devam ettiği alanlar da bulunmaktadır. Özellikle laboratuvar, atölye, yabancı dil uygulama sınıfları, kütüphane, spor alanları ve teknolojik donanım bakımından görülen farklılıklar eğitim süreçlerini doğrudan etkileyebilmektedir. Öğrencilerimizin aynı hedeflere hazırlanırken farklı imkânlarla eğitim görmek durumunda kalmaları fırsat eşitliği açısından üzerinde düşünülmesi gerekilen bir konudur. Eğitim sürecinin sağlıklı şekilde yürüyebilmesi öğretmen, öğrenci ve veli arasında kurulan güven ilişkisinin güçlü olmasına bağlıdır. Velilerimizin çocuklarının eğitim sürecine ilgi göstermeleri ve okulla iş birliği içerisinde olmaları son derece kıymetlidir. Bu iş birliği öğrencilerimizin akademik ve sosyal gelişimine önemli katkılar sağlamakta oysa öğretmen tarafından yapılan ölçme ve değerlendirme yalnızca bir not verme süreci değil öğrencinin öğrenme düzeyini belirlemeye ve eksiklerini görerek gelişimini desteklemeye yönelik pedagojik bir uygulamadır. Bu nedenle öğretmenlerin bilimsel ölçme ve değerlendirme ilkeleri doğrultusunda yaptıkları mesleki değerlendirmelerin desteklenmesi eğitim sürecine duyulan güvenin güçlenmesine katkı sağlayacaktır. Aynı şekilde, okul ile aile arasındaki iletişimin karşılıklı anlayış ve ortak sorumluluk bilinciyle sürdürülmesi öğrencilerimizin eğitim hayatına olumlu yansıyacaktır.

Değinmek istediğim bir diğer konu, eğitimin verimli bir şekilde sürdürülebilmesi için güvenli, huzurlu ve düzenli bir okul ortamının oluşturulması da çok büyük önem taşımakta. Disiplin kavramı zaman zaman yalnızca yaptırımlarla ilişkilendirilmektedir oysa eğitim açısından, disiplin, öğrencilerin kendilerini güvende hissettikleri, öğrenme haklarının korunduğu ve öğretim faaliyetlerinin sağlıklı şekilde yürütülebildiği bir ortamın oluşturulması anlamına gelmektedir. Sınıf içinde öğrenmeye istekli olan öğrencilerin eğitim hakkının korunması, aynı zamanda öğretmenin de eğitim faaliyetini planladığı şekilde sürdürebilmesini mümkün kılmaktadır. Bu nedenle okul yöneticilerinin, öğretmenlerin ve rehberlik servislerinin iş birliği içerisinde yürüttüğü önleyici çalışmaların desteklenmesi, disiplin süreçlerinin yalnızca sorun ortaya çıktığında değil okul iklimini güçlendirecek bir anlayışla ele alınması faydalı olacaktır.

Son yıllarda eğitim ortamlarında önemle üzerinde durulması gereken konulardan biri de öğrencilerimizin bahsettiği gibi akran zorbalığıdır. Evet, akran zorbalığı yalnızca mağdur olan öğrenciyi değil sınıfın genel öğrenme ortamını, okul iklimini, öğrencilerin psikolojik oluşunu da etkilemektedir. Bu nedenle bu konunun yalnızca disiplin boyutuyla değil rehberlik hizmetleri, okul aile iş birliği ve önleyici eğitim çalışmalarıyla birlikte ele alınmasının önemli olduğu değerlendirilmektedir. Öğrencilerimize küçük yaşlardan itibaren empati duygusu, iletişim, farklılıklara saygı ve çatışma çözme becerilerinin kazandırılması zorbalığın önlenmesinde önemli katkılar sağlayacaktır. Aynı zamanda, rehber öğretmenlerimizin ve psikolojik danışmanlarımızın yürüttüğü çalışmaların güçlendirilmesi, risklerin erken dönemde fark edilmesine ve gerekli destek mekanizmalarının daha etkili işletilmesine katkı sunacaktır.

Bugün sizlerle paylaşmaya çalıştığım hususlar yalnızca belirli branşların ya da belirli okulların meseleleri değildir. Bunlar ülkemizin farklı bölgelerinde görev yapan öğretmenlerin sahada edindiği ortak gözlemlerden oluşmaktadır. Ortak hedefimiz, öğretmenin ve öğrencinin güven içinde olduğu, öğrencinin nitelikli eğitime erişebildiği ve velinin eğitim sürecine güven duyduğu güçlü bir eğitim sistemidir. Bu hedef doğrultusunda sahada edindiğimiz gözlemler ışığında bazı değerlendirmeleri ve çözüm önerilerini kısaca paylaşmak istiyorum. Birincisi, eğitim politikalarının planlaması süreçlerinde öğretmenlerin ve alan uzmanlarının görüşlerine daha fazla yer verilmesi faydalı olacaktır. İkincisi, branş bazlı insan kaynağı planlamasının uzun vadeli bir bakış açısıyla yürütülmesi önem taşımaktadır. Bu yaklaşım hem yetişmiş öğretmen potansiyelinin daha verimli kullanılmasına hem de eğitimde sürdürülebilirliğin güçlenmesine katkı sağlayacaktır. Üçüncüsü, öğretmenlerin mesleki itibarı, ekonomik ve özlük hakları ile güvenli çalışma ortamlarını destekleyen uygulamaların güçlendirilmesi önem arz etmektedir çünkü eğitim sisteminin en temel ve vazgeçilmez unsuru olan öğretmenin kendisini değerli ve güvende hissetmesi öğrencilerin eğitimine doğrudan yansımaktadır. Dördüncüsü, okul, aile ve öğretmen iş birliğini güçlendiren, rehberlik hizmetlerini destekleyen uygulamaların yaygınlaştırılması eğitim ortamlarına önemli

katkılar sağlayacaktır çünkü güçlü bir eğitim sistemi yalnızca akademik başarıyı değil, güven, iş birliği ve ortak sorumluluk anlayışıyla da inşa edilmektedir.

Sayın Komisyon Başkanım, sayın milletvekillerimiz; eğitim geleceğimizi şekillendiren en önemli yatırım alanlarından biridir. Bu nedenle, eğitim politikalarının oluşturulmasında sahada görev yapan öğretmenlerin bilgi ve tecrübelerinden yararlanılmasının alınacak kararların uygulanabilirliğini daha da güçlendireceğine inanıyorum. Eğitim ortak akılla güçlenir, ortak aklın en önemli kaynağıysa sahadaki tecrübedir.

Bugün bizlere düşüncelerimizi paylaşma imkânı sunduğunuz için teşekkür ediyor, eğitim adına gösterdiğiniz ilgi ve katkılarınızın ülkemizin geleceği açısından kıymetli olduğunu ifade etmek istiyorum.

Hepinizi saygıyla selamlıyor, çalışmalarınızda başarılar diliyorum.

BAŞKAN YUSUF BEYAZIT - Yankı Üstün Öğretmenim, çok teşekkür ediyorum verdiğin bilgiler için.

Şimdiyse Altındağ Süleyman Şah Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi Tarih Öğretmeni Özlem Önem'e söz veriyorum.

Buyurun Sayın Önem.

ÖZLEM ÖNEM - Sayın Komisyonun değerli üyeleri, ben Ankara Altındağ Süleyman Şah Mesleki Teknik Anadolu Lisesi Tarih Öğretmeniyim.

Ben, öncelikle, sözlerime başlamadan önce, 14 Nisan 2026 Şanlıurfa ve 15 Nisan 2026 Kahramanmaraş okul saldırıları başta olmak üzere bu saldırılarda yitirdiğimiz öğretmenimize ve öğrencilerimize Allah'tan rahmet diliyorum, ailelerine de sabır diliyorum.

Şunu sözlerime eklemek istiyorum: Bu saldırıların yaşandığı tarih aralığında açıkçası biz de Altındağ'da buna benzer bir saldırı olayını çok ucuz bir şekilde atlattık. Aynı şekilde, bu saldırılarda geçen olaylara benzer olayları bire bir yaşadık ve bu tarih aralığında benim görev yapmış olduğum Süleyman Şah Mesleki Teknik, Anadolu Lisesinde öğretmenlerimizin isimlerini vererek, özellikle 3 öğretmenimizin ismini vererek sosyal medyada onları öldürmekle tehdit eden 3 öğrencimiz -Müdürümüz de burada- Okul Müdürümüzün hem zamanında hem de yerinde müdahalesiyle tüm güvenlik güçlerine haber verilmiş, sabah 06.30 civarında bütün güvenlik ayağa kaldırılmış ve bunun akabinde de 08.30 sıralarında öğrencilerimiz okuldan gözaltına alınmıştır. Bir ay ev hapsinde tutuldular, hemen ardından da biz aslında çocukların eğitim dışına çıkarılması teklifini sunmamıza rağmen çocuklara bu ceza ağır görülmüş ve çocuklar okul değişikliği almıştır.

Şimdi, bizim altını özellikle çizmek istediğimiz bir durum var ki biz bu çocukları tanımlarken -bu çocukları deşifre etmiyoruz ama- özellikle bu çocukların aslında böyle bir eylemi yapamayacak nitelikte, sessiz, sakin ve efendi kimlikleriyle bilinen öğrenciler olduğunu görüyoruz yani her 3'ünde de biz "A, o çocuk bunu yapar mı?" niteliğinde sözlerle bütün öğretmen arkadaşlarımızın hemfikir olduğunu görüyoruz. Bu noktada, özellikle rehberlik servislerine büyük bir görev düştüğünü düşünüyorum, hem öğretmenler camiası olarak hem de rehberlik servislerine özellikle bir görev düştüğünü düşünüyorum çünkü biz bu izole olan öğrencileri sessiz, sakin olarak bilinen fakat iç dünyasında neler yaşadığını tam olarak kestiremediğimiz öğrencilerin -sınıflarımız tahmin ettiğiniz gibi kalabalık sınıflar, her öğrencinin bire bir iç dünyasını analiz etmemiz mümkün değil- bu konuda rehberlik servislerinin elini daha fazla güçlendirilmesini ve rehberlik servislerinin bir şekilde yapacakları testlerle veya anketlerle bu çocukları sınıf içinde arkadaşlarının arasında veya bire bir görüşmeler sırasında daha net tanımlamalarını, tanıyabilmelerini, bizim de öğretmenler olarak bu çocuklara o şekilde, daha net bir şekilde tavırlarımıza dikkat etmemizi veya o çocukların ruhsal durumunda akademik durumunda yaşanan değişimleri gözlemlememizi temenni ediyorum.

Bununla birlikte, bizler yaşadığımız bu olayı tabii ki zor atlattık. Biz bir hafta bu yaşadığımız olayın şokuyla "Okula nereden gitsek, nasıl gitsek?" diye kaygılarla okula devam ettik. Tabii ki bu, bizim okul içerisindeki huzurumuzu, barış ortamını oldukça da etkiledi. Bu örneğimin hemen akabinde, bizler öğretmenler olarak, eğitim camiası olarak eğitim faaliyetlerimizi huzurun, barışın, güvenliğin hâkim olduğu ortamlarda gerçekleştirmek istiyoruz yani bunu da en temel hakkımız olarak değerlendiriyorum, bunu da sonuna kadar hak ettiğimizi düşünüyorum.

Okullarımızda istenmeyen şekilde artan şiddet olaylarının bize gösterdiği bir durum var. Biz gençlerimizi geleceğimizin mimarı olarak görüyoruz ama gençlerimizin çok erken yaşlarda, hatta -biz mesleki teknik anadolu lisesiyiz- liseye gelmeden önce, ilkokul ve ortaokul çağlarında şiddete meyilli olarak geldiklerini gözlemliyoruz yani çocuk bunu öğrenmiş bir şekilde geri geliyor ve iletişimi sadece birbirleriyle bedensel temas, bedensel iletişim şekli olarak devam ettirmeye çalıştıklarını görüyoruz ve derslerimizde özellikle uyararak çocukları telkin etmeye çalışıyoruz.

Şiddetin diğer önemli bir arka planındaysa, biraz önce Komisyonun toplantısının başladığından beri yaşanan birçok konuşmada gördük ki akran zorbalığı başı çekmekte, sosyal medyanın olumsuz etkileri başı çekmekte. Sosyal dışlanmışlık bu çocuklar için çok etkili oluyor; çocuklar sınıf içerisinde, okul içerisinde veya bazen istenmeden de olsa öğretmenler tarafından yaptıkları davranışlarla dışlanmış bir konuma sokulabiliyorlar. Bu çocukların da tabii ki aynı şekilde yine şiddete meyilleri artıyor. Şiddet gösteren TV dizileri noktasında ben tekrar bir örnek vermek istiyorum okulumuzdan, bire bir gözlemlediğimiz, bire bir örnek olarak karşımıza çıkan. Biz okulumuz ve idaremiz olarak şunu gözlemliyoruz: Biz perşembe günlerinde nöbet tutarken özellikle çocukların şiddete daha fazla meyilli olduklarını, disiplin sorunlarının daha yoğun bir şekilde artış gösterdiğini gözlemledik. Bu, bizim kayıtlarımıza da yansıyor yani perşembe günü olduğu zaman o günün nöbetçi öğretmenlerinin, o gün katlarda nöbet tutan öğretmenlerimizin veya derse giren öğretmenlerimizin daha fazla zorlandığını, disiplin sorunlarını daha fazla yaşadığını gözlemledik.

Biz bu konuda kendi aramızda konuştuğumuz zaman, çarşamba akşamları yayınlanan şiddet içerikli bir dizinin, özellikle çocukların bu konuda rol model olarak birbirlerini rol yaptıklarını, işte, bunların da bir süre sonra çatışmaya döndüğünü ve bu çatışmalar neticesinde de çocukların disiplin sorunlarında artış yaşadığını izledik, gördük.

BAŞKAN YUSUF BEYAZIT - Hangi dizi? Kayıtlara geçirilmesi açısından soruyorum.

ÖZLEM ÖNEM - Eşref Rüya.

Bu dizinin hemen akabinde -hem idaremiz de burada zaten, onun da beyanatıyla, yine biz de aynı şekilde- perşembe günleri hem nöbet günlerimizde hem de aynı şekilde okul içi ders işlenmesi sırasında biz daha fazla zorlanıyoruz, çocukların birbirleriyle olan iletişimlerinde bile şiddete daha meyilli olduklarını görüyoruz. Tabii, bu durum için de şunu söylemek istiyorum: Bu Eşref Rüya dizisi veya herhangi bir dizi -dizi, film ismini vermek istemezdim ama sorduğunuz için- belki bir başka sosyokültürel çevrede çok fazla etkili olmayabilir, çocuğun duygu dünyasına çok fazla etki etmeyebilir ama mesela, benim görev yaptığım Altındağ gibi, Karapürçek gibi, bu sosyokültürel çevrede çok daha etkili bir şekilde örnek teşkil ettiğini, çocukların buna özenmeye de meyilli olduklarını görüyoruz çünkü ailede de boşanmış ailelerin, çocukların psikolojik olarak boşlukta olduğu ailelerin daha baskın olduğu bir sosyokültürel çevrede bulunuyoruz.

Dediğim gibi, bu örneğimden de yola çıkarak TV dizileri, toplum yaşamında şiddetin normalleştirilmesi, aile içi şiddet ve çatışma ortamlarına maruz kalma gibi nedenlerle şiddeti meşrulaştırma eğiliminin toplumda ve özellikle öğrencilerimiz arasında yaygınlaştığını görüyoruz. Tabii ki bu sosyal medya olsun, TV dizileri olsun, öğrencilerimizin bu şiddet eğiliminin artmasındaki tek etken tabii ki değil. Biraz önce de söylediğim gibi, aile içinde çatışmanın olması, aile içinde hemen şiddetin yaşanması, yakın çevrede bu şiddetin yakın bir şekilde görülmesi, özellikle benim görev yaptığım okul çevresi için oldukça en yaygın görülen bir durum. Çocuklar bu noktada şiddeti meşru görüyorlar, şiddet yapmasının çok sıkıntılı bir durum olduğunun bilincinde dahi olmayan öğrencilerimiz var. Yani o şiddet o kadar normal ki onun için "Niye bunu yapıyorsunuz?" dediğimizde "Ne yapıyoruz ki öğretmenim, bir şey yaptım, yok." diyebiliyor. Aynı şekilde, yine benim görev yaptığım bölge itibarıyla çocukların çok fazla argo kelime konuştuğunu görüyoruz. Biz buna elimizden geldiğince müdahale ediyoruz ama bu çocuklardaki bu toplumsal ve sosyal bu olaya karşı ahlaki çürümenin tamamen farkındayız. Özellikle kendi görev yaptığım bölge için söyleyebilirim. Bu noktada "Peki, ne yapabiliriz?" noktasında erken tanıma faaliyetleriyle sosyal olarak özellikle biraz önce de bahsettiğim gibi, içe kapanık olan öğrencilerin, izole olan öğrencilerin, şiddet mağduru olan öğrencilerin -şiddet mağduru olması da ayrıca bir sebep oluyor bizim için, şiddet mağdur olan öğrenci bunu içselleştirip bir sonraki basamakta da kendisi de kendisinden daha mağdur bir öğrenciye şiddet uygulayabiliyor- okul başarısı düşük olan, öğrencilerin okul kurallarına uymayı reddeden öğrencilerin, disiplin sorunları yaşayan öğrencilerin tespit edilmesi noktasında da yine rehberlik servislerinin elinin daha fazla güçlendirilmesi, rehberlik servislerinin yani rehber öğretmen sayısının arttırılması. Yani mesela bizim okulumuzda 900 öğrencimiz var, eğer 100 öğretmenimiz var, bununla birlikte 2 tane rehber öğretmenimiz var. 2 rehber öğretmenimizin bu kadar öğrenciyi bire bir tanıyabilmesinin ve sorunlarına hâkim olmasının çok da başarı kazanılabilecek bir durum olduğunu düşünmüyoruz. Bu anlamda rehber öğretmen sayısının artırılması, niteliklerinin artırılması ve elindeki imkânların da arttırılması noktasında önerilerimiz mevcut. Rehber öğretmenlerimizin bu noktada önleyici rehberlik kapsamında bu öğrencileri bir kere öncelikle aileleriyle birlikte -öğrenciyi tek başına çağırmak ve öğrenci ile tek başına görüşmenin pek bir anlam ifade ettiğini de düşünmüyoruz- halk eğitim olabilir, sosyal sorumluluk projeleri olabilir, on-line eğitimler olabilir tam zamanında ve aynı zamanda da zorunlu olarak eğitime tabi tutulmasını teklif ediyoruz. Yani biz bu velilerin eğitim bir ayağı olarak sürecin dışarıda tut dışarısında tutulmasını değil, bire bir sürecin içerisinde yer almalarını ve bu süreç içerisinde kesinlikle bu eğitimlerde zorunlu olarak bu eğitimlere katılmalarının sağlanmasını istiyoruz.

Okullarımızın şartlarına geldiğimiz zaman, okullar yaşadığımız çağın gereklerine uygun olarak sadece eğitim faaliyetlerinin yürütüldüğü yerler olmamalı. Eğitim faaliyetlerinin yürütülmesinin yanı sıra öğrencilerin sosyalleştiği, eğlendiği özgürleştiği, aynı zamanda da topluluk toplumsallaştığı mekanlar olmalı. Yani öğrenci, biraz önce vekilimizin de söylediği gibi, okula geldiğinde eğlenmeli. Ben tarih öğretmeniyim, tarih anlatmak tabii ki benim görevim tabii ki bir müfredatı anlatacağım ama öğrencilerin benden dinlediği tarihin yanında spor yaparak, bir yere düzenlediğimiz geziye katılarak veya bir tiyatro, bir sinema faaliyetine katılarak okula gelmekten keyif alır hâle gelmesi gerekiyor. Bu noktada da biz her öğrencinin senede en az 1 kere sinema, 1 kere tiyatroyla tanışmasını istiyoruz. Sürekli aynı şeyi söylüyorum ama benim görev yaptığım bölgede, inanın, bölgeden çıkmayan yani Kızılaya dahi gitmemiş olan öğrenci profillerimiz var. Biz bazen işte buralara gezi düzenlediğimiz zaman bu çocukların ufkunu açmış oluyoruz. Burada mesela bize böyle bir fırsat verilse biz bu çocuklarımızı senede bir kez tiyatroya, bir kez sinemaya götürebilsek, bir müze gezisini, rahatlıkla götürüp müze gezilerimizi...

BAŞKAN YUSUF BEYAZIT - Engel nedir hocam? Yani ben deminden beri kendimi zor tutuyorum da.

ÖZLEM ÖNEM - Şöyle bir engelimiz var...

BAŞKAN YUSUF BEYAZIT - Biraz da yani on dakikayı geçmeyelim, toparlayarak geçelim.

ÖZLEM ÖNEM - Tamam, zaten çok az kaldı.

BAŞKAN YUSUF BEYAZIT - Hayır, şey noktasını değerlendirelim, niye yılda bir kere olsun? Yani haftada bir kere gitsin...

ÖZLEM ÖNEM - Tabii ki öyle olsun da...

BAŞKAN YUSUF BEYAZIT - Müzeleri gezsin...

ÖZLEM ÖNEM - Maddi olanaklar çerçevesinde düşünüyoruz, her şeyi göz önüne almak zorunda kalıyoruz.

BAŞKAN YUSUF BEYAZIT - Hocam, maddi olanak dediğiniz olay nedir? Yani okullar alınır, götürülür. Belediyeler, Millî Eğitim, ondan sonra Gençlik Spor. Yani siz bize bunları söyleyin, deyin ki "Her hafta çocuklar şu sosyal etkinlikleri yapmalı, şu sportif etkinlikler yapılmalı."

ÖZLEM ÖNEM - Evet.

BAŞKAN YUSUF BEYAZIT - Burası Meclis, Meclis her türlü düzenlemeyi yapar. Bilmiyorum anlatabildim mi?

ÖZLEM ÖNEM - Evet.

BAŞKAN YUSUF BEYAZIT - Yani dolayısıyla problemi öyle görüyorsanız onu değerlendirin, bunu anlatın.

Toparlayalım.

ÖZLEM ÖNEM - Dediğim gibi, tamam, çocuklarımızın sosyal, kültürel ve sportif faaliyetlerine dikkat, özellikle önem verilmesi gerektiğini düşünüyoruz. Bununla birlikte iletişim becerilerinin geliştirilmesi noktasında da öğrencilerimize iletişim noktasında eğitim verilmesini gerektirir. Kendini ifade edemeyen öğrencilerin daha fazla şiddete başvurduğunu gözlemliyoruz ve bu noktada bu çocuklara iletişim becerileri, öfke kontrolü eğitimi gibi eğitimlerin verilmesiyle biz bu çocukların şiddetinin daha aza indirgeneceğini düşünüyoruz. Ben kısaca böyle toparlayayım.

Beni dinlediğiniz için, bize bu fırsatı verdiğiniz için çok teşekkür ederim. Söyleyeceklerim bu kadar.

BAŞKAN YUSUF BEYAZIT - Biz teşekkür ediyoruz değerli hocam.

Tabii yani bu iletişim dediğiniz olayda da çocuklara kitap okutmamız lazım ilkokulda.

ÖZLEM ÖNEM - Evet.

BAŞKAN YUSUF BEYAZIT - Yani kelime hazinesinin gelişmesi lazım, çok kitap okuması lazım ki iletişimi de ona göre değerlendirilsin, ona göre biraz daha farklı bir noktaya evrilsin diye düşünüyoruz.

Evet, şimdi ise Altındağ Ertuğrul Gazi Ortaokulu Türkçe Öğretmeni Fadime Tan Hocama söz veriyorum.

Sizin de süreniz on dakika hocam.

Buyurun.

FADİME TAN - Sayın Başkanım, değerli milletvekilleri; ben Ankara Altındağ Ertuğrul Gazi Ortaokulu Türkçe öğretmenlerinden Fadime Tan. Hepinizi saygıyla selamlıyorum.

Bugün burada son on bir yılını bu meslekte edinmiş bir öğretmen olarak aynı zamanda anne olarak konuşmak istiyorum. Öncelikle şiddet insanın kendini başka türlü ifade edememe hâli ya da kendinde olmama hâlidir diye düşünüyorum. Okullar ise genel olarak öğrencilerin de ifadesiyle onların ikinci evidir. Buna rağmen nasıl oluyor da kendilerini rahat hissetmeleri gereken bir ortamda başka bir yöntem değil de şiddeti tercih ederek kendilerini ifade ediyorlar. Bundan bahsetmek istiyorum.

Şimdi, tüm arkadaşlarım öncelikle öğrencilerden başladık, sebeplerini, çözüm önerilerini vesaire sunduk. Hani bu konuda tekrara düşmemek adına kendi tecrübelerimi daha çok dile getirmek istiyorum madde başlıklarıyla birlikte. Öncelikle her şeyden önce ailede başlıyor iletişim eksikliği. Arkadaşlarımızın da söylediği gibi çocuk kendini başka türlü ifade edemediğinde şiddete başvuruyor. Annelik vurgusunu yapmamın sebebi de bu. Hani kendi çocuklarımızdan da görüyoruz, ailenin bire bir kopyası yani kullandığımız cümleler, yaptığımız tavırları bire bir çocuklarımızda görüyoruz. Aynı şekilde öğrenciler de ailesinin tutumuyla aynı şeyi okulda bize sergilediği için önemli olan aile ortamının düzgünleşmesi öncelikle. Bunun yapılabilmesi için de bence yıl içinde yaptığımız veli toplantıları ya da farklı şekilde velilere verilen eğitimlerin zorunlu hâle getirilmesi gerekiyor. Ataerkil bir toplum olduğumuz hâlde o veli toplantılarına zaten sıkıntısız öğrencilerin anneleri geliyor sadece. Hani evde daha çok hani söz babanın, bunu biliyoruz. O yüzden babalara zorunlu eğitim...

BAŞKAN YUSUF BEYAZIT - Hocam yapmayın Allah aşkına ya yani.

FADİME TAN - Ama böyle oluyor. Biz velileri bu şekilde...

BAŞKAN YUSUF BEYAZIT - Bizim evde bizim hanımın sözü geçiyor.

FADİME TAN - Öğrencilerimize bu şekilde söylemiyor muyuz? Annesiyle etki etmiyor, "O zaman babanı arayacağım." Hani branşım itibarıyla o kadar çok ders saatim fazla ya. Sınıf öğretmeninden daha fazla hani...

BAŞKAN YUSUF BEYAZIT - Ben yalnız kaldım hocam, arkadaşlarım sizi desteklediler.

Buyurun, devam edin.

FADİME TAN - Hayır yani yanlış bir şey söylemek istemem, ben böyle düşünüyorum.

Branşım itibarıyla sınıf öğretmenlerinden daha fazla görüyorum öğrencileri, daha fazla iç içe oluyorum. Bu yüzden böyle söylemek istedim.

Onun dışında, yine dile getirilen sosyal medya ve dijital platformdaki oyunlar da bunun sebebi. Burada da şeyi görüyorum, gene branşım itibarıyla, robotlaşmış, hissizleşmiş öğrenciler görüyoruz. Yorum yapamayan, kendini dile getiremeyen öğrenciler maalesef artık yeni neslimiz. İşte, metninde vardır ya "En çok nereyi beğendin?" ya da tam tersine "En çok hangi kısmı beğenmedin?" Bunlara cevap bile vermiyor. Hani böyle bakıyor sadece hiçbir şey anlamamış gibi. Sadece, iste, oyun kodlarıyla veyahut da sınavlara hazırlanan robotlar gibi oldukları için artık duygularını dile getiremiyorlar. Zaten insandaki içgüdü değil mi, iki temel içgüdüden biri şiddet. Başka türlü dile getiremeyince geriye şiddet kalıyor diye düşünüyorum.

Onun dışında, yine, dile getirilen, rehber öğretmen ya da psikolojik danışman ünvanına sahip rehber öğretmenlerin eksikliği. Çünkü biliyoruz ki rehber öğretmenler en fazla çalışma çizelgesi ya da birkaç basit problemle ilgilenebilir böyle kalabalık

okullarda ama psikolojik danışman sayısı fazla olsa en azından çocuğun psikolojik ve duygusal durumlarında daha hâkim olabilir diye düşünüyorum. Bizler, yine öğrenciyi gözlemlediğimiz hâlde hangi davranışın neye denk geldiğini bilemiyoruz. O yüzden, psikolojik danışmanların sayısı ya da rehber öğretmenlerin sayısı daha fazla olmalı okullarda diye düşünüyorum.

Onun dışında, yine, kendi tecrübelerime dayanarak şunu dile getirmek istiyorum: Şimdi, temel sebep aile ya, hani aile içi iletişimin düzeltilmesi ya öğrencide, ailenin aynı zamanda öğretmenle ya da okulla iş birliği içerisinde olması gerekiyor. Bunu sağlayabilmek adına da deminki bahsettiğimiz veli toplantıları işe yaramadığı için ilk atandığım, hani, Doğu bölgelerinde biz veli ziyaretleri yapıyorduk, hani, birebir, sınıfımızda mevcut kaç öğrenci varsa her gün birinin evine gidip çalıştığı ortamı, aile yapısını, her şeyini birebir, şahsi olarak hani gözlemliyorduk, bu şekilde öğrenciye nasıl yanaşacağımızı ya da onun ne şekilde daha iyi hissedeceğini biliyorduk. Hani, böyle bir uygulama şu an var mı ya da her yerde var mı Türkiye'de bilmiyorum, böyle bir şey çok etkili oluyordu bizde açıkçası.

Onun dışında, ders müfredatlarında empati, sorun çözme gibi beceriler zaten var. Özellikle bu yeni müfredattaki -onu da bu yıl ilk defa tecrübe ettim 5'inci sınıflarda- çok fazla, işte, akran zorbalığı, ekran bağımlılığı, empati gibi konularda metinler oldukça yer alıyor ama işte öğrenciye bunu kazandırmak için onun bir şeylerde yorum yapabilmesini sağlamalıyız. Yine en başa dönüyorum çünkü biz ne kadar anlatsak, ne kadar işte EBA'ya yönlendirmeyle desteklesek de çocuk yorum yapmıyor, karşımızda öyle dinleyici olarak kalıyor sadece.

Onun dışında, yine toparlamam gerekirse, işte, branşım itibarıyla çok fazla öğrenciyle ve veliyle iç içeyim, onların her anına şahit olduğumu düşünüyorum. Burada, çocuğun kendisini şiddetle değil de farklı yolla ifade edebilmesi için ne olursa olsun koşulsuz bir kabul olması gerektiğini düşünüyorum. Bu noktada, öğrenciler de dile getirdiği ya en başta, bir tane öğrencimiz "Öğretmen, işte, sert bir dille uyarınca ben ciddiye almıyorum yada işte ters basıyorum." diye, evet, çok doğru. Hani, öğretmen, bir kere, en başta öğrenciyi kabullenici olmalı. Bir şekilde, hani, nesil değiştiği için, bizim zamanımızda biz öğretmenlere ayak uydurmaya çalışıyorduk; bu dönemde biz öğrencinin düzeyine inip, bir şekilde frekansı tutturup onların kendini iyi ifade etmesini sağlamalıyız diye düşünüyorum.

Dinlediğiniz için teşekkür ederim.

BAŞKAN YUSUF BEYAZIT - Çok teşekkür ediyorum Sayın Fadime Tan.

Evet, şimdi ise Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Eğitim Fakültesi Öğretim Üyesi ve Dijital Yaşam Enstitüsü Başkanı Profesör Doktor Tuncay Dilci'ye sözü vereceğim.

Buyurun Hocam.

PROF. DR. TUNCAY DİLCİ - Sayın Başkanım, değerli milletvekillerim, saygıdeğer öğretmenlerim; hepinizi saygıyla selamlıyorum.

Ben dijital bağımlılık üzerine Türkiye'de yaklaşık yirmi yıldır AR-GE çalışmaları yapan -âcizane- bir öğretim üyesiyim. Bu alanda yaklaşık 400-500 bine yakın eğitimci ve ailelerimize de konferanslarla, seminerlerle katkıda bulunmaya çalıştık ve şu anda bile 3 tane daha çalıştay beni bekliyor bununla ilgili. Her yıl en az 20-30 tane çalıştaya davet ediliyoruz ama sonuçta "Herkes yeniden Amerika'yı keşfediyor." gibi oluyoruz. Şimdi, ben özellikle kısa bir şekilde... Neden buradayız, bu noktaya geldik, şiddet olgusu nasıl oldu da bu noktaya geldi? Bizim için önemli çünkü şiddet aslında tüm davranışlarda olduğu gibi öğrenilen bir davranış biçimi yani insanların yüzde 70'inin taklidi olarak öğrendikleri bir olgu bu, geri kalanında genetik miras veya diğer faktörler devreye giriyor. Malumunuz, Covid-19 dönemi gerçekten bir dönüm noktasıydı ve Covid-19'dan önceki hiçbir şey daha sonra aynısı olmadı. Bununla ilgili bizim geliştirmiş olduğumuz, dünyada ilk denebilecek "Dijitanaliz" diye bir sistem, yapay zekâlı bir sistem var. Bu sistemle çocuklarımızın, gençlerimizin veya yetişkinlerin davranışlarını analiz edebiliyoruz. Bu analize göre dijital bağımlı mı... Ki dijital bağımlılık bireyin kendi kendine uygulamış olduğu bir şiddet biçimidir neticede. dolayısıyla, yüzde 12'lerde seyreden durum Covid sonrası yüzde 29'lara çıktı yani yüzde 129'luk gibi bir artışa dönüştü.

Şimdi öğrencilerimizi de dinledim, gerçekten güzel bir ortam oldu, çok teşekkür ediyorum bizi buraya davet ettiğiniz için aynı zamanda. Bir kere, okullarda bütüncül bir uygulamaya ihtiyaç olduğunu görüyorum yani şu anda önemli eksikliklerden bir tanesi bu, tüm paydaşların olaya katılması gerekir. Sayın Başkanım, takdir edersiniz ki bundan otuz-kırk yıl önce öğretmenlerimiz bizi gördüğü yerde uyarır, kulağımızı çeker, bir şekilde kızar ve yanlış davranışı sorgular ve törpüler, düzenler idi. Ben şimdi o bölümün hocasıyım, psikolojik danışma ve rehberlik bölümünde de hocayım, derse de giriyorum, şunu görüyorum: Ne zaman ki biz böyle bir şeyi rehberlik servisine atfettik olay ortada bir kopukluk yarattı, orada bir kırıklık oldu. O kırılmayla beraber diğer öğretmenler topu hep taca attı. Hep vurgulandığı üzere, öğretmenlerimiz diyor ki: "Biz yetersiziz, psikolojik danışman sayısı artsın." Psikolojik danışman sayısının artması sonuçla ilgilenmektir. Siz de takdir edersiniz ki sonuç için harcanan 1 lirayla önlemek için harcanan 1 lira bir değildir değer olarak dolayısıyla önleyici yaklaşımları ortaya koymamız gerekir. Dolayısıyla, rehberlik servislerinin yetersiz olduğunu düşünüyorum ben okullarda şiddet olgusu açısından, çözüm önerilerinde daha geniş bahsedeceğim.

Özenti, içselleşme ve özdeşim kurma, şu anda rol davranışların transferi çocuklarda had safhada çünkü özellikle dizilerde ve gündüz kuşağı programlarındaki şiddet içerikli söylemler, vurgular ve paylaşımlar onları normalleştirirken çocuklarda da ciddi bir duyarsızlaştırma, şiddete karşı... Tom ve Jerry örneğinden hareket edelim, sürekli bir şiddet var, sürekli kedi fareyi veya fare kediyi kovalıyor "Niye kovalıyor?" diye hiç kimse sorgulamadı, orada da bir şiddet vardı. Dolayısıyla, kalıcı politikalar vazgeçilmez olmalı

yani artık tek merkezden yönetilen Türkiye'de kalıcı politikalara ivedi ihtiyaç var diye düşünüyorum. "Akademik öğretişimin denetlenmesiyle ilgileniyor." dedi çocuklarımız; evet, gerçekten, sadece akademik öğretişim değil, bir veli okula gittiği zaman "Benim çocuğum duygularını yönetebiliyor mu? Benim çocuğum arkadaşlarıyla sağlıklı ilişkiler kurabiliyor mu?" bunu sorgulamıyor, "Hocam, benim çocuğum 100 üzerinden 80 aldı, bu 20 puanlık kayıp nerede, nedeni ne?" Dolayısıyla, hep akademik öğretişimi sorguladığımız için orada başka bir sıkıntı var.

Yine, şiddetin önemli nedeni söz varlığındaki azalma. Yani bizim yapmış olduğumuz araştırmalara göre... Hem deprem öncesi hem deprem sonrasında yaptık, ben Güneydoğu'da Gençlik ve Spor Bakanlığının önemli projelerini de yürüttüm. Söz varlığımızda giderek bir azalma oldu ve bu küresel bir şekillenmeyle beraber ortaya çıkacak, ileride, belki elli yıl sonra bir uzvumuzu kaybedecek noktaya doğru geliyoruz. Bu kaybedeceğimiz uzuvlardan bir tanesi el yazısı becerisi, bir tanesi de söz varlığımızdaki azalmaya bağlı olarak iletişimin eksilmesi, kendini ifade edemeyen bireyin şiddete yönelmesi, bir dışavurum yaşaması.

Uyku bölünmesi ve melatonin hormonunun azalmasından kaynaklı. Bugün yatak odamızda herhangi bir akıllı telefonun veya manyetik etki, SAR değeri gibi etkisi olan herhangi bir cihazın olması uykusuz geçen gecelere neden oluyor. Dolayısıyla, bölünmüş uyku ertesi gün tatminsiz davranışlar ve agresif tutumlara sebebiyet verebiliyor. Dolayısıyla, şiddetin bir boyutuna da bu yönüyle bakmamız gerekir.

Yine, "3Y" diyoruz yani bu dijitalizm çağında dijital bağışıklık sistemimizi -ben "dijital bağışıklık" diye bir kavram kullanıyorum, dikkatinizi çekerse- geliştirmemiz gerekiyor. Yani yalnızlaştık, yozlaştık ve yabancılaştık, "3Y" diyoruz biz buna. Bu yalnızlaşmanın, yabancılaşmanın, yozlaşmanın giderek okullarımızda şiddete evrilmesi, toplumda şiddete evrilmesi, sokakta şiddete evrilmesi başka bir sorunsalı getirirken gündeme asıl üzerinde durulması gereken artık geçmişe dönük değerlerimizin, öğrencilerimizin sosyalitesinin ki yapay zekâ çağını ayrı okumamız lazım gelecekteki toplumun nereye evrileceğine dönük; yapay zekâ çağında öğretişim faaliyetleri nasıl olacak, insan ilişkileri nasıl olacak? Benim öngörüm, naçizane, gelecekte okullar, çocuklarımızın sadece sosyalleşme becerilerinin sergilendiği yer gibi görülmeye başlanacak. Hocam biraz önce ifade ettiler, dedi ki: "Son 4'ü sorgulayalım." Bana göre son 8'i sorgulayalım derim çünkü ağaç yaş iken eğiliyor, bazı meslekler... Ha, yine, öğretim faaliyetleri, akademik öğretim devam etmeli tabii ki.

Küresel bir mentörlükten bahsediyoruz burada, küresel bir mühendislik de var işin içerisinde. Yani özellikle hipnotik tekniklerle çocuklarımızda şiddet olgusunun tırmanması gibi ki ben Mavi Balina ve PUBG oyunlar üzerinde de ciddi çalışmalar yapmıştım. Yani yeni meslek alanları karşımıza çıkıyor yapay zekâ çağında. Eğer biz bu konuda gençlerimizi yeterli bir şekilde yönlendiremez veya tatmin edici bir uğraş alanı sunamazsak bu şiddetin daha da artacağı ve bugün aile hayatına kadar yansıyan birçok boyutunun olacağını biliyoruz. Dolayısıyla, yapay zekâ çağında konuşulması gereken eğitimin, mesleklerin ve aile hayatının nereye evrildiğidir. Bunu bir kere bir kenara koymamız gerekiyor.

Aile içi dijital yaşam protokolleri ivedilikle oluşturulmalı ve duygu düzenleme becerileri çocuklarımıza küçüklük yaşlarından itibaren verilmeli. Bunun için benim asıl çözüm önerisi olarak nitelendirdiğim yere gelecek olursak sorunu yeniden tanımlamak gerekir diye düşünüyoruz. Niye? Çünkü ekran süresinden dijital ekosistem güvenliğine geçiş olmalı. Yani önlemler bazında söylüyorum, yeni bir ekosistemden bahsediyoruz yaşantı biçimi olarak. Dolayısıyla, "dijital risk"in tanımını yapacak olursak -birçok arkadaşımız yaklaşık yaptı- ekran süresi, içerik, algoritima, oyun ekonomisi, sosyal medya, yapay zekâ ve çevrimiçi ekran ilişkilerinin birleşiminden oluşan bir durumdan bahsediyoruz. Bu anlamda yeni paradigma, yasaklama değil güvenli tasarım, erken uyarı, eğitim, müdahale ve rehabilitasyon işlemlerinin olacağı bir süreci ifade ediyoruz. Temel hedefi "Şiddeti bekleyen değil, riski önceden gören bir sistemi inşa etmek gerekir." diye ifade edebiliriz Sayın Başkanım.

Ulusal sağlıklı dijital yaşam mimarisi diyebileceğimiz çocuk, aile, okul platformu, devlet, bilim tek sistemde toplanmalı yani şu an bakanlıklar arasındaki ayrışmadan kastediyorum. O, bir yerde, bir çatı altında olmalı. Ortak standart, ortak risk sınıfları, ortak bildirim protokolleri ve ortak ölçme sistemi oluşturulmalı. Her okul için dijital risk profili, her il için risk haritası, Türkiye için ulusal risk endeksi üretilebilmeli. Yani şu an, Sayın Başkanım, daha önce de bu Siber Zorbalık Komisyonunda gündeme getirmiştik Sayın Başkanımla "dijitanaliz" diye bir sistem geliştirdik. Yaklaşık 45 soruda, beş dakika içerisinde yapay zekâ algoritimik -yüzde 97 güvenilirlikle- nedenlerini sıralıyor, kişiye özgü, parmak izi gibi. Eğer kişide bir sorunlu dijital nesne kullanımı varsa veya bu kişide bir davranış sapması varsa nedenlerini sıralıyor 15 madde hâlinde, karşılaşabileceği riskleri ve çözüm önerilerini. Biz bunu bir okulun risk haritasında çıkarıyoruz. Neticede bununla ilgili birçok deneyim yaptık ve yine çözüm önerilerini 850 aile üzerinde deneyimleyerek ortaya koyduk. Yaklaşık yedi sekiz yıl oldu. Mesela Ankara'nın risk haritasını çıkarabiliriz; mahallelere göre, okullara göre, sınıflara göre ve okulun düzeyine göre. Risk haritasında, burada, nedir? "Bazı öğrencilerimizde sorunlu dijital nesne kullanımı ve buna bağlı maruziyetten kaynaklı şiddet eğilimi varsa ileride şu şekilde bir şiddete evrilebilir." deniliyor. Bununla ilgili -bunu söyleyerek kapatacağım bu kısmı- PAPBİL diye bir sistem, parmak izi, on yaşındaki çocukların... Yalnız, orada KVKK sorunu gibi bir şey aklımıza geliyor hemen de, aslında onu da aşan bir sistem geliştirdik. Doktora öğrencimle beraber çalıştık. Ve elektronik kişilik analizi... Bu üçünün bileşeninde risk haritaları çıkarabilecek yapay zekâ sistemlerini şu an teknokent bünyesinde çalışıyoruz. Güzel de sonuçlar elde ettik. Dolayısıyla, bütüncül anlamda risk haritası çıkması önemli.

Politika döngüsü... Burada tespit, sınıflandırma, müdahale, izleme, etki değerlendirmesi şeklinde olmalı dedik. -Yine, ebeveyn dijital yetkinlik sertifikası... Benim üzerinde durduğum bir konu. Eğer bir çocuk bir eğitim kademesine kaydedilecekse, ebeveyn olarak kim getirmişse "Gel bakayım kardeşim, senin dijital yetkinlik sertifikan var mı?" Yani ehliyet gibi bir şey artık çünkü

dijital nesneler, biz bundan kaçamayacağız. Mademki araç kullanmak için altı ay ehliyet almaya gidiyoruz, dijital yetkinlik sertifikası da aile alırsa hem çocuklarına karşı; sadece çocuk değil, hem gençlere hem de aile bütünlüğü ve aile sağlığı açısından da çok önemli. Çünkü ailelerimiz, şu anda, telefonu alan herkes bir köşeye geçiyor. İletişimsizliğin meydana getirmiş olduğu bir tahammülsüzlük, haz ve hız odaklı yaşamın getirmiş olduğu o sabırsızlık aile içerisinde farklı infiallere neden oluyor. Dolayısıyla, bu boyutu da dikkate almak gerekir diye düşünüyorum.

Okul öncesinden itibaren çocuklarımıza kesinlikle eğitimsel anlamda dijital okuryazarlık, gelişimsel bir eğitim alanı olmalı diyoruz. Okul öncesinde, ilkokulda, ortaokulda, lisede -burada ekranda da görüyorsunuz, size de notlar verilmiştir- hangi kademede, hangi içerikler ders olarak verilmeli diye dijital okuryazarlık dersleriyle ilgili açıklamamız var.

Yine, okul dijital ayak izi risk haritası... Biraz önce söylediğim anlamda, şu anda bunu yapacak sistemler var. Okul dijital ayak izleri KVKK sorunu değil. Bu, rehberlik servisini bilgilendirici ve -özellikle gizli bir şekilde- öğrenciyle ilgili vurguları, söylemleri analiz edecek sistemler ileride hayata geçirilecektir diye düşünüyorum. Bu risk haritası, olacak sorunu daha önceden tespit etmek ve önleyici tedbirleri alma adına gerekir.

Yine, ulusal koordinasyon birimi... Yani dağınık sorumluluk... Şu anda ulusal sağlık, dijital yaşam ve çocuk güvenliği koordinasyon birimi gibi yeni bir birime ihtiyaç var diye düşünüyorum. Yani Aile Sosyal Politikalar Bakanlığında en az 8-10 kere çalıştay yaptık, Millî Eğitim Bakanlığında keza öyle, Gençlik ve Spor da öyle ama hiçbirinin bir bütüncül olarak birbirinden haberi olduğunu düşünemiyorum çünkü işin içindeyim bizzat dolayısıyla burada ortak bir birime ihtiyaç var. Ulusal standartlar, okul protokolleri, platform bildirim standartları ve yıllık risk raporu, bir yapı üzerinde yürütülmeli. Operasyonel kolluk birimi değil standart koordinasyon, veri, politika ve erken uyarı merkezi şeklinde bir birime yine okullarda da ihtiyaç var diye düşünüyorum.

Sorunlu dijital yaşam tanı ve tedavi merkezleri, benim her zaman üzerinde durduğum bir proje; tanı, teşhis ve tedavi merkezleri. Şunun altını çizelim: Dijital bağımlılık ve dijital yaşam sorunları diğer psikiyatrik problemlerden biraz daha ayrılıyor. Evet, Dünya Sağlık Örgütü bunu bir davranışsal bağımlılık olarak görüyor ama bu konuda yeni tedavi merkezlerine ihtiyaç var. Bununla ilgili alan uzmanlarına da ihtiyaç var. Yani üniversitelerimizde bu alan uzmanı birimi hatta birtakım sertifikasyon programıyla ivedi alan uzmanlarına ihtiyaç var. Ben geçen yıl deprem bölgesinde, gençlerin güçlendirilmesiyle ilgili gönüllü saha aktörleri şeklinde yüz saatlik bir eğitime tabi tuttuk oradaki gençlerimizi; yaklaşık 1.500 kişiydi, çok güzel sonuçlar aldık.

Yine "İlkokul Düzeyinde Ekran Bilgeleri" diye Sincan Kaymakamlığında benzer bir uygulama yaptık 12-13 yaş grubunda, çok harika sonuçlar aldık. Çocuklar hem kendini eğitiyor hem ailesini hem de akranlarının eğitebiliyor bu anlamda.

Türkiye Dijital Yaşam Uzmanlığı Sertifika Programı, yeni bir disiplinler arası uygulamayı gerektiriyor. Üniversiteler ve yetkin kurumlar tarafından standartlaştırılmış sertifika programına ihtiyaç var. Burada seviyeler, temel uygulayıcı, mesela okulda temel uygulayıcı, biraz önce söylediğim gibi tüm öğretmenlerin işin içerisine katıldığı bir sisteme ihtiyaç var. Okul uzmanına ihtiyaç var, ileri uzmana ve eğitici araştırmacıya, bu konuda danışmanlık yapan bir sisteme de ihtiyaç var.

Evet, üniversitelerde akademik bölüm ve araştırma merkezleri bu konuda ivedi kurulmalı. Çekirdek dersler, önerilen alanlar ve üniversite okul aile platformu şeklinde politika üretimine düzenli bilimsel rapor ve etki değerlendirmesi yapacak sistemlere ihtiyaç var.

Yine, ebeveyn oyun butonu. Oyun bağımlısı olan çocuklarımızla tek butonlu yaş profili, süre, harcama, iletişim ve içerik ayarları yapılabilir. Yani oyun ve sosyal medya uygulamalarında standart aile kontrol sistemi diyebileceğimiz çocuğun gereğinden fazla veya zararlı bir içeriğe temas etmesi hâlinde aileye uyarı gidecek bir sistem. Bunların hepsi yapay zekâyla yapılabilecek, mümkünatı olan sistemler.

Oyun içeriklerinin ulusal süzgeçten geçirilmesi. Yine, ülkemize giren her türlü oyunun kim olursan ol, ne olursan ol gel demek yerine bir komisyon tarafından, bu alanda uzman kişilerin oluşturduğu bir komisyon tarafından incelenmesi gerekir. Verilen mesajlar nedir, örttük mesajlar nedir, oyun içerisinde herhangi bir hipnotik teknik var mı? Çocukların duygu durumunu veya dopamin dengesini bozduğu an işin rengi değişebilmekte ki bu şiddet olayında dopamin dengesinin bozulmasıyla beraber rol transferinin özellikle taklidi bir şekilde, bir intikam duygusuyla ortaya çıkan bir duygudan bahsediyoruz.

BAŞKAN YUSUF BEYAZIT - Hocam, o oyun içeriklerini dijital dünyada böyle engelleyebilir miyiz?

PROF. DR. TUNCAY DİLCİ - Devlet politikası olarak, mesela Çin bunu...

BAŞKAN YUSUF BEYAZIT - Hayır, politika noktasında değil tetkik olarak soruyorum.

PROF. DR. TUNCAY DİLCİ - Teknik olarak bence engellenebilir.

BAŞKAN YUSUF BEYAZIT - Hizmet sunucuları yardımcı olmazsa nasıl engellenecek?

PROF. DR. TUNCAY DİLCİ - Bununla ilgili hizmet sunucuları değil de bizim kendi iç mekanizmamız olarak bir sistem geliştirebiliriz. Gerekli analizleri yapar ve ilgili oyun üreticileri, firmaları, şirketleri bu konuda etiketler ve birtakım yaptırımlara maruz kalabilirler diye düşünüyorum. Yani direkt olduğu gibi süzgeçten olmasa bile. Ve e-devlet tabanlı güvenli yaş doğrulama sistemine ihtiyaç var. Biz 15-16 yaş altına yasaklayalım diyoruz ama çocuk gidip arkadaşının, babasının, annesinin telefonundan rahatlıkla girebiliyor sisteme, oyunlara dolayısıyla yaş doğrulama ve kişisel veri toplama birbirinden ayrılarak yeni bir riskli içeriklerle mücadele, ebeveyn ve geri alınabilir izin mekanizması uygulanmalı, ailelere bu konuda tabii ki yetkiler verilmeli. bahis ve sanal kumar içeriğine dijital sıfır tolerans olmalı. Şu anda Türkiye'mizin en çok içinde bulunduğu sorunlu davranış biçiminden bir tanesi şans oyunları ve bahis oyunları. Ciddi anlamda aileler bu konuda muzdarip. Gençlerimiz ufacık level atlama, puan kazandım falan derken onlar da

şans oyunlarına ayak atıyor diyebiliriz çünkü adrenalin ve risk alma duygusu giderek dopaminle haza dönüşmekte ve bu çocuklarda da ciddi kumar bağımlılığı olabilmekte. Bunun için yine bahis, sanal kumar tanıtımı, yönlendirmesi veya promosyonu veya erişimini kolaylaştıran içerikler için hızlı kaldırma mekanizması olabilmeli. Bu, yine devlet politikasına dönüşmelidir.

Sosyal medya... Ben aslında bu sosyal medyadaki "sosyallik" kavramına çok karşıyım, aynen Covid döneminde de bu sosyal mesafe çok vurgulandı. Aslında bilinçli bir şekilde toplum dizaynı söz konusu. İnsanların sosyalleşemeyeceği bir alanda sosyalleşmesi gerekirmiş gibi vurgulanması vesaire.

Siber zorbalık için özel hukuki düzenlemeye ihtiyaç var. Burada siber zorbalık için açık tanım, başvuru ve delil koruma prosedürü devreye girmeli; taklit hesap, tehdit, doxing görüntü manipülasyonu ve tekrarlayan dijital taciz için özel koruma tedbirleri gibi detayları orada görebiliriz, ben hızlandırma adına hızlı gidiyorum. Siber dolandırıcılığa karşı çocuk kalkanı olmalı çünkü çocuklar bu konuda istismara en açık adaylar. Oyun içi satın alma, kimlik avı ve sosyal mühendislik konusunda okul temelli eğitime ihtiyaç var.

Yine, ulusal dijital veri... Evet, mahremiyet ihlali, deepfake ve itibar saldırılarına karşı hızlı müdahale. Bu yediden yetmiş yediye herkesi ilgilendiren bir konu itibar suikastı, özellikle mahremiyet ihlali, deepfake üzerinden resimlerin, videoların, kopyalanması, birbirine endekslenmesi vesaire söz konusu, sahte hesap, kişisel ve veri ifşası ve itibar saldırılarında hızlı bildirimli incelemelere ihtiyaç var. Bu konuda çocuklarımızın da eğitilmesi gerekir diye düşünüyorum.

Çocuklar için dijital unutulma ve silinme hakkı... Burası aslında UNICEF'i ve UNESCO'yu da ilgilendiren bir konu. Çocuklar için dijital unutulma ve silinme hakkı çocukluk döneminde yapmış olduğu herhangi bir dijital maruziyet veya onun kişilik veya, özgüven haklarını ihlal eden durumlarda, bunların ivedilikle 18 yaşına geldikten sonra silinmesi gibi veya 15 yaşından sonra silinmesi gibi bir durum yine yasalaştırılabilir ve devlet politikasına dönüştürülebilir.

Okul dijital güvenlik kurulu... Her okulda önleme ve erken müdahale mekanizmasını hayata geçirmek için okul dijital güvenlik kuruluna ihtiyaç var. Okul yönetimi, rehberlik, öğretmen, veli temsilcisi, gerektiğinde sağlık, sosyal hizmet uzmanıyla beraber bu kurulu toplayıp ilgili öğrenci veya okuldaki riskli davranışlara karşı bir yol haritası çizebilirler.

Dijital acil durum protokolü... Bu özellikle tehdit, şantaj, siber zorbalık ve viral şiddet için ilk yirmi dört saat içerisinde acil durum protokolüne ihtiyaç var. Bunu Sağlık Bakanlığı mı yapar; Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı mı, onu bilemiyorum ama çocuğun güvenliği ve delilin korunması, yayılımının sınırlandırılması, bu ivedilik gerektiren bir durum.

Ulusal dijital yaşam risk haritasının çıkarılması da yine önemli. Bu, bölge bölge, şehir şehir çıkarılmalı ve Türkiye'nin risklerini ölçülebilir hâle getirmek. Yani ölçemediğimiz şey konusunda sonuç elde etmek oldukça zordur. Dolayısıyla, ölçülebilir hâle dönüştürdükten sonra, yıllık kamu raporu, akademik metodoloji ve bağımsız değerlendirme eşliğinde ulusal dijital yaşam risk haritasının çıkarılmasına ihtiyaç var diye düşünüyorum.

Yine, ulusal dijital ebeveynlik ağı... Burada da ebeveyn desteğini sürekli ve erişilebilir hâle getirmek için e-devlet üzerinden yaşa göre kişiselleştirilmiş ebeveyn eğitim yolu. Yani bunu uzaktan da yapabiliriz bu sertifikasyon işini, "Dijital kriz anında ne yapmalıyım?" Mesela. Öyle çocuklar var ki dijital nesneyi elinden aldığımız zaman ciddi anlamda krize girmektedir. Bu durumda "Ne yapalım?" sorusunu ailelerin buluştuğu bir platforma e-devlet üzerinden olabilir çünkü e-devlet üzerinden olmazsa biraz sorunlar çıkabilir. Başarı ölçütü, sertifika sayısı değil, ebeveynin dijital yeterliliği ve çocuk listelerindeki azalma olmalı aslında bundan sonra.

Yine, çocuk güvenli tasarım standardı... Platformlarda çocuk için güvenli varsayılan yaklaşımı tercih etmeliyiz. Çocuk hesabında varsayılan gizlilik ve güvenlik en yüksek seviyede olmalı. Yabancılardan mesaj, konum paylaşma ve kişiselleştirilmiş reklam gibi riskli özellikler sınırlandırılmalı diyoruz.

Çocuk dijital güvenlik gözlemevi... Bu yeni riskleri olay olduktan sonra değil oluşurken keşfetmek yani yeni oyunlar, uygulamalar, dolandırıcılık biçimleri, şantaj teknikleri ve yapay zekâ risklerini sürekli taramak, üniversite, kamu ve sivil toplum verilerini ortak analiz çerçevesinde değerlendirmek, üç aylık erken uyarı bülteni ve yıllık Türkiye çocuk dijital güvenlik raporu hazırlamak ve Türkiye Büyük Millet Meclisi kamu yönetimine sürekli bilimsel politika girdisi ve veriyi bu anlamda sağlamak gerekir.

Sonuç olarak şunu söyleyebilirim: Burada yol haritamız şu olmalı: Bir kere, bir pilot çalışma, bu söylediğim öneriler için bir il olabilir, sonra standartların geliştirilmesi, yaygınlaştırma, bağımsız etki değerlendirmesinden sonra Türkiye geneline uyarlanabilir. Sıfır-altı ay içerisinde ulusal koordinasyon, mevzuat, envanter vesaire bu pilot uygulamanın aşamalarını ifade ediyor.

Nihai politika paketi olarak şunu söyleyebiliriz: Ebeveyn sertifikası ivedilikle gündeme gelmeli. Okul öncesinden başlayan dijital okuryazarlık, okul dijital risk haritası gündemde olmalı. Ulusal koordinasyon birimi, sorumlu dijital yaşam merkezleri, dijital yaşam uzmanlığı yine gündeme gelmeli. Ebeveyn oyun butonu, ulusal oyun içerik süzgeci, güvenli yaş doğrulama. Yine, bahis, sanal kumar içerikleriyle etkin dijital mücadele, siber zorbalık, dolandırıcılık için hukuki düzenleme. Yine, okul dijital güvenlik kurulları, dijital acil durum protokolü, ulusal risk endeksi gözlemevi. Sonuç, şiddeti beklemekten ziyade riski önceden görmek çok önemli çünkü sonuç odaklı harcayacağımız bir 1 lirayla riskin ortaya çıkmadan önce harcadığımız 1 liranın değeri bir değildir.

Ve sonuç olarak da şunu söylüyorum: Türkiye'nin çocukları için dijital güvenlik politikası olay gerçekleştikten sonra müdahale eden parçalı yapılardan riski önceden tespit eden, bilimsel veriye dayalı, kurumlar arası koordinasyonu güçlü ve çocuk haklarını merkeze alan bütüncül bir modele dönüştürülmelidir diyorum ve tüm öğretmenlerimizin bu süreçte, en azından uygulama düzeyinde işin içerisinde olması kanaatindeyim. Aksi hâlde, bu olayı okuldaki herhangi birime devretmek "Bunun çözümü de sende, önlenmesi de sende." dediğimiz zaman olmaz diye düşünüyorum.

Saygılar sunuyorum.

Teşekkür ediyorum.

OTURUM BAŞKANI LÜTFİYE SELVA ÇAM - Ben de Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Eğitim Fakültesi Öğretim Üyesi ve Dijital Yaşam Enstitüsü Başkanı Profesör Doktor Tuncay Dilci Hocamıza teşekkür ediyorum. Eminim, arkadaşlarımızın pek çok sorusu olacak, politikalar noktasında da çok detaylı bir sunum yaptınız.

Teşekkür ediyorum hassaten.

Şimdi, sözü Şiddetle Mücadele Vakfı Genel Başkanı Adem Solak Hocamıza veriyorum.

Buyurun Sayın Hocam.

ŞİDDETLE MÜCADELE VAKFI GENEL BAŞKANI ADEM SOLAK - Herkese iyi günler diliyorum.

Komisyon Başkanlığını, sayın vekilleri ve katılımcıları saygıyla selamlıyorum.

Ben Şiddetle Mücadele Vakfının kurucusu ve Genel Başkanı Adem Solak. Bu şiddet meselesine yarım asır önce bir girdik, tekrar çıkamadık, devam ediyoruz, önemli. Çok açıklama yapmayacağım kesinlikle çünkü zaten olgunluk eserimi size getirdim, takdim ettim. Şiddetle ilgili 51'inci eserim, orada değerli insanların önsözleriyle sunulmuş bir eser. Orada bu Komisyonun evrensel ve Türkiye düzeyinde aradığı çok fazla şey var. Dolayısıyla benim söze dökmem zaten yorgun bir saatte tekrar olur ancak evrensel boyutta birkaç şey söylemem gerekiyor. Birincisi şu: İlk görev yerim olan Kahramanmaraş okul baskını bir toplu şiddet olayıdır, bir kitle katliamıdır, bir seri saldırganlıktır, bir konusuz cinayetler dizisidir, okul baskınıdır. Şimdi, bunun dünyadaki açıklaması bu şekilde. Yani Mardin Bilge köyü olayını hatırlayın, daha çok insan ölmüştü Nisan 2009'da. Kendi akrabalarını bir nişan sırasında basarak failler bir toplu katliam işlemişlerdi ve çocuk, kadın ve erkeklerden oluşan 44 kişi ölmüştü. O olayı biz araştırmıştık 42 bilim insanıyla yine HEGEM olarak, Şiddetle Mücadele Vakfının öncesi dernek iken. Şimdi orada korkunç bir tablo vardı ancak failler belli bir sebeple saldırmışlardı ve o insanları öldürmüşlerdi ya da başka olaylarda, bireysel cinayetlerde ya da birkaç kişinin öldüğü cinayetlerde ne oluyor? Bir sebep var ortada. Burada toplu bir saldırı var yani Kahramanmaraş ilinde ya da Şanlıurfa'da fail silahını alıp içeri girdiği zaman, alanda dolaştığı zaman sadece orada insan olduklarından dolayı tetiğe basıyor. Arada bir fark var, bu ciddi bir farktır. Yani o zaman biz Amerika'nın 70'li yıllarda yaşadığı seri saldırganlık aşamasına geldik mi, gelmedik mi? Ana soru budur. Şimdi, burada, benim yerimde, tarih öğretmeni hocamız kendi okullarında bir baskının önlendiğini söyledi ve tabii ki basından daha fazlasını biliyorsunuz, yine Yıldız Vekilim de ifade etmişti, onlarca okul baskını önlendi o olaylardan sonra. Bunun anlamı şudur: Maalesef -ki ben elli yıl sürecinde ifadeler kurmak istiyorum çünkü elli senedir bu işin içerisindeyim- şiddetle ilgili bütün meseleler bir sosyolojik akış sonrasında gerçekleşir. Şiddet birden bire ortaya çıkmaz, birden bire de önleyemezsiniz. O zaman bu Komisyonda özellikle ayırt etmemiz gereken şey, bu olayların münferit olay olmadığı, o kitabın arka kapak yazısında Millî Eğitim Bakan Yardımcısının da ifade ettiği -Millî Eğitim Bakan Yardımcısı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanıydı, beraber de çalıştık şiddet konularında- münferit bir olay olarak bakarsanız ya da faillere odaklanırsanız şok bir yere varamayız. Bizim Türkiye Cumhuriyeti devleti olarak benzer olayların önlenmesi için bu toplu şiddet aşamasını, bu kitlesel şiddet aşamasını, bu seri saldırganlık aşamasını doğru okumamız, doğru anlamamız ve doğru anlamlandırmamız gerekir. Peki -elli yıllık tecrübem 51'inci kitabımı size verdim- o zaman niye bu aşamaya geldik? Bu aşamaya niye geldik madem onlarca okul baskınını da önledik? Bunun anlamı şudur: Devam edecek, kitle saldırıları devam edecek, toplumun şiddet olayları devam edecek. Buna evrensel perspektiften baktığımızda Amerika Birleşik Devletleri'nden görüyoruz en fazla. 70'li yıllarda Amerika Birleşik Devletleri'nde başlayan okul saldırılarında yılda ortalama 8 öğrenci öldü. Yüksek duvarlarla çevirdiler okulları, her yere kamera koydular; polisler, güvenlik görevlileri, bir sürü tedbir aldılar; 80'li yıllarda okul baskınlarında öldürülen öğrenci sayısı 2 katına çıktı. Daha yükselttiler duvarları, daha çok kamera koydular, daha çok polis koydular, 90'lı yıllarda 3 katına çıktı. Şimdi, bakın, Amerika'da 2010'dan sonra ortalama 51 kişi ölüyor okul baskınlarında. O zaman, bazı ezberlerimizi değiştirmemiz gerekiyor. Her okula polis koyduk, her okula kamera koyduk, her okula başka şey koyduk. Eğer böyle olsaydı Amerika başarırdı bunu. O zaman bu toplu şiddet salgını denen aşamada ne yapmamız lazım? Yine, Amerika Birleşik Devletleri'nden görüyoruz ki bunları yaptılar, ettiler ve artarak devam etti. 2000'li yıllardan sonra daha önce onların aile hayatında değişik aşamalarda denedikleri müzakere ve sosyal ara buluculuk kültürünü okul bazında, akademi bazında, kampüs bazında yaygınlaştırmaya karar verdiler ve bu konuda geç kaldıkları için bir sürü de hayıflandılar çünkü maalesef Amerika olsa dahi bilim aklı devreye girmekte geç kalabiliyor. Siz Komisyon olarak birçok ile gittiniz, birçok kişiyi dinlediniz. 2006'da ben de çocuklarla ilgili şiddet komisyonunda uzman olarak çalıştım. Herkes kendi penceresinden gördüğü kadar ifade kullanır, kendi algısı kadar, içinde bulunduğu boyut kadar. Bir kere şiddetin kesinlikle çok disiplinli ve çok sektörlü bir olgu olduğu gerçeğinden hareket etmek lazım, çok disiplinli ve çok sektörlü bir olgu. Sayın Başkanımıza ben kendi ilinde, Tokat'ta da illerin risk haritası çalışmasında -ki istekli Valilere bunu yapıyorduk- örnek illerin çok disiplinli ve çok sektörlü sosyal risk haritalarını, risk analizleri raporlarını verdim. Sitemizde de var, indirebilirsiniz.

Burada elli yıllık deneyim üzerinden -önünüzde kâğıtlar var ama bu maddeler tek tek önemli- birinci madde elli yılda benim gördüğüm üst politikalar açısından, devlet açısından birinci sorun bir temel mağdur kanunumuz hâlâ yok. Eğer elli sene önce bir temel mağdur kanunumuz çıkarılsaydı şiddet bu aşamaya gelmezdi. İki, devletin şiddet önleme millî politikası elli senedir yok. Yani burada siyasi partilerden milletvekillerimiz var, biz bilimsel analize tabi tuttuğumuz zaman hiçbir siyasi partinin programında şiddetin sosyolojik olgu olarak anlaşılmasına ve ileriye doğru ne politikalar sunulacağına dair çok yüksek düzeyde tespitler olmadığını gördük; bunu basınla da 2018'de paylaşmıştık. Üçüncü madde, insan hakları merkezli çocuk koruma stratejileri yok. Elli seneyi söylüyorum,

bugünü söylemiyorum çünkü elli sene önce ilkokul öğretmeni olarak başladım, lise öğretmeni olarak devam ettim, koordinatör rehber olarak Trabzon Lisesinde çalıştım, üniversite hocası, PDR hocası, şiddet vakfı, vallahi hepsinde bulundum. Başka bir konu, yaşanılan radikal şiddet olaylarının sosyolojik olgu olarak ele alınmaması, doğru analizlerinin yapılamaması. Bakın, işaretleri vardı. Şanlıurfa ve Kahramanmaraş toplu saldırılarının işaretleri nerede vardı? Ankara'da bizim evimizin, Öveçler'in 500 metre yukarısında bir lise öğrencisi bıçağı aldı, lisenin önünde 6 kişiyi bıçakladı ve 1'i öldü. Eskişehir'de, yine lise öğrencisi 5 kişiyi bıçakladı, ki geçen ay intihar etti cezaevinde. Balıkesir'de, yine bir lise öğrencisi 4 ya da 5 yıl bıçakladı. Kocaeli'nde idareyi bastı öğrenci ve müdür yardımcısını öldürdü. Şimdi, bunlar, Kocaeli'yi ayıralım, diğerlerinde rastgele saldırı, konu yok, sadece beden olduğu için saldırıyor; bu çok ciddi bir farktır.

Devam edelim maddelere. Çocuk koruma, şiddeti önleme ve ailenin güçlendirilmesi temel faaliyetlerinde üst politika belgeleri ile sahadaki icraat anlayışı ve uygulamalarının örtüşmemesi. Şimdi, 4 Şubatta Cumhurbaşkanı Yardımcımız Cevdet Yılmaz Bey'le bir saatlik toplantı yaptık, konuştuk ve bu maddeyi kendilerine de ilettim, özel olarak not aldılar. Bizim On Birinci, On İkinci Kalkınma Planları'nda şiddetin anlaşılması ve önlenmesiyle ilgili bir soru yok, öncekilerde de yok. Yani, Yedinci ve Sekizinci Kalkınma Planları'ndan itibaren hepsini analiz ettiğinizde şiddete vurgu yapılmış, neler yapılacağı tanımlanmış. Bunlara bağlı icraatlar da elli senedir tespit ettiğimiz sorunlar yaşanmış, hâlâ yaşanıyor.

Şimdi, son madde: Şiddet önleme, çocuk ve aile sorunları hizmetlerinin sahada görevli kuruluşlarca nasıl yürütüldüğüne dair üst denetim ve sorgulama sisteminin olmayışı. Şimdi, sayın vekiller, bulunduğunuz ilin valisini ziyaret edin; son on senede, son beş senede ilindeki çocukların mağdur olmasıyla ilgili suç olaylarının istatistiklerini sorun, fail boyutunda sorun. Akran Zorbalığı Alt Komisyonunda Yıldız Vekilimiz ısrarla sormuştu: "En sıkıntılı iller hangisi?" Ben "Açık ara Kayseri 1'inci sırada." demiştim, yine söylüyorum, çocuk mağduriyeti ve çocukların suça sürüklenmesi açısından. Tabii ki diğer iller devam ediyor.

Şimdi, bakın, şöyle bir paradigma sıkıntımız var -son olarak bunu deyip bitiriyorum, sorunuz olursa cevaplarım- o da şu, Tokat Valimize gittiğimizde sorduk 2018'de "Sayın Valim, ilinizde durum ne?" dedim. "Hocam, bizim ilimiz çok iyi." dedi. Belli iller saydı ve dedikleri doğruydu. Şu an gitseniz herhangi bir valimize, o da size aynı şeyi söyleyecektir. Ancak, hayır, asla öyle değil, hesap öyle değil, hesap şöyle: Son beş seneyi mi soruyorsunuz sayın valiye? 2020-2025 ya da 2013-2018, beş senelik, nüfus artışıyla çocuk suç artışı ya da toplam olay artışının aynı olması lazım, fazlaysa anormallik var. Yani Avrupa ülkelerinin istatistik hikâyelerine baktığınızda bu böyledir. Amerika farklıdır ancak onlar da 2000'den sonra dengelediler değişik hizmet yöntemleriyle. Şimdi, eğer sizin ilinizde beş senede çocuk suç artışı yüzde 75 olmuşsa 7,5 olması lazım nüfus artışına göre, 10 kat fazlalık vardır ve ben buradan size söyleyeyim, kitapta var, 30 büyük il analizleri üzerinden normalin 10 katı fazla suç artışı, çocuklarla ilgili, olmayan ilimiz yok. Şanlıurfa dediniz, Kahramanmaraş konu; birinde yüzde 13 -yanlış hatırlamıyorsam orada var- birinde herhâlde 10 kat, pardon, 13 kat fazla artış olmuş son on senede. Olması gereken yüzde 15 yerine yüzde 150 olmuş. Eğer siz sosyal politikaları ve ilinizin izlenmesini, yürümesini ya da partilerinizin şiddetle ilgili program çalışmalarınızı bu mantıkla almazsanız, hakikaten gerçekleri göremeyiz. Elli senedir alınmadı, elli senedir alınmadığı için kitle katliamları, toplu şiddet, kitlesel şiddet, maalesef, aşamasına geldik. Bunun sadece okul tarafına da bakmayın. Mardin Bilge köyü olayı benzeri, o kadar sayıda değil ama arazi nedeniyle, başka nedenlerle silahı eline alıp birden fazla insanı gözünü kırpmadan öldürme aşamasına gelen insanlar var.

Ben sözümü burada bitiriyorum.

Sorusu olan varsa cevaplarım.

BAŞKAN YUSUF BEYAZIT - Şiddetle Mücadele Vakfı Genel Başkanı Sayın Adem Solak Hocamıza çok teşekkür ediyorum.

Ben arkadaşlara, milletvekillerimize, soru soracaklara veya değerlendirme yapacaklara söz vereceğim istem sırasına göre.

Ama ondan önce ben bir soru sormak istiyorum zatıalilerinize. Elimde bu kitle katliamlarıyla ilgili şöyle bir bilgi var, zaten burayı da son olarak özetlediniz; ilkeler bazında bunlar tamam, temel mağdur kanunu, devletin şiddet önleme millî politikası... Bunlar çok üst kavramlar yani siz olaya çok güzel vâkıf olmuşsunuz, olayı son derece iyi şekilde irdelemişsiniz. Bunları bir ete kemiğe büründürürseniz hem Meclisimize hem milletimize çok büyük bir hizmet yapmış olursunuz. Hem de bunu bizim Komisyonumuza da sunarsanız, bizim Komisyonumuza bunlar da bir anlamda değerli çalışmalar olarak kendisini gösterir. Yani temel mağdur kanununda neler olmasını arzuluyoruz, hangi değerlendirmeleri yapılsın istiyoruz?

Ondan sonra, tabii, risk araştırmalarıyla ilgili ben gerçekten değerli hocama da özellikle teşekkür ediyorum, Tuncay Dilci Hocama. Pratikten ve alanlardan değerlendirmeler yaptılar, getirdiler. Özellikle bu risk haritaları noktasında mesela Kahramanmaraş'ta baktığımız zaman, şehrin merkezinde ve çok tercih edilen bir okul, çok da kıymetli bir şekilde taleplerin olduğu ama okulun bünyesine baktığımız zaman, içerisindeki alanlara, hizmetlere baktığımız zaman çok yeterli değil. Yani son derece kötü şartları olan bana göre ve diğer Komisyon üyesi arkadaşlarımın da belli tespitleri vardı ama polis değerlendirmelerine baktığımız zaman orası en az riskli olan bir okul olarak gösteriyor. Aşırıcılığı, nihilizmi, dijital olayların etkilerini, yalnızlığı, işte, değişik bir sürü saydığımız veya sayacağımız olayları görerek bir çalışma veya bir yapılanma yok. Yani onu polis oradaki olayı o çevreye göre orayı az riskli olarak görüyor ama esasta tam da günümüzde getirdiğimiz zaman, Batı'daki örneklerinin, kötü örneklerin buraya yansımasına baktığımız zaman tam da riskli olabilecek bir noktada değerlendirilmesi lazım.

Yani ben zatıalilerinizin ikinizden de somut örnek şeyler istiyorum -tabiri caizse, biraz kolaycılık mı oluyor bilmiyorum ama- pratik değerlendirmeler -şu anda değil- bir yazılı olarak bize sunmanızı ve raporumuzda bunu değerlendirmenizi arzuluyorum. Bunu da şu nedenle -arkadaşlarım kusura bakmasınlar- çok fazla önemsiyoruz. Şimdi, bu Komisyon bu zamana kadar kurulan bütün

komisyonların çalışmalarının hepsini üst kavramda içine alan, Kahramanmaraş ve Şanlıurfa örneğinden hareket ederek aile, sosyal, çevre, dijital ortam, sosyal medya, bütün bu ilişkileri de düzenleyecek bir raporu noktasında bir çalışmaya meydan verecek yani çok üst bir çalışma. Ben zaten bütün toplantılarımda Komisyonun tam adını sizlere örnek olsun diye arz etmeye özellikle çalıştım, çalışıyorum. Onun için sizden istirham ediyorum. Yani bunlarla ilgili bize "Şunlar, şunlar, şunlar, şunlar yapılmalı; ondan sonra şunlar, şunlar, şunlar değerlendirilmeli." Bunlarla ilgili bir iş akışını, yetki ve sorumlulukları, dikeyde değil de yatayda buluşmayı sağlayabilecek önerilerinizi ben yazılı olarak bekliyorum.

Ben şimdi, sırasıyla...

PROF. DR. TUNCAY DİLCİ - Sayın Başkan, bir şey arz edebilir miyim?

BAŞKAN YUSUF BEYAZIT - Buyurun Hocam.

PROF. DR. TUNCAY DİLCİ - Şiddet kavramı genel bir kavram, içtimai hayat içerisinde birçok konuyu ilgilendiren bir konu. Mesela, mekân psikolojisinin gerektirdiği veya ortaya koymuş olduğu şiddetten de bahsedebiliriz. Örneğin, dikey binalar bir şiddet üretir hiç farkına varmadan. 20'nci katta yaşayan çocuk ister istemez bir şiddetin içerisindedir. Biraz önce söylediğiniz güvenlik önlemleri vesaire denildi ama orada fiziksellikten bahsediyor. Oysa çocuğun ruhsal özgürlüğe de ihtiyacı vardı. Demek istediğim ben şiddetle ilgili dijitalleşmenin getirmiş olduğu üstünlük kompleksi ve birtakım pratik uygulamalara ve bu uygulamaların algoritmik versiyonunun üretmiş olduğu, türetmiş olduğu zihinsel işgal yöntemleriyle ortaya konan ve bu boyutuyla bir şiddet üretim mekanizmasının seri hâline dönük çözüm önerilerini devlet politikası ve kurumlar bazında Komisyonunuza somut örnekleriyle güzel bir akış vereceğimi taahhüt ediyorum.

Teşekkür ederim.

BAŞKAN YUSUF BEYAZIT - Yetki ve sorumlulukları tanımlansın, iş akışı tanımlansın, olaylar arasında koordinasyon sağlansın yani nedenler üzerine çünkü...

Evet, Adem Hocam, buyurun.

ŞİDDETLE MÜCADELE VAKFI GENEL BAŞKANI ADEM SOLAK - Evet, şimdi, benim bir önerim olacaksa şunu diyecektim: Size verdiğim kitapta yüzlerce bilim insanının çalışmaları yer alıyor ve dediğim gibi biz Şiddetle Mücadele Vakfı olarak 2006'da Uluslararası Şiddet Kongresi'ni yapmıştık. Şimdi, Antalya'da şiddet önleme modeli olarak Sosyal Arabuluculuk Uluslararası Kongresi'ni yapıyoruz, 44 ülkeden katılımcı olacak. Ben iki şey talep ediyorum Başkanlığınızdan: Birisi, sizin isteğiniz üzerine bir birim, alt komisyon, nasıl olabilirse bizim bu büyük raporları oluşturan bir grup hocayla ortak çalışma yapılsın ama bu çalışmaya -bugüne kadar, 2006'dan 2026'ya kadar 20'den fazla şiddet ve alt şiddet komisyonu kuruldu- bu raporların da meta analizini içerecek şekilde, sizin tanımladığınız hakikaten etkili büyük bir sonuç raporu çıkması açısından biz vakıf olarak, Şiddetle Mücadele Vakfı olarak böyle bir çalışmaya varız. Zaten Adalet Bakanlığı ve 27 devlet üniversitesiyle şiddet önleme ve sosyal ara buluculuk faaliyetlerini yürütmekteyiz, o model dosyayı da ben paylaştım sizlerle.

BAŞKAN YUSUF BEYAZIT - Bitti mi?

ŞİDDETLE MÜCADELE VAKFI GENEL BAŞKANI ADEM SOLAK - Evet, biz vakıf olarak varız, her şeye varız.

BAŞKAN YUSUF BEYAZIT - Yok, zaten biz bu görevi aldığımızdan beri bütün bu çalışmaları yapıyoruz, çok yoğun çalışarak yapıyoruz ama Başkanım sizden bunları biraz daha netleştiren çok kısa böyle şeyler de istiyoruz zatıalilerinizden.

Evet, şimdi ben sırayla değerli vekillerime söz veriyorum.

İrfan Bey, buyurun.

İRFAN KARATUTLU (Kahramanmaraş) - Öncelikle, gerek öğrencilerimiz gerek hocalarımız gerekse akademisyenlerimiz gerçekten bugün çok önemli bilgiler verdiler, birkaç kendi fikrimi belirteceğim.

Sevgili Hocam, 1976 yılında ben Almancaya verildim, yedi sene Almanca diye bir şey öğrettiler ama hiçbir işime yaramadı. Dolayısıyla, Millî Eğitim yıllarca ısrar etti Almancayı, Fransızcayı, üniversitede İngilizce öğrenmek zorunda kaldım. İnsanların ihtiyaçları belirler, hükûmetler de bunlara interaktif olarak müdahale etmelidir. Dolayısıyla, bugün bize Arapça lazımsa Arapça, Çince lazımsa Çince, Rusça lazımsa interaktif olarak derhâl bu dillere...

BERİTAN GÜNEŞ ALTIN (Mardin) - Kürtçe lazımsa Kürtçe.

İRFAN KARATUTLU (Kahramanmaraş) - Kürtçe lazımsa Kürtçe tabii.

Dolayısıyla, bunları yapmalıyız diye düşünüyorum, ısrar etmemeliyiz diye düşünüyorum ben Almancadan İngilizceye geçmiş biri olarak.

Ben şunu beklerdim hocalarımdan bu sistemde bir empati yaparak: "Biz öğretmen olarak nerede eksiğiz?" Tamam, tabii ki maaşlarda iyileşme gerekli. 1991 yılında ben Erzurum'a mecburi hizmete atandığımda maaşıma baktım 500 dolarmış. Dolayısıyla, sadece bunları öne sürmek ama empatik olarak... Bugün ben hekim arkadaşlarıma muayeneye gittiğimde bir iletişim sorunu yaşıyorum, aynı şey okullarda da var. Bu dijitalleşme, özellikle iletişimin işte alıcı kanal, verici gibi bilgi ve duygu aktarımında bize büyük bir sorun yaşatıyor. Dijital iletişim duyguyu tamamen yok etti. Biz iletişimi beş duyuyu da katarak yapıyorduk ama duygusuz bir iletişim yapıyoruz. Duygusuz iletişim tabii ki yalnızlaştırır, yabancılaştırır ve yozlaştırır. Ben gözümle de iletişime katkı sağlıyordum, belki sesle veriyordum ama belki de benim kokum da o anda iletişimi etkiliyordu. Dediğim gibi, beş duyu da yapıyordu. Burada en önemli sorun dijital iletişimin duygudan çok çok arınmış olması nedeniyle insanların... O dediğiniz 3Y'yi gerçekten Maraş'taki -ben de

bir Maraş Milletvekili olarak- bu çocuğun da yaşadığını düşünebiliyorum. Yozlaşmış, yalnız ve yabancı bir çocukla orada karşı karşıyaydık diye düşünüyorum.

Tabii ki kanun, kitap olarak bunları çıkarıyoruz. Bakın, Umumi Hıfzıssıhha Kanunu var, 1930'larda çıktı ülkede, hemen giriş cümlesinden bir paragraf okuyorum: Müstakbel nefsin sıhhatli olarak yetiştirilmesi. Hükûmetler koyuyorlar ama siz hiçbir mülki idarenin ne İnsan Hakları Komisyonunun ne umumi hıfzıssıhha konusunda -ben vali ve kaymakamla çalıştım- doğru düzgün çalıştırdıklarını gördüm; bunlarla ilgili bir vizyon, bir proje çizdiklerini görmedim. Günü tamamlayın, risk alma, hiçbir şey yapma, bir sonraki valiliğin Maraş'tan Adana olsun. Türkiye'nin en büyük sorunlarından biri de belki bu mülki idaredir çünkü Hükûmet tarafından çok güzel kanunlarımız var. 1928'de biz Tababet ve Şuabatı Kanunu çıkarmışız ki müthiş bir kanun o yıllarda, bugünlerde devam ediyor daha. 30'larda Umumi Hıfzıssıhha Kanunu'muz var. İşte, İnsan Hakları Komisyonu var valilikte, siz hiç doğru düzgün çalıştırıldığını gördünüz mü? Hâlbuki insan haklarının korunması noktasında da görevi var, sadece çıkan insan hakları değil. Bu noktada, işte, hocam diyor ki: "Şiddetle ilgili..." Şiddetle ilgili bir elin parmaklarıdır, mülki idare yukardan gelen birçok şeyi takoz olan, uygulamayan, günü aynı sabit bir şekilde geçirdiği için de eğitimde de aynı şey, sağlıkta da aynı şey, böyle bir sistemle karşı karşıyayız.

Eleştirilerinize de tabii ki katılıyoruz ama bizim en önemli noktalarımızdan biri de bu iletişim işini çözmemiz lazım. Bunda haklı hâle geliyoruz. Ben otuz beş yıl önce farklı konuşuyordum hastalarımla, bugün ben bir hasta olarak gittiğimde bir hekim benimle konuşurken ben onların yalnızlığını, beni baştan savdıklarını hissediyorum. Aynı şey öğretmen için geçerli, aynı şey diğer meslekler için geçerli. Bu yozlaşmanın iletişim tarafını bizim hızlı bir şekilde çözmemiz gerektiğine inanıyorum ve dediğim gibi, "dijital bağışıklık" konunuza, kavramınıza gerçekten saygı duyuyorum, çok güzel bir ifade ediyorum ve bize verdiğiniz bilgiler için de teşekkür ediyorum.

DİJİTAL YAŞAM ENSTİTÜSÜ BAŞKANI PROF. DR. TUNCAY DİLCİ - Teşekkür ederim.

BAŞKAN YUSUF BEYAZIT - Sayın İbrahim Özyavuz, buyurun.

İBRAHİM ÖZYAVUZ (Şanlıurfa) - Teşekkür ediyorum Başkanım.

Öncelikle Tuncay Hocamıza soracağım: Son yıllarda okullarda artan şiddet olaylarının temel nedenlerini eğitim birimleri açısından nasıl değerlendiriyorsunuz? Bu artışın belirleyici en önemli sebebi nedir?

Yine, dijital medya, sosyal medya ve çevrim içi oyunların çocukların şiddet eğilimleri üzerindeki etkisine ilişkin bilimsel bulgular nelerdir? Mevcut riskleri azaltmak için hangi adımlar atılmalıdır?

Okullarımızda değerler eğitimi, karakter eğitimi ve millî manevi değerlerin kazandırılması konusunda mevcut uygulamaları yeterli görüyor musunuz? Bu alan nasıl güçlendirilebilir?

Yine rehber öğretmen sayıları ve psikososyal destek hizmetleri okul şiddetini önlemede yeterli midir? Bu konuda önerilerinizi almak istiyoruz.

DİJİTAL YAŞAM ENSTİTÜSÜ BAŞKANI PROF. DR. TUNCAY DİLCİ - Aslında çoğunu cevapladım ama...

İBRAHİM ÖZYAVUZ (Şanlıurfa) - Okul iklimini güçlendirmek ve öğrenciler arasında aidiyet duygusunu arttırmak için hangi uygulamaların yaygınlaştırılması gerektiğini düşünüyorsunuz? Komisyonumuza öncelikli olarak tavsiye edeceğiniz ilk üç yasal veya idari düzenleme ne olurdu?

Şimdi de Adem Hocama soruyorum.

DİJİTAL YAŞAM ENSTİTÜSÜ BAŞKANI PROF. DR. TUNCAY DİLCİ - Bir önceki soruyu tekrar alabilir miyiz Sayın Vekilim.

İBRAHİM ÖZYAVUZ (Şanlıurfa) - Komisyonumuza öncelikli olarak tavsiye edeceğiniz...

DİJİTAL YAŞAM ENSTİTÜSÜ BAŞKANI PROF. DR. TUNCAY DİLCİ - Ondan önceki...

İBRAHİM ÖZYAVUZ (Şanlıurfa) - Okul iklimini güçlendirmek ve öğrenciler arasında aidiyet duygusunu artırmak için hangi uygulamaların yaygınlaştırılması gerektiğini düşünüyorsunuz?

Adem Hocama sormak istiyorum: Vakfınızın sahada yaptığı çalışmalar ışığında okul şiddetinde son yıllarda en dikkat çekici değişim nedir?

Yine, şiddete yönelen çocukların ortak özellikleri veya orta risk faktörleri nelerdir? Ailelerin çocuklarını dijital şiddet, akran zorbalığı ve bağımlılık risklerinden koruyabilmeleri için hangi eğitim programlarının yaygınlaştırılması gerektiğini düşünüyorsunuz?

Şiddet olaylarında okul-aile iş birliğini yeterli buluyor musunuz? Eksiklikler nelerdir? Erken müdahale sistemi kurulacak olsa hangi göstergeler dikkate alınmalıdır? Dünyadaki uygulamaları nelerdir?

Ve öğretmenlerimize sormak istiyorum: Okul ortamında şiddetin en önemli sebeplerini sahada görev yapan bir öğretmen olarak nasıl değerlendiriyorsunuz? Disiplin yönetmelikleri öğretmenlerin olaylara müdahalesinde yeterli oluyor mu? Şiddet eğilimi gösteren öğrenciler için rehberlik hizmetleri yeterli düzeyde destek sağlayabiliyor mu? Öğretmenlerin hukuku ve idari açıdan kendilerini güvende hissettiklerini düşünüyor musunuz? Sizce okul güvenliğini artıracak ilk üç uygulama ne olmalıdır?

Teşekkür ediyorum sunumlarınız için hepinize, sağ olun.

BAŞKAN YUSUF BEYAZIT - Sayın Beritan Güneş Altın Hanım, buyurun.

BERİTAN GÜNEŞ ALTIN (Mardin) - Teşekkür ediyorum Sayın Başkan.

Öncelikle Komisyonun tamamını takip edemedim ama gelen bütün hocalara, akademisyenlere, öğretmenlere teşekkür ediyorum. Çocuklar da bugün sanıyorum Komisyona gelmişler, onun da çok kıymetli, değerli olduğunu söylemek istiyorum. Teşekkür ediyorum Divana da Sayın Başkana da çünkü okullardaki şiddetin konuşulduğu bir atmosferde çocukları dinlememek olmazdı. Bugün

Komisyon çocukları da dilimleyerek önemli bir iş yaptı ve sanıyorum çocuklar kendi konuşmaları içerisinde sıklıkla akran zorbalığına vurgu yaptılar, vurguda bulundular. Aslında adresi bize gösterdi çocuklar. Yıldız Vekilimiz de burada, kendisi "akran nezaketi" olarak da tanımladığı, okullarda akran zorbalığının sonuçları ve çözümleri odaklı bir Komisyonun da Başkanıydı. Dolayısıyla, bence çocukların işaret ettiği bu yöne doğru Komisyonunun biraz eğilmesi lazım, ağırlık vermesi lazım. Gerçekten akran zorbalığını bitirecek çözüm yollarını ve yöntemlerini üretmemiz lazım, bulmamız lazım; uzun bir yol. Elbette bu konuyla ilgili tekrar şu vurguyu da yapalım: Çocukla ilgili pek çok komisyon kurulmuş bu Meclis çatısı altında, her komisyon kendi raporuna yazmış fakat sanırım komisyonların belirlediği raporlarda uzmanların aktardığı bilgilerde hiçbir eksik taraf yok, eksik olan tek taraf bunun bir icraata dönüşmüyor olması. Nitekim Adem Hocamız da sanıyorum 2007 yılında yine okullarda güvenlik, okullarda şiddetin önlenmesi...

ŞİDDETLE MÜCADELE VAKFI GENEL BAŞKANI ADEM SOLAK - Çocuklarda artan şiddetin önlenmesi...

BERİTAN GÜNEŞ ALTIN (Mardin) - Evet ve okul vurgusu var, okullarda güvenliği konu alan bir komisyonda bulunmuş ve yıllar geçti. Bu defa bütün okullar değil.. Hani yine bütün okullar ama daha spesifik olarak bir olay yaşanmış Kahramanmaraş'ta ve Siverek'te, bununla alakalı bir komisyon kurulmuş. Şimdi, aslında, Hocamız çok güzel bir ayrım da yaptı, sanırım hem Siverek'i hem Maraş'ı da birbirinden ayırmamız gerekiyor sizin aktarımınıza göre çünkü Siverek ve Maraş'taki olayların vuku bulma şekli de aynı değil. Kahramanmaraş'ta rastgele bir seçim var, rastgele bir ateş açımı var ve önüne geleni ne yazık ki katlediliyor fakat Siverek'te öyle değil, Siverek'te daha birini arıyor yani bir kişi arıyor.

İRFAN KARATUTLU (Kahramanmaraş) - Seçicilik.

BERİTAN GÜNEŞ ALTIN (Mardin) - Evet, birilerini öldürebilecekken öldürmüyor; çocuklar var bahçede, öldürmüyor ve nitekim o olayda ölen tek kişi de bu olayı başlatan kişinin kendisi oluyor. Dolayısıyla, sanırım bugün bana sizin sunumumuzdan kalan Siverek ve Maraş'taki olayı tam olarak aynı üslupla, aynı bakış açısıyla değerlendirmemek. Elbette birbirini tamamlayan kısımları var fakat sanırım Siverek ve Maraş gerçekten birbirinden farklı ve Maraş belki de tarihe geçecek kadar planlı, konseptli ve okullardaki şiddeti en çarpıcı hâliyle gösteren kısım.

Şimdi, biz bütün Komisyon boyunca -artık sonuna yaklaşıyoruz Komisyonun ama- hep şunu ifade ettik: "Okullara yansıyan şiddetin kaynağı toplumdadır." dedik. Hocam böyle düşünür mü bilmem. Toplumda bir şiddet varsa eğer ve bu şiddet bir şekilde sürekli kendini yeniden üretiyorsa, barış olmuyorsa, bir toplumsal barış gerçekleşmiyorsa günün sonunda bunun varacağı yer de bir noktada okulda da şiddettir, evin içinde de şiddettir, sokakta da şiddettir, adliyede de şiddettir, Emniyette de şiddettir, Mecliste de şiddettir. Şiddet her yerdedir çünkü şiddeti durduracak bir mekanizma yok. "Partilerin tüzüğünde bu yok." dediniz ama biz toplumsal barışı bütün meselelerin önüne koyarak zaten bu şiddetsizlik kültürünü besleyecek en ana damarın da barış olduğunu düşünüyoruz. Bu vesileyle, umuyorum, Meclis de ilerleyen zamanlarda bir toplumsal buluşmayı, bir toplumsal barışı inşa edecek kanunlara da yasalara da politikalara da sahip bir yer hâline gelecek. Biz şiddeti toplumdan düşürecek en önemli adımın barış olduğu vurgusunu ve bu barışın okullarda da demokratik toplum tahammülleriyle kendini var etmesi gerektiğini düşünüyoruz.

Çok önemli şeylerden bahsettiniz, sosyolojik akıştan bahsettiniz. Bir kere, meseleyi, şiddet meselesinin kendisini sosyolojik olarak ele almak çok önemli. Bilge köyünü çalıştığınızı söylediniz, ben de aynı zamanda Mardin Milletvekiliyim ve Bilge köyü Mardin için gerçekten kapanmaz bir yaradır fakat Bilge köyünün altında yatan nedenlere iyi bakmamız gerektiğini düşünüyorum. Orada kendini yeniden üreten o militarist aklın ve gücünü devletten alan o mekanizmanın neye sebep olabileceğinin önü çok açılıyor. Bence aynı şey bir Emniyet personelinin 9-10 tane silahı, hatta daha fazla silahı kendi bünyesinde barındırabilmesinde de tezahür ediyor; burada bir devlet gücü var, burada bir devlet desteği var, burada bir sıvazlanan bel var. Bu yeri geliyor, Bilge köyündeki bir korucu oluyor, yeri geliyor, işte, bir birinci sınıf Emniyet personeli oluyor. Günün sonunda devletin bu beslediği militarist aklı gerçekten karşısına koyup düşünmesi ve bakması gerekiyor çünkü bunun kendisi şiddet olup toplumda kendini yeniden üretiyor. Çok basit bir örnek vereyim: Mardin'de yakın zamanda 16 yaşında bir kız çocuğunun tacizi ve aynı eve gelin olan bir kişinin aynı fail tarafından tecavüze uğradığı bir olay var ve bunu yapan kişi kendisini Terörsüz Türkiye Derneği Başkanı olarak tanıtıp -tanıtıyor, zaten öyle, Terörsüz Anadolu Derneği Başkanı- ve şunu söylüyor faillere: "Ben devletim, bana hiçbir şey yapamazsınız. Ben sizi taciz de etsem, tecavüz de etsem bana hiçbir şey yapamazsınız çünkü ben devletim." İşte, günün sonunda devlete karşı suç işleyip, insanlara karşı suç işleyip "Ben devletim." deyip işin içinden çıkan bu kesimlere karşı devletin çok net bir şekilde hukuksal, yargısal gücünü göstermesi gerekiyor çünkü bu insanlar gerçekten her şeyi yapabileceklerini ve günün sonunda devletin onların arkasında olacağını düşünüyor. Biz bu davayı takip ediyoruz, kendisi henüz tutuklu da değil, adli kontrolle devam ediyor sürecine ama çocuklar ve taciz edilen gelin kaçmış durumda çünkü tehditler alıyor "Ben devletim." demeye devam ediyor. Günün sonunda biz bu olayların toplumsal barışla birlikte, demokratikleşmeyle birlikte, eşit yurttaşlıkla birlikte ortadan kaldırıldığı bir Türkiye'de gerçekten şiddetin de düşeceğini düşünüyoruz.

Yine, Adem Hocam konuşmasında daha çok kamera, daha çok yüksek duvarla olmayacağını söyledi; bu gerçekten bizim çok katıldığımız bir şey. Biz okulların demokratikleşmesi gerektiğini düşünüyoruz. Siz nasıl düşünüyorsunuz? Demokratikleşmiş bir okulda sizce şiddet olayları azalır mı, kendi sorunlarını çözebilen mekanizmaların okuldaki varlığı şiddet olaylarını -öğretmenlere de sormak istiyorum aynı zamanda- azaltır mı? Çünkü şu anda bir olay ortaya çıktığında cezalandırıcı ve disiplin süreçlerini işleten bir mekanizma var. Biz bu mekanizmadan ziyade onarıcı adaletin de okullara girmesinin, çocukların her birisinin onarıcı adalet mekanizmalarıyla buluşmasının da aynı zamanda şiddeti azaltacağını düşünüyoruz diyeyim.

Katkılarınız ve geldiğiniz için de teşekkür edeyim.

Divana da emekleri için teşekkür ediyoruz.

BAŞKAN YUSUF BEYAZIT - Sayın Güneş Altın.

Sayın Yıldız Konal Süslü Milletvekilimizde söz.

Buyurun

YILDIZ KONAL SÜSLÜ (İstanbul) - Saygıdeğer Başkanım, kıymetli hocalarıma teşekkür etmek istiyorum sunumları için ama bir teşekkürü de çok saygıdeğer hocalarımıza velilerimize ve öğrencilerimize yapmak istiyorum. Hakikaten işin mutfağından gelip bizzat o çocuklara dokunmak, o an yaşadıkları kaygıyı görmek, onlarla bir arada olmak, onlarla o atmosfere, yaşadıkları duygu durumuna şahitlik ediyorsunuz. O yüzden, sizin buradaki sunumlarınız çok kıymetliydi. E, tabii ki bu şahit olduklarınızla beraber hem yılların getirmiş olduğu hem de her biri birbirinden biricik olan çocuklarımızın farklı duygu durumlarına şahitlik ederek buraya şemsiye olarak gönderdiğiniz önerileriniz için de hassaten teşekkür ediyorum.

Ayrıca, çocuklarımıza ben çok teşekkür ediyorum, burada değiller ama bizim en büyük hayallerimizden biriydi çocukların kendini gerçekleştirmesi, kendilerini ifade etme becerileri. Özellikle Tuncay Hocamın dijitalizmin, sosyal medyanın ve maalesef bunun yan etkisi olarak çocukların kendilerini ifade etme, muhataplarını doğru anlama ve ilişkilerini yönetme sanatında sorunları var diyorduk ama bugün ben Komisyon Başkanımıza teşekkür ediyorum. İnanılmaz umutvar çocuklar vardı, vallahi hayranlıkla seyrettim onları. Çocuklarımıza kendilerini ifade ettikleri için... Bu şekilde hem kendileri hem toplumunun bundan sonraki yarınları için bize öneride bulundukları için onları yetiştiren ebeveynlerine teşekkür ediyorum çünkü onların emeği, bizim hayalimiz ve yarınlarımızdır çocuklar. Siz öğretmenlerimize, tümüyle hem devletimize hem milletimize hem ailelere hem de o çocuklara gösterdiğiniz destek ve özveri için teşekkür ediyorum.

Sağ olun Başkanım.

BAŞKAN YUSUF BEYAZIT - Çok teşekkür ediyorum.

Lütfiye Selva Çam Başkanımıza söz veriyorum.

Buyurun efendim.

LÜTFİYE SELVA ÇAM (Ankara) - Teşekkür ediyorum Sayın Başkanım.

Ben de hocalarımıza sunumları için teşekkürle başlamak istiyorum.

Ayrıca, öğrencilerimizin gayet öz güvenli bir şekilde... Biz Komisyonun başından beri öğrencilerimizi de dinlememiz, çocukların da sesine kulak vermemiz gerektiğini düşünmüştük, bugünkü davet edilen öğrencilerden de gördük ki olayın çok ciddi farkındalar. Öğrencilerimizin vurgulamış olduğu öğretmen vurgusunun ve aile vurgusunun altını çizmek istiyorum çünkü hem öğretmenlerin iletişimi hem de aile içi iletişimin aslında bu çocukların, kendilerinin bakışıyla akran zorbalığı yapan çocukların... Aslında, bir öğrencimiz kullandı "Ezilen çocukların içinden canavar çıkıyor." diye; gerçekten yani tam anlamıyla bence olayı özetleyen bir kavram oldu burada. Hem öğretmenlerimizin davranış biçimleri hem aile içerisindeki davranışlar, açıkçası, çocukların belli noktalarda da farklı kanalları itilmesi kendilerini gerçekleştirme açısından da farklı araçları kullanmasına sebep oluyor.

Ben, burada, Özlem ve Fadime Hocamın aktardığı bilgileri arada Başkanımıza, çevremdeki arkadaşlara söyledim çünkü Karapürçek gibi bir mahallede hocalık yapıyorsunuz, çok iyi biliyorum. Ankara'nın en büyük mahallesi, Türkiye'nin de ilk 5'ine giren bir nüfusa sahip ve açıkçası, biraz da zor bir bölgede öğretmenlik yapıyorsunuz. Fakat ben birkaç konuyu açıklık kazanması ve açıkçası, Komisyonumuzun kayıtlarına geçmesi açısından size yönelteceğim Özlem Hocam. 3 öğrencinin açıkçası, bir eylem hazırlığında olduğunun ve bunun önlendiğinden bahsettiniz. Burada, mesela, o çocuklarımızı PDR gördü mü acaba yani böyle bir bilginiz var mı? PDR uzmanıyla bir görüşme olmuş muydu? Bu çocukların aidiyet duygusu noktasında okula aidiyetliği yani devam noktasında bir sıkıntısı var mıydı? Acaba, aileyle iletişim kurulmuş muydu? Çünkü biz birçok vakayı inceledik buraya gelene kadar, önlenmiş bir vakayla ilk sizinle karşılaşmış olduk, onun için bunu sormak istiyorum. Yani aile ile okulun bir iş birliği var mıydı? Çocukların sosyal medya bağımlılığı veya oyun bağımlılığı var mıydı? Bu konuda bir duyumunuz, duyduğumuz bir şey var mı? Derecelendirme yapılıyor güvenlik açısından, sizin okulunuz derecelendirme kriterinde kaçıncı derecedeydi? Yani birinci, ikinci, üçüncü, dördüncü diye derecelendirme oluyor. Bu noktada, bir bilginiz var mı? Bir de mesela rehberlik araştırma merkezleriyle (RAM'larla) bir iş birliği var mı? Çünkü az önce konuşmanızdan anladım ki "Bu çocuklara destek olunsaydı, aileler işin içine alınsaydı." diye bir cümle sarf ettiniz; orada, mesela, ilçemizin sosyal politikalar müdürleri var, aile ve sosyal hizmetler müdürleri var. Bunlar haberdar edilmiş miydi çocuklarla ilgili olarak? Dolayısıyla hani bu anlamda, eğer bilginiz varsa bunları öğrenmek isterim, yoksa da biz zaten bir şekilde sorarız.

Diğer konu, velilere zorunlu eğitim yapılması konusu. Şu anda, çağırdığınızda velilerimizin gelmediği noktasında da bilgilerimiz var. Hep sorunsuz öğrencilerin velileri işin içine dâhil ediliyor. Mesela, Altındağ'da gençlik merkezleri etkinlikleri var. Dediniz ya "Tiyatro ve diğer etkinliklere katılamıyor çocuklar, bunları fazlalaştırsak olabilir." O noktada, belki okulları bilgilendirme yapılabilir; bu eksikliği ben tespit etmiş oldum sizin bu söyleminizden. Okul otobüs bile istese bunu sağlayan belediyelerimiz var sonuçta. Hani bu noktada da bir açıklık getirmiş olalım.

Fadime Hocam şöyle bir ifade kullandı: "Davranışın neye denk geldiğini biz bilemiyoruz." dedi. Bu noktada, acaba, tüm öğretmenlere hizmet içi eğitimde böyle bir eğitim verilmesi faydalı olur mu? Size de bunu sormak isterim. Okul aile birliklerinin etkisinin olmadığını fark ediyorum şu anda sizin konuşmalarınızdan. Yani sadece para toplayıp sadece okulun düzenlemesiyle ilgili değil de

sosyal yaşamın içerisinde de... Sonuçta bunlar öğretmen öğrencilerin velilerinden oluşuyor. Hani bu noktada okul aile birlikleri daha aktif çalışırsa, öğretmenlerle ilişkileri işte daha farklı olursa bu fayda getirir mi bu soruyu da 3 öğretmenimize sormuş olayım.

Tuncay Hocam, ben sunum için teşekkür ediyorum. Özellikle analiz konusu benim çok önemsediğim bir konudur. "Dijianaliz" dediniz. Dijital Mecralar Komisyonu üyesi olarak da bunu çok önemsediğimi ve verdiğiniz o teklifleri ve önerileri de dikkate alacağımızı söylemek isterim. Uzman eksikliğinden bahsettiniz. Siz bir öğretim görevli sizsiniz. Uzman yetiştirebiliyor musunuz? Hani bu noktalarda bu bahsettiğiniz konulara hâkim olan uzmanlarımız var mı? Veya yetiştirmek için ne yapmalıyız? Buradaki önerinizi de anmak isterim. Uluslararası araştırmalar ışığında okul saldırılarından önce dijital dünyada ortaya çıkan ortak risk göstergeleri nelerdir? Soruları soruyorum, yazılı da cevap verebilirsiniz. Türkiye'de bu göstergeleri erken tespit edecek bilimsel bir tarıma modeli oluşturulabilir mi?

İkinci sorum dijital zorbalık. Sosyal medya davranışları ve dijital yalnızlık gibi veriler okul rehberlik sistemiyle nasıl ilişkilendirilebilir? Bir PDR Hocası, profesörü olarak bunu sormak isterim. Bu alanda kamusal kapasitemizin en önemli eksiği nedir? Bunlar size olan sorum

Adem Hocam, sunum için çok çok teşekkür ederim. Elli yıllık bir tecrübeden bahsediyorsunuz ve 51'inci kitap. Bize de kitabı okumamızı tavsiye ettiniz ama ben kitabı okuyacağım fakat sizi karşılığında görmüşken sorularımı yöneltmek isterim. Bu Amerika'da seri zincirin şu anda Türkiye'deki tezahürü gibi anladım ben sunumda. Bunu biraz açabilir misiniz yani burada kast ettiğiniz şeyin ne olduğunu. Sorularıma geçiyorum: Okul saldırılarının önlenmesinde erken uyarı sistemini oluşturan kritik göstergeler nelerdir? Yani sizin tespit ettiğiniz böyle bir gösterge var mı? Bu göstergeler okul düzeyinde standart ve ölçülebilir bir modele dönüştürülebilir mi? İkincisi de önerdiğiniz okul merkezli sosyal ara buluculuk modeli. Mevcut okul güvenliği ve rehberlik sistemi içinde nasıl uygulanabilir? Pilot uygulamaya geçebilmek için hangi kurumsal adımlar öncelik taşıyor? Bu uygulamanın başarıyla gerçekleştirildiği iller var mı? Pilot bir uygulama yaptıysanız onu öğrenmek isterim. Hangi sosyal dokuya bu uygulama daha uygun olur?

Ben tekrar çok çok teşekkür ediyorum katkılarınızdan dolayı.

BAŞKAN YUSUF BEYAZIT - Sayın Çam, çok teşekkür ediyorum.

Sayın Latif Selvi Bey milletvekilimiz.

Buyurun.

LATİF SELVİ (Konya) - Sayın Başkanım, ben de birkaç soru yöneltmek istiyorum.

Özlem Hanım "Biz de bir saldırıya uğrama riskinin taşınmıştık." dedi. Şimdi, Urfa'da karşılaştığımız olay da bir iz bırakmış, okul müdürü de fark etmiş. Burada müdür bey sizleri bilgilendirdi galiba ve okul olarak önlem aldınız, ilgili birimlerle görüştünüz ve ondan sonra işlem tesis edildi. Orada bir kopukluk olmuş mesela, biz bunu görmüştük Urfa'da. Bu önemli. Orada bir noktaya daha değindiniz, "Çocuk, efendi, sessiz, sakin birisiydi." diye. Biz, daha önce bu suçu işleyen çocuklarla ilgili de okullarında benzer cümleler kurulduğunu gördük. Mesela "Disiplinlik bir durumu yoktu, sessiz, sakin birisiydi, kimseyle bir problemini de yoktu." gibi yaklaşımlar olmuştu. Bu çocuklarda da görüyoruz. Bu problemi belki de sezemediğimiz anlamına da gelebilir. Bir nokta da -yani bunları son derece kıymetli, önemli görüyorum- aşağı yukarı bütün programlarda TV dizilerine vurgular yapıldı. Ancak TV dizilerini bir grup çocuk izlemiyor, çok fazla kişi izliyor. Bunun sonuç ürettiğiyle ilgili spesifik bağlantı çok doğru olur mu? Onu biraz takdirlerinize bırakıyorum. Etkisi mutlaka var ama buna bağladığımızda yeterli olur mu orasını bilemiyorum.

Yine Yankı Hanım'a bir şey sormak istiyorum. "Öğretmenler de şiddete uğruyor." dediniz konuşmanızda. Bu öğrenci şiddeti veya okulda okul içerisinde oluşan bir şiddet mi? Bu konuyla ilgili de bir bilgi verirseniz. Çünkü kimse için şiddet kabul edilemez. Kimse gelip okulda veya okulun içerisinde de kimse kimseye şiddet uygulamamalı.

Yine, Fadime Hanım çok önemli bir noktaya değindi burada mı bilmiyorum ama... "Biz okul ziyaretleri, ev ziyaretleri yapıyorduk." demişti. Bu sınıf rehberlik hizmetleri çerçevesinde yapılan bir çalışma galiba. Sizler de yine. Ben sınıf rehberlik hizmetlerinin bu hem öğrencilerle ilgili hem de ailelerle ilgili yapmış olduğunuz çalışmalara olumlu katkı yaptığını değerlendiriyor musunuz? Yine ve sınıf rehberlik hizmetleri de rehberlik servisiyle birlikte hazırlanıyor belli çerçevede çalışmaları, siz onlardan yararlanıyorsunuz.

Bir başka ifade etmek istediğim husus -yine sanıyorum Özlem Hanım'dı- öğretmenlerin uyarıları dikkate alınmalı diye. Biz bu hadiselerle ilgili az çok olup bitenleri fark edenlerin öğretmenler olduğunu gördük okullarda. Bu da önemli yani çünkü öğrencilerle kurduğunuz iletişim bir fikir veriyor. Bu konu da önemli, bunlarla ilgili ifade edecekleriniz olabilir.

Tuncay Hocamı yıllardır yapmış olduğu çalışmalarla biliriz, tanırız. Tuncay Hocam, şimdi sen öyle bir şey söyledin ki "Şiddet öğrenilen bir davranış." dediniz. Bu önlenebilir bir şey o zaman yani. Bu konuda demek ki çok ihmallerimiz olduğunu değerlendiriyoruz. Bu konuda yasal mevzuata dayalı bir düzenleme gerekirse bu konularda ön açıcı olarak katkı vermemiz mümkün. Bu önemli.

Yine, tüm paydaşlar sisteme girmeli diye. Evet, esasında var bu çalışmalar, bir araya geliniyor ama bunlar bir istişare mekanizma gibi yürüdüğü için sorumluluk üretmiyor, sorumluluk üretmediği zaman da çözüme katkısı sınırlı oluyor. Bu hususta daha derli toplu bir öneriniz mutlaka olur diye değerlendiriyorum.

DİJİTAL YAŞAM ENSTİTÜSÜ BAŞKANI PROF. DR. TUNCAY DİLCİ - Sayın Başkanıma ileteceğim onu.

LATİF SELVİ (Konya) - Önleyici tedbire sürekli vurgu yaptınız yani bunu başında çözdüğümüzde belki birçok olayı da birbirini tetikleyen olayı da çözmüş oluyoruz. Bu da son derece önemli.

Yine, önemli bir yaklaşımınız dijital alandan ciddi bir tazyikle karşı karşıya olduğumuzu değerlendiriyoruz. Ziyaret ettiğimiz kurumlardan da aldığımız bu. Sosyal medya platformları da... Sizin gerçi sosyal tarafına itirazınız oldu ama.

DİJİTAL YAŞAM ENSTİTÜSÜ BAŞKANI PROF. DR. TUNCAY DİLCİ - Dijital mecra diyorum ben.

LATİF SELVİ (Konya) - Evet, dijital mecralarda birçok tehditle karşı karşıya kalabiliyoruz, çocuklarımız risk altına girebiliyor. Bu yalnız başına okullar değerlendirildiği için konuşuluyor, yoksa toplumun tamamında buna benzer riskler oluşabilir. Peki, "Bu konularda tedbir alınması mümkün." dediniz. Tabii, çok uluslararası ayağı olan bir yapı. Bu konuda da sizden daha somut bir açıklama bekliyoruz.

Okuma, arkadaşlar, çocuğun başarısı ne olursa olsun eğitimin içerisinde -bu da benim değerlendirmem olsun- okul ve okuma şiddetin, başarısızlığın, kötülüğün kaynağı değil, okul ve okuma olumsuz bir sonuç üretiyor değil ama şöyle bir şey var, MESEM'lerden bahsedildi, mesela buna benzer değerlendirmeler var. Çocuklarımızın meslek edindirilmelerini bizim eğitim sistemi içerisinde tanımlamamız mümkün yani hayatta yaşadığı şeyleri sisteme dâhil ederek değerlendirebiliriz. Bunlar, eğitim ve öğretimin dışında ayrıca planlanması gereken şeyler olmayabilir. Nitekim, mesela, ara eleman ihtiyacı duyan iş adamlarının da katkılarıyla MESEM'ler hem işletmelerle iş birliği hâlinde hem lise eğitimi alıyor hem ustalık belgelerini alıyorlar. Son derece önemli ancak burası bir çalışan üretmiyor, burası çalışanı, çalışacak adamı yetiştiriyor, onun içinde usta olacak ama öğretmen de olacak. Sanayicilerimiz ustayı istiyorlar ama öğretmeni istemiyorlar veya öğretmeni istiyormuş gibi yapıyorlar. Öyle değil, birlikte bu eğitimler verilecek. Bu son derece önemli bir uygulama. Yani, orada da her istediği işi yaptıramayacak. Yapacağı şey eğitim öğretimiyle ilgili olacak çocuğumuzun, bu da son derece önemli.

Bir de Adem Hocama bir şey sormak istiyorum, o da, şimdi, çocukların şiddete meyyal olduğuna dair birtakım değerlendirmeleriniz var, tespitleriniz var ama bu tespitler, maalesef, çocuklar bu şiddet ortamına girinceye kadar görülmemiş. Mesela, aileye diyoruz, aile diyor ki: "Benim çocuğuma damga vurmayın. Benim çocuğumda öyle bir durum yok." Hâlbuki bir yandan da psikoloğa götürüyor. Bunları da görüyoruz yani bunların daha anlaşılır, görülür hâle gelmesi için ve insanların da "Bir olumsuzluk olur bize." diye endişe duymaması için nasıl bir tedbir almalıyız?

Teşekkür ediyorum.

BAŞKAN YUSUF BEYAZIT - Sayın Selvi, biz teşekkür ediyoruz.

Yıldız Hanımın bir ilavesi var, onu alalım.

Buyurun efendim.

YILDIZ KONAL SÜSLÜ (İstanbul) - Saygıdeğer Başkanım, anlayışla tekrar söz verdiğiniz için teşekkür ediyorum.

Şimdi, Beritan Vekilim hem meslektaşım olması hem de bu konudaki tecrübelerinden dolayı, yine, sağ olsun, konuyu açtı. Kıymetli hocalarımız, özellikle öğrencilerimiz sık sık akran zorbalığından bahsettiler.

Ben Dilekçe Komisyonunun alt komisyon ne olarak Akran Zorbalığı Komisyon Başkanlığı görevini yürüttüm ve geçen hafta bütün partilerimizin oy birliğiyle raporumuzu tamamladık. Raporla ilgili de şöyle bir alt not düşmek istiyorum hem hocalarımızın bu anlamda biraz bilgileri olması açısından, belki bunun üzerine raporlarında bize ek bir şeyler getirirler diye onun için söz aldım. Tekrar teşekkür ediyorum

Akran zorbalığı artık herkesin ağzında, basında çok yer alıyor. Birinci aşamamız şuydu: Bunun ne olduğunu anlatmak ve farkındalık geliştirmekti. İkinci kısımda da tabii ki, bunun önlenmesi ve bir daha bunun yol almaması. Bununla ilgili raporu biz düzenlemeden önce şunu fark ettik, "zorbalık" kavramı o kadar popüler bir hâle geldi ki... Sıfatlar kelimelerin, kavramların içeriğini de değiştiriyor. Onun üzerine biz Millî Eğitim Bakanlığımıza bir teklifte bulunduk ve "akran zorbalığı" kavramını "akran nezaketi"yle değiştirerek -pilot olarak İstanbul'da başladı, eylül ayında bütün okullarda başlayacak zorunlu olarak- akran nezaket eğitimlerinin verilmesiyle çocukların öncelikle birbirleriyle "nezaket" kavramı üzerinden bir diyalog kurmaları. Bununla beraber, özellikle RTÜK ve diğer yayın organlarıyla akran nezaketine örnek olarak küçük animasyonlar, bunlarla ilgili zil sesleri, çünkü çocuk neye maruz kalırsa biraz onu da modelleyebiliyor. Biz nezaketi modellemesini ve bunun ilgili olarak ilişkilerini bu datayla geliştirmesini istediğimiz için böyle bir yol almıştık. Sonra şunu fark ettik biz, maalesef ülkemizde bir akran nezaket ölçeğimiz yokmuş. Bunun üzerine, Komisyonda biz Bilgi Teknolojileri ve İletişim Başkanlığımızdan bir ricada bulunduk ve şu an 81 ilde, özellikle şehirlerin birbirlerinden farklı demografik dengelerini de göz önüne alarak her bölgeye özel akran nezaket ölçeğin şu an çalışılıyor. İnşallah, bittiği zaman, öğrencilerimizin, okullarda, özellikle hocalarımızın kullanabileceği bir akran nezaket ölçeğiyle, işte, Hocamın söylediği, belki her yer de ayak izleri vardı, bu ayak izlerinin dijital olarak da takip edilmesiyle önleyici anlamda bir yol alınabilir diye.

Daha önce konuşmalarda şundan bahsedildi: Babaların toplantılara katılması... Hatta, Saygıdeğer Başkanım dedi ki: "Biz hep bu işin içindeydik." Evet, bir gerçek var ki maalesef, son dönemlerde yapılan araştırmalarda babalar bu işin biraz dışında kalıyor. Bununla ilgili olarak Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığımızla bir konuda anlaştık, bundan sonra babaların da eğitime etkin katılımıyla ilgili olarak bir çalışmada daha bir zorunlu hâle gelecek. Bunlarla ilgili hem bilgi vermek istedim hem de önlemler konusunda -âcizane- Akran Zorbalığı Komisyon Başkanlığı olarak biz de üç alanda başlıklarımızı açmak istedik. Okul ve eğitim odaklı olarak çözümlerde dünyada -hocam bahsetti- sosyal ara buluculuk, aile ara buluculuğu var ama bir de "akran ara buluculuğu" diye bir kavram var. Okullarda akran arabuluculuğu üzerine kulüpler kurulabilirse ve bu kulüplerde çocukla iletişim kurmaya başladıklarında... Aslında, örneğin, 1975'lerde Hollanda'da başlayan ve BSÇ programıyla "Ben Sorun Çözerim" sisteminden sonra çocukların kelimeleri, kavramları, ilişkileri ve sorunları sistematik olarak öğrendikten karşılaştıkları sorun oranlarının yüzde 70 oranında dönüşüm

yaşadığına şahitlik etmişler. Bu durumda biz de akran nezaket kulüpleri veya akran ara buluculuğu kulüpleriyle bu çocuklara sorun çözme becerileri konusunda çalışmalarla bu işi çözebileceğimize dair bu konuda mini demo çalışmalar yaptık ve bunun da sonuçlarının iyi olacağını düşünüyoruz.

İkinci olarak, önleyici rehberlik. Özellikle Beritan Vekilimin de söylediği gibi, mesele, cezalandırmak, onu almak, görmek, anlamak değil; mesele, testi kırılmadan bu işi yapabilmek. O yüzden de özellikle, saygıdeğer hocam, bizim akran nezaket ölçeğimizle, sizlerin yapacağı dijital ayak izlerinin takipleriyle aslında bu sürecin önceden öngörü olarak değerlendirilebileceği ve bununla ilgili olarak da rehabilitasyon kısmının güçlenebileceğini düşünüyoruz.

Müfredat reformu çok önemli. Burada, evet, maarif modeliyle beraber, aynı zamanda, çocuklarımıza dijital okuryazarlıkla beraber sosyal, duygusal öğrenme modelleriyle ilgili de çalışmalarımızı sunduk.

Onun dışında, aile odaklı çözümlerde de dediğim gibi, babaların eğitime etkin katılımıyla beraber bilinçli ebeveynlik ve sınır koyma. Öğretmenlerimizin birçoğu şunu söyledi: "Eskiden bizim çocuklar üzerinde -sadece rehberlikçiler değil- hatırımız, önleyici bazı davranışlarımız, belli bir sistematiğimiz vardı ama her ne kadar ailede çocuk merkezli, okullarda çocuk merkezli programlar geliştiğinde aslında çocukları biz orada daha güçlü kıldık." Hangi anlamda? olumsuz davranışların pekişmesi anlamında. Oysaki biz özgürlük arası disiplin modeliyle çocukların bir özgürlük alanı ama mutlaka mutlaka sınırlarının olacağı, hem okulda hem aile ortamında birbirleriyle senkronize bir şekilde örtüştüğü bir sistem geliştirdiğimizde bunların ciddi anlamda dönüşeceğine inanıyoruz. Çocukların tabii ki aileyle etkin katılımı çok önemli, hep çocukların bağımlılığından bahsettik ama yaptığımız araştırmalarda ebeveynlerin de internette geçirdiği zaman süresinin çocuklardan da çok az olmadığını görüyoruz. O zaman, fıtrat boşluk kabul etmez, çocukların geçirdiği boş zamanları ailelerin nitelikli çalışmalarıyla da mutlaka desteklememiz gerektiğini düşünüyoruz.

Sistematik ve yasal çözümler olarak da ağırlaştırılmış siber yaptırımların olması, bununla ilgili olarak Saygıdeğer Başkanımız ve Komisyonumuzun da özellikle yapımcılarla, yayıncılarla ilgili çalışmaları ve önerilerinde bunlar yer alacaktır diye düşünüyorum. Oyun ve içerik denetimlerini güçlü tutmak için biz de önerilerimizi ilettik.

Saygıdeğer Başkanım, raporun özetini biraz bu şekilde paylaşarak hem bilgilendirmek hem de özellikle saygıdeğer hocalarımıza bunların üzerine önerebileceğiniz kısımlar olursa bu işin takipçileri olarak, hem de çok çok önemli bir şey söyledi Başkanım, açılan, çalışan bir sürü komisyonun en üst şemsiyesi olarak bu Komisyonun altında bunun da özellikle altını çizerek yer vermek isteriz. O nedenle, katkılarınızdan memnuniyet duyarız.

Tekrar teşekkür ediyorum, sağ olun.

BAŞKAN YUSUF BEYAZIT - Çok teşekkür ediyoruz.

Şimdi, tabii, Özlem Hocam, kendi okullarında olan bir hadiseden bahsettiler. Onu bizim uzman arkadaşlarımız okula bir yazıyla bu olayın gidişatı ve değerlendirmesiyle -bir de önlenmiş- ilgili bilgi isteyelim, kaymakamlıktan da bilgi isteyelim çünkü olayın belki adli boyutları, idari boyutlarıyla ilgili de bilgimiz olsun, yazılı olarak talepte bulunalım.

Oradan açılmışken söz Altındağ Süleyman Şah Meslek ve Teknik Anadolu Lisesi Tarih Öğretmenimiz Özlem Hanım'a şimdi söz vereceğim.

Sizlerden istirhamım, sorulara kısa kısa cevap verilsin değerli arkadaşlar, eksik olan şeyler varsa yazılı olarak dabilgi verebilirsiniz.

Beritan Hanım'a hemen kısa bir söz vereyim.

Buyurun.

BERİTAN GÜNEŞ ALTIN (Mardin) - Özellikle tutanaklara da geçmesi için ifade etmek istiyorum. Bu Komisyonun raporunda MESEM'lerin yer almaması gerektiğini düşünüyorum çünkü MESEM'lerin mevcut hâlleri zaten dünya örneklerinin çok uzağında. Şu anda çocukların yaşam hakkını riske eden bir noktada durduğunu ifade etmek istiyorum. 2024 verilerinde 71 çocuk, 2025 verilerinde 94 çocuğun MESEM'lerde okurken iş kazalarında, hem de ağır iş kazalarında, pres cihazlarında ezilerek, asansör boşluğunda ölerek hayatlarını kaybettiklerini biliyoruz. Dolayısıyla, mevcut durumda MESEM'ler çocuklar için yeni bir hayat önerisi olmanın çok ötesinde, aksine, çocuğun emeğini sömüren, ucuz iş gücü olarak sermayenin önüne atan kurumsallaşmış bir yapı.

LATİF SELVİ (Konya) - İlgisi yok Beritan Hanım. Başka bir şey anlatıyorsunuz yani sistemle hiç ilgisi yok.

BERİTAN GÜNEŞ ALTIN (Mardin) - Sistem maalesef öyle, gerçekler bu şekilde işliyor.

LATİF SELVİ (Konya) - Böyle bir şey yok.

BERİTAN GÜNEŞ ALTIN (Mardin) - Biz MESEM'in bu Komisyon raporuna bir öneri olarak geçmesini doğru ve uygun bulmadığımızı ifade ediyoruz.

BAŞKAN YUSUF BEYAZIT - Biliyorsunuz, bu, en son tartışacağımız bir konu Beritan Hanım. Onu Komisyon en son değerlendirir.

BERİTAN GÜNEŞ ALTIN (Mardin) - Olur.

BAŞKAN YUSUF BEYAZIT - Evet.

Özlem Hanım, buyurun size söz veriyorum.

TARİH ÖĞRETMENİ ÖZLEM ÖNEM - Bana sorulan sorular özellikle okulda yaşadığımız olayla ilgili olan sorular ağırlıkta geliyor ve "Bunlara rehberlik faaliyetleri yapıldı mı?" gibi bir sorumuz var. 3 öğrencimizden bir tanesi bireysel kaynaştırma öğrencisi ve bu çocuk zaten gözetim altında bireysel rehberliği yapılan bir çocuk ama dediğim gibi, her 3'ü de bunun dışında "çok sessiz, sakin,

aklı başında" denilen çocuklar, hatta öğretmenlerimizin, dediğim gibi "Ya, bu çocuklar bu işi nasıl yaptı? Yok, yapmamışlardır." diye rehber öğretmenimiz dâhil aslında bu çocuğun bazı şeylere alet oldu mu noktasına getirdi yani öyle düşünüldüğünü biliyorum ama bunun dışında yapılan, bire bir özel çalışma varsa da hani bu biraz rehberlik faaliyetlerinin gizliliği kapsamında bizlere açıklanmamıştır diye düşünüyorum.

Bunun dışında, okul aile birliklerinin etkililiği konusunda bir soru almışım. Okul aile birliklerinin etkililiği daha çok maddi boyutta. Okul aile birlikleri toplantılarına katılan velilerimizin biz aslında komisyonlara katılma noktasında bile artık biraz nazlanarak, biraz ikna edilerek katıldıklarını görüyoruz. Okul aile birliklerden çocuklar için sosyal, psikolojik bir desteğini almadık. Elimizden geldiği kadar biz velileri bu işin, bu sürecin içerisinde katmayı arzuluyoruz, bütün öğretmen camiası olarak bunu isteriz zaten çünkü tek başımıza yürütebileceğimiz bir durum değil ama dediğim gibi, okul aile birlikleri daha çok işin maddi boyutuyla ilgileniyor ve öğrencilerin sosyal, kültürel çalışmalarıyla pek de ilgilendiklerini söyleyemeyeceğim.

Bunun dışında "TV dizileri etkili mi?" diye bir soru gelmiş. TV dizelerinin etkili olup olmadığından tabii ki yüzde 100 emin olamam. Bu konuda ben bir laboratuvar çalışması falan yapmış değilim ama şunu söyleyebilirim: A öğrencisinde işe yaramaz ama etkilenebilecek daha boşlukta kalan, daha sosyal olarak yalnız olan, buna bel bağlayan bir çocuğu etkileyebilir ve bana göre yapılması çok mu gereklidir, o noktada tartışılabilir. "Bir dizi insana, toplum hayatına, aile yaşantısına ne katıyor?" noktasında değerlendirilebilir. Bir katkısı varsa tabii ki ama bir katkısı olmayan, sadece şiddeti öven veya aile düzenini bozan, aileyi yanlış bir noktada değerlendiren TV dizilerinin ben bir şekilde dolaylı öğrenme yoluyla etkili olduğunu düşünüyorum.

Öğretmen uyarılarının dikkate alınması konusunda bir anekdot gelmiş bana. Tabii ki biz bu işin sizin de bahsettiğiniz gibi mutfağındayız. Biz burada mesela konuşuyoruz ama işin sonunda 40 kişilik öğrenci grubuyla kapımı kapatıp sınıfın içerisine giren, onlarla orada baş başa kalan, onların sorularına, onların sorunlarına maruz kalan, anlayıp anlamadığını bire bir benim bilmem gerektiği, günlük ailesinde de ne yaşandığını benim bilmem gerektiği bir öğrenci kitlesiyle baş başayım. Bu noktada, masa başında, kitap üzerinde her şey konuşulduğunda çok aslında doğru akışında gidiyor ama iş pratiğe geldiğinde ben o işi yaparken bazen, büyük oranda uyamadığım şeyler oluyor, kitabi bilgiye uyamadığım noktalar oluyor. Öğrenciyi desteklemek, öğrencinin öğrenmesini sağlamak temel prensibimiz olmakla birlikte ona sosyalleşmeyi de sağlamak zorunda olduğumuz için, dediğimiz gibi, işin mutfağındayız ve elimizden geleni sonuna kadar yapmak istiyoruz.

Bir sorum daha gelmiş buraya, onu da bununla birleştirip cevaplamak isterim. "Kendinizi hukuki açıdan, idari açıdan güvende hissediyor musunuz?" dediğinizde, öğrenciyle konuşmama çok dikkat etmek zorundayım, öğrenciye ağzımdan çıkan ezkaza bir kelimeye bile çok dikkat etmek zorundayım. Oluyor ki, biz de insanız, bazen anlık, düşünmeden, soru-cevap kısmında veya ders işlenişi sırasında belki öğrenciye o anda yanlış anlayabileceği bir cümle kuruyorum. Bu 10 defa geri dönüyor. "Bakın, lütfen, sakın bunu böyle anlamayın, rica ediyorum. Aslında ben tamamen bunu demek istedim." demek zorunda hissediyorum. Çünkü bakıyorum ki öğrenci hemen ardından evde veliye olayı çok farklı anlatıyor. Veli hemen çeşitli kanallarla öğretmeni -idareye bile gitmiyor artık- direkt CİMER'e şikâyet ediyor ve biz soruşturmayla karşı karşıya kalıyoruz. Şimdi, baktığımız zaman, bu şikâyetlerin birçoğu gerekliyse de bir çoğu da bir o kadar gereksiz. Bu anlamda kendimi çok da güvende hissediyor muyum, bir durup düşünülebilir diye düşünüyorum.

Bir diğer sorum gelmiş: "Rehberlik hizmetleri yeterli mi?" Rehberlik hizmetleri, biraz önce de bahsettim, 9 öğrenciye 2 rehber öğretmenin psikolojik danışma bağlamında bire bir yardımcı olması mümkün değil. Spesifik olaylar çıktığında, disiplin sorunları çıktığında bu öğretmenlerimiz öğrencilere müdahale ediyorlar. İşte, sorunlarını anlıyoruz, sorunlarını görüyoruz. Ki rehber öğretmenlerimizin de elinden gelen durum veya yapabilecekleri çalışmalar...

BAŞKAN YUSUF BEYAZIT - Hocam, oradaki soru "Rehber öğretmenlerimiz yeterli mi?"den önce "Sınıf öğretmenleri veya diğer öğretmenler de rehberlik yapmalı, değil mi?" şeklindeydi.

ÖZLEM ÖNEM - Pardon, o zaman o kısmı not alırken eksik almışım. Sınıf öğretmenleri, dediğim gibi, 30-40 öğrenciyle muhatap olduğu için, 30-40 öğrenciye bakabildiği için öğrenciyi daha net tanıyabiliyoruz. Stratejik planlar hazırlıyoruz. Bu düzenlediğimiz stratejik planlarla hangi öğrencinin maddi durumu nasıl, ailesinde anne baba ayrı mı, değil mi; bu tip sosyal ve ruhsal durumlarını daha net anlayabiliyoruz. Bunlar tabii ki genişlemesi kaydıyla yani bu hâliyle değil ama daha genişletilerek devam ettirilebilir. O noktada da "Bu sınıf rehberlik çalışmalarının daha etkin yapılabilmesi mümkün müdür?" dediğinizde; evet mümkündür, daha etkili yapılabilir diyebilirim.

"Disiplin yönetmelikleri etkili mi?" sorusu var. Disiplin konusu... Yönetmelik, tamam, çok güzel, yönetmeliklerde her şey çok düzgün ama iş, işleyişe geldiği zaman biz öğretmen ailesi olarak bir tık, biraz vicdanımıza yenik düşüyoruz sanırım. "Yazık, çocuğu hemen disipline etmeyelim, hemen ceza vermeyelim." noktasında, sanki bu noktada, uygulama aşamasında birazcık geri kalıyoruz diyelim. Disiplin yönetmeliklerinin etkili olması... Yönetmelikler etkili. Uygulaması bazında da mesela 12'ye kadar gelen birçok öğrenciyi ne yapıyoruz? Öğretmen kurullarında bazı cezalarını affediyoruz. O zaman, burada, bana göre, benim kendi görüşüme göre başta 9'uncu, 10'uncu, 11'inci sınıfta verdiğimiz cezalar gereksiz o zaman bu cezaları vermemiz ve ya burada yaptığımız yaptırımları uygulamamız.

BAŞKAN YUSUF BEYAZIT - Hocam şöyle deyin, yani 9-10-11'de verdiğimiz cezaları 12'de kaldırıyoruz, kaldırmamamız lazım. Yani siz kendi önerinizi, teklifinizi değerlendirirseniz.

ÖZLEM ÖNEM - İşte ben bunu söylüyorum, benim önerim bu. Yani 12'ye kadar getirmişiz, belli cezaların hiçbir şekilde kaldırılmaması gerektiğini düşünüyorum. Örneğin şiddet, örneğin öğretmene saygısızlık; bu tarz cezalar hiçbir şekilde kaldırılmamalı, kaldırılma yolu olmamalı. Bunun dışındaki cezalar daha hafif, onlar için bir şey diyemeyeceğim.

Benim not alabildiğim sorular bu şekilde, eğer eksik varsa daha sonra tekrar yanıtlayabilirim.

BAŞKAN YUSUF BEYAZIT - Teşekkür ederiz Hocam.

Şimdi Yankı Üstün Hocam, sizin mikrofonunuzu açtım, kısa kısa cevaplar verirseniz memnun olurum Hocam.

Buyurun.

ALMANCA ÖĞRETMENİ YANKI ÜSTÜN - Şimdi, öncelikle sayın vekilimin bana yönelttiği soruya bir cevap vermekle başlamak istiyorum. Okulda şiddet derken öğretmene şiddet de evet var, şöyle var: Velinin özellikle öğretmene şiddeti var. İşte, öğretmen arkadaşım da bahsetti, meslektaşım da. Velinin öğretmene hani eskiden "eti senin kemiği benim" tabiri vardı ama tabii ki hani bunu şiddet anlamında söylemek istemiyorum, orada hani öğretmene bir değerden bahsediliyordu. Şimdi, evdeki çocukla okuldaki çocuk çok farklı. Aile hep çocuğunu iyi olarak görüyor ama hani okula geldiğinde çocuk çok farklı bir boyutta oluyor. Tabii ki biz buna özen gösteriyoruz, her öğrenciye kendi anlattığımız dersimizi bir kenara bırakıp her öğrenciye dokunmaya çalışıyoruz, onların gözündeki o feri yakalamaya, ışığı yakalamaya çalışıyoruz ama veli, öğrencisini çok mükemmel görüp okulda olumsuz en ufak bir şey gördüğünde hemen bunu şikâyet ebabında yöneliyor. İşte, CİMER bizim için çok büyük bir tehdit gerçekten çünkü biz öğrenciye yaklaşmaya çalışırken öyle bir hani çocuğun da evde anlattığı olaylarda çok farklı oluyor çünkü çocuk kendini evde haklı göstermek istiyor, evde belki şiddet görüyor, o şiddetin hani fazla olmaması açısından, babasından ya da annesinden ya da farklı bir şekilde kendini çok farklı gösteriyor. Okulda belki bize onu yansıtmıyor ama evde de güçlülüğünü yansıtmak için farklı anlatınca veli direkt zaten CİMER'e şikâyete geliyor ya da biz bizzat yaşadık okulda; çocuk mesela hiç ders dinlemiyor, biz onu derste katmaya çalışıyoruz ama hiçbir şeyi yok "Ben okumayacağım hocam, uğraşma benle." diyor resmen. Yani biz bunu da şiddet olarak algılıyoruz, bize işte "Ya hocam, işine bak sen." gibi tabirlerle de karşılaşıyoruz, bu biraz sözel şiddet öğrenci açısından çünkü yine söylüyorum, hani sürekli böyle bir sistemin değişmesi, işte biliyorsunuz zaten sınav sistemi, eğitim sistemi, müfredatta yapılan değişiklikler yapılıyor; bunlar çok olumlu ama bunlarda süreçlerin planlanması gerekiyor. İşte, dediğim gibi bazı dersler üniversite sınavıyla değerlendirilmediği için çocuk benim dersimi değersiz buluyor. Ben önünde dersi sevdirmeye çalışıyorum öncelikle çünkü gerçekten yabancı değil herkesin, her öğrencinin yapabileceği bir yeti değil. O konuda da hani önlerinde gerekirse taklalar atıyoruz, sevimli olmaya çalışıyoruz ki önce bir sevsin dersi ondan sonra katılsın ama biz bunu bu şekilde değil de hani üniversite sınavında en azından sorulabilecek değerde olursa öğrenci belki bizim dersimizi ciddiye alacak, dersi ciddiye almayınca öğretmeni de ciddiye almıyor. Evde de bunlar konuşuluyor dolayısıyla öğretmen itibarsızlaştırıyor ve böylelikle de öğretmen bir şiddete uğruyor.

Şimdi, bu okuldaki şiddetle alakalı olarak hep aynı şeyler söyleniyor ama biz hep okul içindeki güvenden bahsediyoruz. Peki, okul dışında, okul bahçesinden çıktıktan sonra, okulun çevresinin de güvenli olması gerekiyor. Hani zararlı alışkanlıkların çeşitli boyutlarını biz hani görebiliyoruz, duyabiliyoruz ve bunu kullanan öğrenciler vardır mutlaka, sadece okul içi güveni sağlamak yeterli değil, okulun çevresinin de güvenliğin sağlanması lazım. Buna çok naçizane bir önerim olacak, bakanlıklarla birlikte aslında iletişim hâlinde olması lazım. Mesela, maça gidildiğinde, futbol maçına gidildiğinde biz herhangi bir şiddet içeren eşyayla giremiyoruz, çakmakla bile girilmiyor ama okulda ben neden öğretmen olarak ya da hani okulun müdür yardımcıları neden biz çantayı aramak zorundayız, öğrencinin çantasında işte kesici bir alet var mı, yaralayıcı bir alet var mı diye. Hani bir "okul polisi" kavramı getirilmesi gerekiyor, ben bunu özellikle önemle dile getirmek istiyorum. Ben maça giderken kesici bir aletle giremiyorsam okulda da girilmemeli. İşte, hani bu biraz belki bir yatırım gerektir, hani, elektronik cihazlarla arama tarama, bu çok uzun bir süreç ama okul polisinin olması... Ki, okul polisi de öğrenciyi tanır, her öğrenciyi bilir, dışarıdan bir yabancı giriyor mu, girmiyor mu bunu bilir. O konuda öyle bir önerim olacak. Yani bakanlıklarla, Emniyetle daha çok iç içe olunması gerekiyor.

Onun dışında, sayın vekilim gitti ama Almancayla ilgili bir şey söyledi; çok kısa bir şey söylemek istiyorum: Evet, İngilizceden sonra gelen 2'nci yabancı dil olarak ilk sırada Almanca. Almanya'yla zaten ülke bazında ticaret olarak da hani iç içeyiz, işte, mühendislerimiz, öğrencilerimiz, değişik meslek grupları Almanya'ya bizzat çalışmaya gidip tekrar geri geliyorlar. Biz şimdi, mevcut olan bir dilin ders sayısını azalttığımız takdirde alttan gelen sorunlarla... Mevcut olan, bu öğretilen dilin azaltılması benim dile getirmek istediğim. Tabii ki hani 2'nci yabancı dil olarak Çince olsun, Arapça olsun, başka diller de olsun ama mevcut olan bir 2'nci yabancı dil vardı zaten, Almancaydı. Ben kendi okulumda şanslıyım, biz Almanya'yla sözleşmesi olan bir okuluz. Okulumuz Çankaya Anadolu Lisesi, Seyranbağları'nda, internet adresinde bakmanızı istiyorum. Ben 1'inci yabancı dil okutuyorum, 5 tane sınıf açılırsa 4'ü İngilizce, 1'i Almanca oluyor yani ben kumda inci tanesi arıyorum ve bu sene C1 diploma belgesi verdik biz bir öğrencimize. Öğrencimizi sahnede anons ederken -şu an bile tüylerim diken diken- ağladık yani, bu çok büyük bir mutluluk, yabancı dil ve çocuk "Almanya'da okuyup ülkeme dönmek istiyorum." diyor. Yani biz hani direkt yurt dışında, Almanya'da okusun, gitsin diye değil; gitsin, orada da birikimine birikim katsın ve ülkemize gelsin istiyoruz ve biz bu öğrencimize C1 verdik yani bizim okulda verdiğimiz dil diploması. Onun için, ben Almancayı da altını çizerek, vurgulayarak tekrar belirtmek istiyorum.

BAŞKAN YUSUF BEYAZIT - Fadime Hanım, size söz veriyorum.

Buyurun.

TÜRKÇE ÖĞRETMENİ FADİME TAN - Öncelikle, dışarı çıktığım için o esnada sorulan soru varsa kaçırdım, özür diliyorum ama Başkan Vekilimiz sormuştu, "Öğrencinin psikolojik durumunu ne şekilde anlarız, bir şey yapamıyoruz." demiştim. Yani şu an

düşündüm sadece, bizim bu aldığımız meslek içi eğitimler de seminerler de sınava tabi tutularak verilecek bir eğitim olursa ciddi ciddi öğreniriz diye düşünüyorum. Çünkü çoğu şey formalite oluyor biliyorsunuz, semineri izliyoruz ama ciddi bir şekilde izlemiyoruz. Hani gerçekten akran zorbalığına uğrayan bir çocuk var mı ya da işte, şiddete meyilli bir çocuk var mı? Bunu anlamak bizim işimize gelir öncesinden tedbir almak açısından. Bunu anlamanın yolu da bu olabilir diye düşünüyorum.

Bir de genel olarak bir şey söylemem gerekirse, genelde olayların olumsuz yanlarına odaklanmak veya saymak kolaydır ama bugün bu Komisyonda ne güzel, çok iyi şeyler de öğrendiğimi düşünüyorum. "Akran nezaketi" çok güzel bir ifadeymiş gerçekten "akran zorbalığı" yerine. Bununla ilgili kulüpler oluşturulmasını... Şube rehber öğretmeni oluyoruz zaten her birimiz her yıl, kendi sınıfıma bunu uyarlamayı düşünüyorum mesela, bu çok güzel bir şeymiş. Bu kadar saat sürüp de bu kadar verimli geçebilecek bir Komisyon toplantısı olabileceğini düşünmüyordum açıkçası.

Teşekkür ederim.

BAŞKAN YUSUF BEYAZIT - Çok teşekkür ederiz.

Şimdi, Şiddetle Mücadele Vakfı (HEGEM) Genel Başkanı Adem Bey'e söz veriyorum.

Buyurun.

ŞİDDETLE MÜCADELE VAKFI GENEL BAŞKANI ADEM SOLAK - Teşekkür ederim Sayın Başkanım.

Şimdi, farklı sorular vekillerimiz tarafından soruldu. Gerçekten de genel olarak bir problemi çözmenin ilk adımı onu anlamaktır, bir problemi çözmenin ilk adımı onu anlamaktır. Şiddet evrensel bir sorundur, insanlık tarihinin en önemli sorunudur işin doğrusu, bir kötülük problemidir, kötülük problemi de her zaman yaşanmış ve yine de yaşanacak olan bir problemdir. O zaman, şiddetin neden arttığı, faillerin davranış dinamiklerinin neler olduğu soruları çoközel sorulardır çünkü faillerin ortak özelliklerini sordu vekilimiz, o gerçekten çok stratejik bir soru. Bilmiyorum, komisyonunuza bu konuda bilgi geldi mi? Ama dünyada 174 okul baskını olayı üzerinden yapılan bilimsel bir araştırmada faillerin en önemli ortak özelliğinin intihar sınırında olmaları olduğu tespit edildi. Şimdi, bakın, o zaman hani tek tek Maraş'ta öyle, Şanlıurfa'da böyle, Ankara'daki üniversitelerdeki 6 kişiyi bıçaklamada, falan falan yani bireylerin tek tek bir sürü özelliği üzerinde konuşabilirsiniz, yazabilirsiniz medyada, raporlaştırabilirsiniz ama bu sıra dışı bir olaydır, tekrar söylüyorum, toplu şiddet, fitle, seri saldırganlık boyutu olan farklı bir şeydir. O zaman size kim ne derse desin, hangi modeli sunarsa sunsun intihar sınırında olan öğrenci oranımız nedir? İntihar sınırına gelmenin altındaki nedenler nedir? Biz biliyoruz tabii bunları ama burada çok zaman ilerledi. Tabii ki birinci sırada -arkadaşlar söyledi değişik şekillerde- şiddet şiddeti doğurur. Bugünün failleri dünün mağdurlarıdır, bugünün failleri dünün mağdurlarıdır; bu evrensel bir tespittir. Temel mağdur kanununda elli sene üzerinden odaklanmamın sebebi budur. Bunun üzerine saatlerce konuşabiliriz.

Şimdi, medyada gerçekten düne kadar konuşuluyor, ediliyor. Hocam, sağ olsun, kitaplar yazdı, çok uğraşıyor, ediyor. Yine, şiddet suçlarında medya etkisinin sadece yüzde 4 ya da 5 olduğu anlaşılıyor. Fark şu: Eğer sizin çocuğunuz sağlıklı, düzenli, iyi yetişmiş ise, mutlu ise hiçbir dizi, hiçbir film, hiçbir internet sitesi onu fail yapamaz. Medya etkisi tabii ki var ancak failin fiilini nasıl işleyeceği arayışıyla ilgili var. Niye birçok ilde failler bekledi okullara saldırmak için? Çünkü emin değillerdi yani Türkiye'de örneği yok. Kızmışlar okula, tabii bu arada okula saldıranlar, okul failleri, fabrikadan atılan işçiler değil, o okulda haksızlığa uğradığına inanan öğrenciler. Amerika ondan dolayı başarılı olamadı, tatbikatlar yaptılar olayları önlemek için vesaire; önleyemediler. Yine, niye? Sonraki sene okulu basan o okulun önceki seneki öğrencisiydi, o okula nasıl gireceğini biliyor. Şimdi, burada, faillerin ortak özelliğinde birinci sıraya... Bunun çok önemli olduğu için kayda geçmesi lazım, intihar sınırında olan insanlardır bunlar. Bunun açılımına girmeyeceğim.

Şimdi, yine, şöyle bir soru vardı devamında: Şiddet olaylarının değişen özellikleri... Arkadaşlar, hiçbir şey değişmedi, hiçbir şey değişmedi. Eğer çocuklukta siz tacize, tecavüze uğramışsanız, eğer çocuklukta ensest olayı yaşamışsanız, eğer çocuklukta dayak vesair, adalet duygularınız yerle bir edilmiş ise sonrasında şiddete daha yakın sizsiniz. Orada vekilimiz dedi yani birçok insan aynı programları izliyor, çocukların hepsi fail olmuyor ki hepsi okul basmıyor ki. O zaman şiddeti bir olgu olarak doğru anlamak, tanımlamak... Sağlıkta şiddet, okulda şiddet, spor alanlarında şiddet, kadına şiddet, şuna şiddet, buna şiddet; intihar kendine şiddettir, uyuşturucu ve bağımlılık kendine şiddettir yani şu şiddeti önce doğru tanımlamamız lazım. Bir tarafından tuttuğunuz zaman o bir taraf elinizde kalır, çok ilerleyemezsiniz.

Şimdi, okul-aile iş birliği yeterli mi? Yine, vekilimiz sordu. Bakın, gerçekten gerçekçi olalım yani evrensel literatürü bilmeden, günlük duygularımız, eğilimlerimiz ya da bizim elimizde bu model vardır diye ilerlemeyelim. Bugün Amerika suç oranı en yüksek ülke ve karar verdiği en etkili model okul ve aile temelli müzakere ve ara buluculuk sistemi yani konuları müzakere etme becerisi, küçükken, ele alma becerisi, ele alarak halledemediğiniz zaman üçüncü kişilerin ara buluculuğun meselesi. Bu, insanlık tarihinde var, hepiniz ara buluculuk yaptınız geçmişte, atalarınız yaptı. Bunun okulda modernize etme şeklini koyun, başka çok fazla bir ihtiyacınız kalmaz.

Bu arada Sayın Yıldız Vekilimizi severim, sayarım ancak ben akran ara buluculuğu kavramına şiddetle karşı çıkıyorum çünkü yirmi senedir Türkiye'de denendi, Türkiye sosyolojisine uygun olmadığı için akran ara buluculuğu başarılı olmadı; yapılan illerde, ilçelerde iki sene sonra kapandı, gitti. Sebebiyse bizim sosyolojimize uygun değil, müzakere ve ara buluculuk akranlar arası Türkiye'de halledemezsiniz. Öğretmen, rehber öğretmen, kantinci, araba sürücüsü, veli bu kültüre dâhil olmadığı için, akran ara buluculuğunda aynı yaştaki kişilerin sorunlarını çözmesini onlardan bekleyemezsiniz. Yirmi senedir uygulanıyor, biz de uyguladık, hiçbiri devam etmedi, onun için size dağıttığımız okul ve aile merkezli sosyal ara buluculuk zaten akran ara buluculuğu da onun

içerisinde yani yetişkinler kendi sorunlarını müzakere ve ara buluculukla çözecekler. Veliler, kantinciler... İşte veliler şiddet uygulayabiliyor, evet yani her yerde anlaşmazlık var ve müzakere alanı olmadığı için, ara buluculuk kültürü olmadığı için çatışmaya dönüşüyor.

BERİTAN GÜNEŞ ALTIN (Mardin) - Çocukluktan olmuyor mu Sayın Hocam?

ŞİDDETLE MÜCADELE VAKFI GENEL BAŞKANI ADEM SOLAK - Efendim?

BERİTAN GÜNEŞ ALTIN (Mardin) - Yani akranlar müzakere etmeyi öğrene öğrene yetişkinleşirlerse bu kültürleşmez mi? Yani çocukluktan bir şeyi yapmazsak tepeden indirdiğimizde ara bulucu olmuyorlar yani akranların da bir ölçüde ara buluculuk mekanizması...

ŞİDDETLE MÜCADELE VAKFI GENEL BAŞKANI ADEM SOLAK - Yanlış anladınız, ben herkesi kapsayan bir müzakere, ara buluculuktan bahsediyorum. Öğretmen öğretmenle kavga ederek, kantinci öğretmene bağırarak meselelerini çözecek, siz 12 yaşındaki çocuğa...

BERİTAN GÜNEŞ ALTIN (Mardin) - Anladım.

ŞİDDETLE MÜCADELE VAKFI GENEL BAŞKANI ADEM SOLAK - Yani tabii ki temelinde olacak, akran ara buluculuk temelinde olacak. Ama, Amerika'da niye başarılı olmuş? Yetişkinler, demokrasi kültürü, vesair... Ya da Almanya'da... Bize sadece o kısmını getirdi 9 Eylül Üniversitesi, yirmi senedir onlarla da çalışıyoruz, on senelik protokol de yaptık yeni 9 Eylül Üniversitesiyle ama onlar da bizim noktamıza geldiler, şu an 9 Eylül Üniversitesi yirmi senelik alışkanlığını terk ediyor, okullardaki ara buluculuğun okul merkezli ve aile merkezli ara buluculuk olmasına onlar da karar verdi, on senelik protokol imzaladık; bunu belirtmem lazımdı.

Gelelim diğer sorulara. Şimdi, erken müdahale... Şimdi, bakın mademki şiddet bir sağlık sorunudur mademki radikal şiddet failleri intihar sınırında kişilerdir... Bakın, 80'li yıllarda Trabzon Lisesi gibi büyük bir okulda koordinatör rehberdim. 80'li yıllarda Millî Eğitim Bakanlığının genelgesiyle tüm okullarda uygulanan bir "Cornell Index" 101 soruluk genel test vardı uluslararası geçerliliği olan. Bunu önce uygulayın, çocukların hangi aşamada olduğunu ruh sağlığı yönünden, şiddet eğilimi, saldırganlık eğilimi, eğer sapma belli bir ölçünün üzerindeyse başka testler uygulayın, dahası sağlık kurumuna gönderin. Şu an rehberlik servislerimizde bu yönde geriye gitmişiz. Ben o konuda bir şey söylemek istemiyorum, kitabımızda var. Bir kere yirmi sene önceki çocuklarla ilgili şiddet araştırma komisyonu raporunda Mecliste oy birliğiyle kabul edilmişti, "Rehberlik servisleri sadece rehber öğretmenler değil, sosyal hizmet uzmanları, programcılar, istatistikçiler, diğer uzmanlarla da zenginleştirilmeli." ifadesi vardı. Dolayısıyla önceki şiddet komisyonunun önerilerinin de ben dikkate alınmasını öneriyorum. Tabii ki Yıldız Hanım'ın komisyonda çok güzel çalışmaları var, biz de katkı verdik ancak ben ifadeye, isme bir düzeltme yönünden itiraz ediyorum.

Şimdi, burada başka bir soru... Okul merkezli sosyal ara buluculuk dağıttık, onunla ilgili soru. Bakın yani Diyarbakır Dicle Üniversitesi geçen öğretim yılında okul merkezli -orada kampüs ara buluculuğu dedik- sosyal ara buluculuğu uyguladı, senato kararıyla tüm yöneticiler 120 saatlik eğitimlerimizden geçirildi. Geçen öğretim yılında idari soruşturma sayısı yüzde 90 azaldı, YÖK akreditasyon raporuna da girdi artı puan olarak, başarılı bir model. O zaman bütün üniversitelerimizde, liselerimizde, her yerimizde uygulayacağımız model o. Ne yapmamız lazım konusunda size dağıtılan rapor... Bakın, On Bir-On İkinci Kalkınma Planları, İnsan Hakları Eylem Planı ve bütün partilerin tüzüğünde, programlarında şiddet var tabii ki önlenmesi var. O zaman herkesin sahip olması, saygı duyması, etmesi gereken, sahaya inen iyi modellerin yaygınlaştırılması, seferberliğe dönüştürülmesi. Tek başına hiçbir bakanlığın bu konuda yapacağı fazla bir şey yok. Tek başına devletin kurumlarının da bu işin üstesinden gelmesi mümkün değil. Bu söylendi. Bu, insan hakları, şiddet önleme, müzakere ve ara buluculuk; nezaket, ahlak vesaire, bütün kavramlar bunun içerisinde zaten yer alır, bir sistematik olarak modellenmeli ve sahaya inmeli.

Başka ne soruldu?

Şimdi, bakın, çocuk ıslahevleri, çocuk cezaevleri 6 bölgede var. Şimdi, eskiden çocuklar suç işledikleri illerde cezaevine konuyordu, insan hakları vesaire yönünden şu an doğru bir şey yapılıyor. 6 bölgede çocuklarla ilgili infaz kurumları var. Ben kesinlikle şunu söylerim: Geçen sene Eskişehir, Ankara, Sakarya çocuklarının bulunduğu Sincan Cezaevinde anket, mülakat çalışmaları yaptık. Ben burada onlarla ilgili paylaşımda bulunmayacağım çünkü okuldan aldığınız bilgilerle, velilerden, öğretmenlerden, rehber öğretmenlerden ve bizden aldığınız bilgilerle gerçekte sahada yaşayan bu çocuklardan aldığınız bilgiler arasında çok büyük farklar var. Dolayısıyla oradaki psikososyal servis uzmanlarının, oradaki öğretmenlerin görüşlerinin de dinlenmesi...

Dahası, çocukları buraya getirdiniz. Biz 2006 yılında Uluslararası Şiddet Kongresinde Trabzon'da hocalarımızı cezaevine götürdük ve çocuk koğuşunda bire bir... Belki de dünyada bu ilk defa oldu ama o zamanki Adalet Bakanlığı işin doğru anlaşılması bakımından... Özellikle rahip cinayet olmuştu, 14 yaşındaki çocuk rahibi öldürmüştü, onu da dinlemek istediler ve çocukları dinlerken bir doçent hocamız gözyaşlarını tutamadı, ağladı çünkü hepimiz babayız, hepimiz anneyiz. O zaman failleri dinlemeden... Failleri dinlediğiniz zaman onların nasıl daha önceden mağdur olduklarını da öğrenmiş oluyorsunuz.

Ve ben bitirirken, Sayın Başkanım, bu, literatür yönünden yani dünyada bu işi... Amerika ile Türkiye bağlantısını sordunuz, birisi sordu. Evet, onu da belirteyim. Şimdi, burada Amerika'nın sosyolojisi farklı, bizimki farklıdır. Ben oradaki örnekleri şundan dolayı verdim: Şiddet yani kötülük, kitlesel bir aşamaya gelmesi farklı bir şeydir. Ben sadece onu, bağlantılı size veriyorum, kitapta da var. 1970'li yıllarda Amerika geldi ve Amerika'nın deneyimi dünyada bütün ülkelerden daha fazla çünkü en çok orada yaşandı. Dolayısıyla onların yaşadıkları bu sıkıntıların bilgilerini, bilimsel raporlarını, deneyimlerini paylaşırsak biz riskleri önceden daha iyi görürüz ve daha etkili tedbirler alırız.

Sonuç olarak, şiddetin bir okul meselesi olmadığı gerçeğini bilerek bu meseleye bakmamız gerekiyor. Eğitim sosyolojisinde şöyle bir cümlemiz var: Çocuk sınıfa gelirken ailesini de beraberinde getirir yani sokağını, ailesini ve başına gelenleri, her neyse, iyi ve kötü, okula beraber getirir. Rehberlik servislerinin mutlaka aile destek hizmetleri gücünde olmak üzere genişletilmesi lazım ama sizin elinizdeki okul ve aile merkezi ara buluculuk modelinde zaten öğretmenlerin yüzde 20'si, yüzde 30'u şiddet önleme danışmanlığı eğitimleri alacağı için, zaten öğretmenlerin, gönüllü öğretmenlerin, rehber öğretmenlerin dışında zaten öğretmenlerin yüzde 20'si, yüzde 30'u yüz yirmi saatlik sosyal ara buluculuk eğitimi alacağı için rehberlik servisleri doğal olarak güçlendirilmiş olacak ve yine de riskleri -Tuncay Hocam çok üzerinde durdu- il düzeyinde, ilçe düzeyinde, mahalle düzeyinde ama okul düzeyinde de doğru şekilde belirlemek lazım. Hizmet içi eğitimlerden bahsetti hocalarımız. Yani bu, cezaevindeki, ceza infaz kurumlarındaki öğretmenler ve psikososyal servis çalışanları her sene ihtiyaca göre eğitimlere alınır ama otuz sene çalışıp da hiç hizmet içi eğitime gitmeyen rehber öğretmenlerimiz var, yöneticilerimiz var. Gelişen ihtiyaçlara göre yeni sertifika programlarıyla okul yöneticilerimizi, rehber öğretmenlerimizi, sınıf öğretmenlerimizi gerçekten bugünkü sorunları anlayacak düzeye önce getirmemiz lazım önleyebilmemiz için.

Teşekkür ederim.

BAŞKAN YUSUF BEYAZIT - Teşekkür ediyorum Hocam.

Şimdi Tuncay Hocama söz vereceğim.

Yalnız siz konuşmalarınıza başlarken Tokat'tan bahsettiniz, değerlendirdiniz. Beritan Hanım bana der ki: "Tokat'la ilgili bir şey söylendi, siz bir şey söylemediniz." Ona ithafen söylüyorum Hocam: Mevlânâ Fîhi Mâ Fîh'te diyor ki: "Tokat'ın havası ve insanın mutedildir, Tokat'a gitmek gerek." falan. Ben heyeti sizin sayenizde bir kere daha Tokat'a davet ediyorum.

ŞİDDETLE MÜCADELE VAKFI GENEL BAŞKANI ADEM SOLAK - Sağ olun, sizin Turhal Belediye Başkanı, önceki benim bacanaktı, ona da geldim, Tokat'a da gelirim.

BAŞKAN YUSUF BEYAZIT - Teşekkür ederim.

Hocam, biz bitirmek durumundayız. Siz cevap vermek istediklerinize çok kısa cevap verin ama daha sonra ben hem zatıalilerinizden hem de hâlâ Adem Bey, Sayın Solak Hocamız "evet" demedi bana ama ısrarla ve ısrarla...

BERİTAN GÜNEŞ ALTIN (Mardin) - Kitabı...

BAŞKAN YUSUF BEYAZIT - Ben kitabın büyük çoğunluğu okudum hemen, ben onu söyleyeyim, arz edeyim. İşaretlediğim yerler de oldu hatta size de söyledim bazı bölümlerini.

BERİTAN GÜNEŞ ALTIN (Mardin) - Önden mi geldi Başkanım kitap?

BAŞKAN YUSUF BEYAZIT - Meclise girmesi için, biliyorsunuz, prosedürlere tabi. Benim imzamla Meclise girdi. Girdikten sonrasında ben hemen biraz değerlendirdim.

Çok teşekkür ediyorum tabii.

Evet, Tuncay Hocam, siz de çok kısa bir şekilde cevap vermek istediklerinize cevap verin, ondan sonra kapatalım.

DİJİTAL YAŞAM ENSTİTÜSÜ BAŞKANI PROF. DR. TUNCAY DİLCİ - Bana ilk başta soru soran Sayın Vekilimizin isimleri neydi?

BAŞKAN YUSUF BEYAZIT - İbrahim Özyavuz.

DİJİTAL YAŞAM ENSTİTÜSÜ BAŞKANI PROF. DR. TUNCAY DİLCİ - Şimdi, 20 tane kitap yazdık, herhâlde bu sorular üzerinde bir 5 tane daha çıkar gibi geldi bana.

Şöyle söyleyeyim: İlk sorununuz "Neden şiddet arttı?" 2006 yılında eğitim programında bir değişiklik oldu. Bu programa göre yapılandırmacılık sisteme geçtik, öğrenci merkezli uygulamalar derken, aslında öğrenciyi merkeze alınırken öğrenciyi baş tacı yapmışız. Bu, Amerika'dan gelen, esinlendiğimiz bir sistem. İnsanlar gibi toplumların da karakteri vardır, toplumların da kültürü vardır, toplumların da dili vardır. Olaya felsefi açıdan bakarsak postmodern eğitimin doğurucusu olarak şiddet kültürü okullara girdi. Öğretmen figürünün statü olarak zayıflaştırılması ve öğrencinin ön plana çıkmasının getirdiği bir sorun. Yani burada bu boyut var felsefi yönden. Ekonomik yönden tabii ki bu, ailenin ekonomik yapısına, kültürel yapısına, psikolojik ve sosyolojik genotip mirasına da bağlı bir şey.

Bir diğer olgu: Şiddet sadece okullarda aslında olmuyor. Biraz önce Adem Hocam da söyledi. Buna kümülatif anlamda baktığımız zaman şiddetin beslenge kaynakları daha çok çevresel koşullar. Yani Don Juan diyor ki: "İnsan çevresinin ürünüdür." İnsan çevresinde neyse çevreye benzeyerek kendisini o şekilde yeniliyor ve var olma sürecini devam ettiriyor.

Diğer bir boyut, şöyle bir anekdot var bu konuda: Yapılan araştırmalara göre örgün öğretim kurumları çocuğun kişilik ve karakterinde maksimum idealize edilmiş şartlar ve tam öğrenme uygulamasının olduğu bir iklimde yüzde 18'miş çocuğun karakterine yansıyan yön yani okuldaki şey. Geri kalan yüzde 37 çevre, yüzde 35 genetik miras ve diğerleri. Şimdi, bu boyutuyla baktığımız zaman "mekân" kavramı çıkıyor karşımıza. Mekân şiddet üretir mi? Evet, üretiyor ve bu anlamda yeni mekân olarak tasavvurlarımız değişti, sanal mekânlardan bahsediyoruz. Sanal mekânlarda insan veya çocuk, genç her halükârda bir şekilde temas ediyor ve her birinden bir iz düşüm gerçekleşiyor. Bu yönüyle şiddete bu açıdan baktığımız gibi bir de okullardaki şiddetin en önemli sebebi eskiden şu anki okuldaki 4+4+4 sistemi. Ben bilim adamıyım yani akademisyen olarak doğruyu söylemek zorundayım. 4+4+4'e karşıyım, 5+3+3 olmalı diyorum. Neden? Çünkü biz ortaokula ilk gittiğimiz zaman, hatırlıyorum, matematik öğretmeni demişti ki: "Hiç kimse sizi buraya zorla getirmedi. Ya adam gibi okuyacaksınız, dersinize çalışacaksınız, adam gibi davranacaksınız. Sizi kimse zorla getirmedi, yoksa gidin." Anlatabiliyor muyum? Zorlama kavramı karşısında insanların tepkisel bir durumu söz konusu yani şiddeti üreten

mekanizmalardan bir tanesi; boşluktaki çocuk tepkisel davranıyor, sisteme kızıyor, öğretmene kızıyor, veliye kızıyor derken şiddeti tetikliyor ve benzer benzeri çekiyor yani benzer davranışları gösteren öğrenciler bir araya geliyor; klikleşme, gruplaşma derken başka bir şey yani Sayın Vekilim, çok şey var bu konuda. İşin felsefi boyutu bile bir saat, konuşacağımız konunun.

Diğer sorunuz. Ben kısa cevaplayayım. Çevrim içi uygulamalar... Evet, etkili ama çok aşırı bir etkisi yok. Yapılan araştırmalara göre yüzde 13, yüzde 14 civarında ama bunun tetiklediği söyleniyor yani şartların ve o psikolojik iklimin olgunlaşması hâlinde şiddetin ortaya çıkabileceğini ve bu anlamda çevrim içi uygulamalardan bir tehdit, şantaj, blöf veya bir dayatmaya maruz kalan veya hipnotik tekniklerle çocuğun zihinsel algoritması üzerinde bir manipülasyon söz konusuysa orada da şiddete yönelebiliyor fakat bunu sosyal anlamda, efendim, algoritmaların veya bu sosyal öğrenmenin ötesinde benzeşik davranışların çocuklarda birbirine tezahür etmesi de şiddetin önemli bir kaynağı.

Riskleri azaltmak mümkün mü? Elbette mümkün. Dijital okuryazarlık yetkinliğimizi artıracağız. Bu anlamda başta velilerimizi... Benim şöyle bir önerim var, tüm politika yapıcılar buradayken söylüyorum: Okul açılmadan, okulun ilk haftası bir ya da iki gün velileri eğitime alalım. Veliler, çocuklarla iletişimi, çocuklarının ödevini yapma olayı veya çocukların bu dijital nesnelere karşı tutumuyla ilgili eğitime alınabilir; bir. İkincisi, velilerin sertifikasyon programı dedik. Çocuğunu okula yazdırana "Senin dijital okuryazarlığın var mı?" diye... O da "Var." diye belgesini sunduğu an çocuğunu kaydetmek gibi. E, belgeyi alamadı. Bu durumda da işte bazı yaptırımların olması gerekir çünkü sağlıklı dijitalleşmeyi bizim içselleştirmemiz gerekir. Aksi hâlde gelecekte başka sorunlar karşımıza çıkacak çünkü Covid'le beraber deneyimlediğimiz bir şey var ki ekran maruziyetiyle beraber beyin algoritmasında ve beynimizdeki birtakım etkileşim kodlarında da değişiklikler oldu. Yeni nesil çocuklar bizim gibi aşamalı düşünmüyor. Yeni çocuklar daha çok "dağınık beyin sendromu" dediğimiz yeni bir durumla karşı karşıyalar yani biz bunun doktora çalışmasını da yaptık. Yeni nesil çocuk bir taraftan yemek diyor, bir taraftan telefonla konuşuyor, bir taraftan müzik dinliyor, bir taraftan ödev yapıyor. Oysa 40 yaş ve üstü nesil öyle değildi. Dolayısıyla, bu çocuklarda riskleri azaltmak için aile kültürü ve yeni yaşam protokolü oluşturulmalı. Ailede gün içerisinde neler yapılmalı? Bakınız, bir ekransız cumartesi üzerinde bilimsel çalışma yaptık. Bunu ulusal basında da duyurdum. Ekransız cumartesi yani hiçbir algoritmanın, internetin olmadığı bir cumartesi kişiler kendilerini yüzde 30 daha iyi hissettiklerini ve mutlu olduklarını söylediler.

Yine, karakter eğitimi... Sayın Vekilim, bu konuda psikolojik danışmanlık bölümündeki 800 öğrenci üzerinde deney yaptım. Gelenlerden hepsinden anekdot aldım. Çocukluk yıllarında yaşamış oldukları travma veya mutluluklar. İnanır mısınız, o psikolojik danışma ve rehberlik bölümüne gelen öğrencilerin yüzde 30'u ilaç kullanıyordu, çocukluk döneminde yaşamış olduğu travmalardan. Şimdi, bunların gelip burada rehabilite yapmasını bekliyoruz. O anlamda bir sorunuz vardı: "Rehber öğretmenleri nasıl buluyorsunuz?" diye. Sayın Bakan Yardımcımız da sormuştu aynı soruyu "Cevabını biliyorsunuz." dedim. Niye? Çünkü okullardaki davranışlar bütüncüldür, sadece bir öğretmene indirgenemez; bir. İkincisi, köşeye çekiliyor, dışarıda ne olup ne bitiyor; hiçbir şekilde haberi yok. Çocuğun ifadeleri veya dışarıdan aktarımlarla yani üçüncü kişilikler üzerinden ya da üçüncü şahıslar üzerinden bazı şeyleri yorumluyor. Ha, davranışları ölçen sistemlerimiz var mı? Var. Parmak iziyle kişinin hangi meslekte başarılı olacağı, şiddet üretecek mi, üretemeyecek mi... Yine, çocukların resimleri bile kendilerini ele veriyor. Bu konuda okul politikalarına ihtiyacımız var, "güvenli okul iklimi" adı altında bunlar yapılmalı. Rehber öğretmenlere daha farklı pedagojik yetkinlikler verilmeli yani testi kırıldıktan sonra çözüm üretmek çok pahalı bir sonuç oluşturuyor. Bu nedenle ben önleyici rehberlik programlarının okullarda yaygınlaşması adına tüm öğretmenlerin elini taşın altına koyması yani çocuğu bir yerde gördüğü zaman, herhangi bir Türkçe öğretmeni mesela, o çocuğun o davranışını yargılayarak gerekli önlemleri alacak, okul idaresiyle vesaire düzenlemelere gitmeli. Tabii, bu eğitim çok önemli çünkü...

BAŞKAN YUSUF BEYAZIT - Hocam, toparlayabilir miyiz.

PROF. DR. TUNCAY DİLCİ - Evet.

Yasal politikalar konusunda benim 25 sunuluk bir bilgi notum sizlerin elinde var ama yasal politikalar konusunda zaten bunu sonuçlandıracağız.

Sayın vekilimin bir sorusu vardı uzmanlık eğitimiyle ilgili. "Uzman yetiştirme konusunda önümüzde ne gibi engel var?" dedi. Daha önceden de söylediğim gibi psikiyatrlara bile... İnanın, bunu yirmi yıl önce bu alana girdiğim için, AR-GE çalışmaları yaptığım için 41 tane terapi modeli geliştirdik. O kitabı ben keşke getirseydim, hatta size ve tüm vekillerimize ulaştırabilirim Sayın Vekilim "Dijital Bağımlılıkla Mücadele Rehberi" diye. Devlet olarak, kurumsal olarak okullarda neler yapılabilir? Şimdi, en önemli engel, önceki meslek gruplarının "O alan bizimdi." diye sahip çıkması. Hâlbuki dünya değişti, Covid'den sonra hiçbir şey eski bildiğimiz gibi değil. Gelecek on yıl içerisinde mesleklerin yaklaşık yüzde 50'si ortadan kalkacak, yirmi yıl içerisinde yüzde 70'i ortadan kalkacak. Dolayısıyla dijital bağımlılıkla ilgili dijital yaşam bakanlığı kurulsa inanın, o bakanlığın içi, her şeyi doldurulur. Dijital yaşamla ilgili riskler genel müdürlüğü, vesaire, ne bileyim yani yeni uygulama pratiklerine ihtiyacımız var. Dolayısıyla psikiyatrlar "O alan bizim." dedi. Mesleki Yeterlilik Kurumuna gittik, işte "Onlar engel oluyor." falan dediler. Psikiyatra götürüyorsun, çocuğa ilaç veriyor. Hâlbuki gelişim çağındaki çocuğa diğer davranışsal modelleri uygulamamız lazım. Birçok model var yani fenomenolojik yaklaşımdan tutun, ata binme terapisine kadar bir sürü model var işin içerisinde daha doğrusu.

Vesselam, ortak risk göstergelerini de söyleyeyim, diğerine geçmeyeceğim. Ortak risk göstergeleri: Bir, çocukta davranışsal anlamda şiddet üretmeye sebebiyet verebilecek risk göstergelerinden bir tanesi yoksunluk sendromu. Çocuk, elinde bir

şeylerin olmadığından şikâyetçi oluyor ve dijital nesne veya internete bağlanamadığından şikâyetçi oluyorsa o bağımlılık gibi gözüküyor. Bağımlılık sonrası şiddet. Zaten bağımlılığın kendisini kendi kendine uyguladığı bir şiddet olarak ifade ettik.

İkincisi, sosyal izolasyon yani çevreyle iletişim kurmuyor. Bu iletişimsizlik de bir şiddete doğru dönüyor çünkü birinin karşısında suskun olmak, birine cevap vermemek karşı tarafa bir şiddettir neticede. Elinizi uzatıp havada kalması gibi bir şey yani.

Dolayısıyla, bir başka şey, benlik algısında değişme yani kendini değersiz hissetme, "Bu dünyada niye varım?" bunu sorgulama ve intihar emareleri gösteren söylemlerde bulunması gibi.

Bir diğeri, performans düşüklüğü yani evdeki işi yapmama, akademik sorumluluklarını yerine getirmeme, öğrencilik rollerini yerine getirmeme gibi. Bunlar önemli emareleri. Tabii, daha sonra arkalarını doldurabiliriz.

Teşekkür ediyorum.

BAŞKAN YUSUF BEYAZIT - Çok teşekkür ederim.

Ben, bugün sunum yapan değerli öğrencilerimize, değerli öğretmenlerimize, değerli velilerimize ve yine değerli hocalarımıza, aynı zamanda Şiddetle Mücadele Vakfı Genel Başkanımıza ayrı ayrı teşekkür ediyorum. En verimli çalışmalardan biri oldu.

Önümüzdeki hafta 4 Ağustos Salı günü Kamu Denetçiliği Kurumu, Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu, Kişisel Verileri Koruma Kurumu temsilcilerini dinleyeceğiz.

Hepinize teşekkür ederim.

Toplantıyı kapatıyorum.

Kapanma Saati:17.59